

Dr Elekes Zsuzsanna - Paksi Borbála

**A MAGYARORSZÁGI KÖZÉPISKOLÁSOK
ALKOHOL ÉS DROGFOGYASZTÁSA
1995**

Népjóléti Minisztérium
1996

A kutatást a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem
Szociológia és Szociálpolitika Tanszékének Epidemiológiai
Kutatócsoportja végezte.

A kutatás vezetői:
Dr Elekes Zsuzsanna és Paksi Borbála

A kutatás koordinátora:
Európa Tanács Pompidou Csoport

A kutatás megbízója és finanszírozója:
Népjóléti Minisztérium
Kábítószerügyi Tárcaközi Bizottság

Kiadja: Népjóléti Minisztérium
1996

Az ESPAD 1995. évi magyarországi vizsgálatát a Népjóléti Minisztérium és a Kábítószerügyi Tárcaközi Bizottság megbízásából és finanszírozásával a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Szociológia és Szociálpolitika Tanszékének Epidemiológiai Kutatócsoportja végezte: Dr Elekes Zsuzsanna, Paksi Borbála, Kó József, Oprics Judit, valamint kb. 80 kérdezőbiztos.

TARTALOMJEGYZÉK Hiba! A hivatkozási forrás nem található.

ELŐSZÓ **9**

I. FEJEZET: A KUTATÁS HÁTTERE **11**

A. BEVEZETÉS	11
KORÁBBI MAGYARORSZÁGI VIZSGÁLATOK	11
A KUTATÁS CÉLJA	15
B. A VIZSGÁLT POPULÁCIÓ	16
C. A MINTA	16
AZ ISKOLÁK SZÁMA ÉS TÍPUSA AZ ORSZÁGBAN	16
A KIVÁLASZTOTT OSZTÁLYOK SZÁMA ÉS TÍPUSA	17
A MINTAVÁLASZTÁS MÓDJA	17
D. A MUNKA MENETE	19
AZ ADATGYŰJTÉS FOLYAMATÁNAK LEÍRÁSA	19
AZ ADATGYŰJTŐK SZÁMA ÉS TÍPUSA	24
AZ ADATGYŰJTŐK FELJEGYZÉSEI	25
E. A FELTETT KÉRDÉSEK TÍPUSA	25
KÖTELEZŐ KÉRDÉSEK A KÉRDŐÍVBEN	25
AJÁNLOTT KÉRDÉSEK A KÉRDŐÍVBEN	25
SAJÁT KÉRDÉSEK A KÉRDŐÍVBEN	25
F. AZ ADATFELDOLGOZÁS MÓDJA	27

II. FEJEZET: MÓDSZERTANI RÉSZ **28**

A. AZ ISKOLÁK EGYÜTTMŰKÖDÉSE	28
AZ ISKOLÁK ÉS OSZTÁLYOK RÉSZVÉTELI HAJLANDÓSÁGÁNAK LEÍRÁSA	28
B. A TANULÓK EGYÜTTMŰKÖDÉSE	30
VISSZAUTASÍTÁSOK	30
HASZNÁLHATATLAN ADATOK	30
VÁLASZOLÁSI ARÁNY	31
A TANULÓK EGYÜTTMŰKÖDÉSÉNEK ÁTFOGÓ BECSLÉSE	31
C. A TANULÓK MEGÉRTŐKÉPESSÉGE	31
A BEFEJEZETLEN KÉRDŐÍVEK ARÁNYA	31
AZ ÁTLAGOS KITÖLTÉSI IDŐ	32
MEGJEGYZÉSEK A KÉRDEZÉSEK ALATTI SPECIÁLIS PROBLÉMÁKRÓL	32
A TANULÓK KÉPESSÉGÉNEK ÁLTALÁNOS BECSLÉSE	32
D. MEGBÍZHATÓSÁG	33
PRÓBAKÉRDEZÉS	33
FOLLOW-UP FELVÉTEL	33
EGYSZERŰ ELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK	34
EGYÉB MEGJEGYZÉSEK A MEGBÍZHATÓSÁGRÓL	35
E. ÉRVÉNYESSÉG	38
A MISSING ARÁNYA A DROGKÉRDÉSEKBEN (ÖSSZEHASONLÍTVA A TÖBBI KÉRDÉSEL)	38
A MEGVÁLASZOLATLAN KÉRDÉSEK ÁTLAGOS SZÁMA	40
INKONZISZTENCIA-ARÁNYOK	40
AZ ÖSZINTESÉGGKÉRDÉSEK EREDMÉNYEI	42

A "RELEVIN" FOGYASZTÁSÁRÓL BESZÁMOLÓK ARÁNYA	42
F. A KUTATÁS SORÁN ALKALMAZOTT MÓDSZER ÖSSZEFOGLALÓ ÉRTÉKELÉSE	42

III.FEJEZET: EREDMÉNYEK	44
--------------------------------	-----------

A. ÉLETPREVALENCIA-ÉRTÉKEK	44
DOHÁNYZÁS	44
ALKOHOLFOGYASZTÁS ÉS LERÉSZEDEDÉS	44
EGYÉB DROGOK FOGYASZTÁSA	45
JÁTÉK (PÉNZNYERŐ AUTÓMATÁKKAL ÉS SZÁMITÓGÉPES JÁTÉKOKKAL)	46
ORVOSI JAVASLATRA TÖRTÉNŐ GYÓGYSZERFOGYASZTÁS	46
B. ÉVES PREVALENCIA-ÉRTÉKEK	47
ALKOHOL	47
MÁS DROGOK	47
C. HAVI PREVALENCIA-ÉRTÉKEK	48
DOHÁNYZÁS	48
ALKOHOL	48
MÁS DROGOK	49
D. ELSŐ FOGYASZTÁS ÉVE	50
DOHÁNYZÁS	50
ALKOHOL	50
MÁS DROGOK	50
E. AZ ALKOHOLFOGYASZTÁS TOVÁBBI JELLEMZŐI	51
AZ ELFOGYASZTOTT ALKOHOL MENNYISÉG	51
AZ UTOLSÓ ALKOHOLFOGYASZTÁS HELYE	52
AZ ALKOHOLFOGYASZTÁS LEHETSÉGES HATÁSAI	52
AZ ALKOHOLFOGYASZTÁS MIATT BEKÖVETKEZETT PROBLÉMÁK	53
F. ALKOHOLFOGYASZTÁSSAL KAPCSOLATOS ATTITÚDOK	54
AZ IVÁS ELUTASÍTÁSÁVAL KAPCSOLATOS ATTITÚDOK	54
ANTICIPÁLT ALKOHOLFOGYASZTÓ MAGATARTÁS	55
G. DROGGAL KAPCSOLATOS ISMERETEK	56
H. A KÜLÖNBÖZŐ DROGOK HOZZÁFÉRHETŐSÉGÉNEK MEGITÉLÉSE	57
ALKOHOL	57
MÁS DROGOK	57
I. A DROGFOGYASZTÁSSAL KAPCSOLATOS ATTITÚDOK	58
DOHÁNYZÁS	58
ALKOHOL	58
MÁS DROGOK	59
J. A DROGOK VESZÉLYESSÉGÉVEL KAPCSOLATOS ATTITÚDOK	60
DOHÁNYZÁS	60
ALKOHOL	60
MÁS DROGOK	61
K. A BARÁTOK KÖZÖTTI DROGFOGYASZTÁS BECSLÉSE	62
DOHÁNYZÁS	62
ALKOHOL	62
MÁS DROGOK	62
L. AZ ELSŐ DROGFOGYASZTÁS	63
N. HÁTTÉRVÁLTOZÓK	63
SZABADIDŐS TEVÉKENYSÉGEK	63
HIÁNYZÁSOK	64
TANULMÁNYI ÁTLAG	64
A SZÜLŐK ISKOLÁZOTTSÁGA	64
CSALÁDFELÉPÍTÉS	65

O. AZ ISKOLAI TELJESÍTMÉNY ÉS A DROGFOGYASZTÁS	65
<u>IV.FEJEZET: A DROG- ÉS ALKOHOLFOGYASZTÁS, VALAMINT A DOHÁNYZÁS EGYÉB JELLEMZŐI</u>	66
A. A TILTOTT ÉS LEGÁLIS DROGOKAT FOGYASZTÓK JELLEMZŐI	66
A TILTOTT ÉS LEGÁLIS DROGOK GYAKORISÁGA	66
SZOCIODEMOGRÁFIAI JELLEMZŐK	68
DOHÁNYZÁS ÉS ALKOHOLFOGYASZTÁS A DROGFOGYASZTÓK KÖZÖTT	74
B. A DOHÁNYZÁS ÉS AZ ALKOHOLFOGYASZTÁS JELLEMZŐI	77
ISKOLATÍPUSONKÉNTI MEGOSZLÁSOK	77
MEGYÉNKÉNTI KÜLÖNBSÉGEK	81
<u>V. ÖSSZEGZÉS</u>	85
<u>IRODALOM</u>	89
<u>MELLÉKLETEK</u>	91
AZ ELEMZÉS SORÁN FELHASZNÁLT KERESZT-TÁBLÁK	93
A KUTATÁS KÉRDŐÍVE	124

ELŐSZÓ

I. fejezet: A kutatás háttere

A. BEVEZETÉS

Korábbi magyarországi vizsgálatok

Magyarországon a hatvanas évek végétől kezdődően vannak információk drogfogyasztókról, ugyanakkor megbízható ismeretekkel nem rendelkezünk erre az időszakra vonatkozóan. Statisztikai adatok nem, vagy alig léteznek, és elsősorban a növekvő érdeklődést tükrözik. Néhány epidemiológiai vizsgálat készült ugyan, de ezek vagy nem reprezentatív mintán történt adatfelvételek, vagy csak valamilyen speciális népeiséget reprezentálnak, vagy a drogfogyasztás elterjedtségéhez képest kicsi elemszámú - alacsony megbízhatóságot eredményező - mintával dolgoztak. További problémát jelent hogy többnyire csak néhány kábítószerre vonatkoztak. Mindezek következtében a hazai drogprobléma kiterjedéséről csak igen kevés, hazai és nemzetközi viszonylatban egyaránt nehezen értelmezhető információt adnak.

Az első konkrét adat a magyarországi drogfogyasztásról 1974-ből származik: két fővárosi középiskolában a megkérdezettek 4,8%-a fogyasztott már valamilyen drogot (Kisszékelyi 1975.). 1976-ban bűnelkövetők 100 fős véletlenszerű mintáján a drogfogyasztás teljes életprevalenciája 43% volt (Erdélyi és mtsai, 1987). 1983-ban a főváros egy kerületében végzett vizsgálat alapján a szipuzás teljes életprevalenciája 4,6% volt (Zseni 1983.). Az 1985. évi fővárosi középiskolás vizsgálat alapján a megkérdezettek 6%-a próbálta a szipuzást és 9,6%-a valamilyen visszaélésre alkalmas gyógyszert (Elekes 1986).

1986-ban, felnőtt népeiségre vonatkozó 6000 fős reprezentatív minta alapján a megkérdezettek 6,7%-a szedett betegség nélkül gyógyszert, a nyugtatót szedők aránya pedig 9,2% volt. (Elekes, Liptay 1987).

1990-ben 1000 fős felnőtt népeiségre reprezentatív vizsgálat alapján a megkérdezettek 5,5%-a próbált már valamilyen visszaélésre alkalmas szert. A tiltott drogok közül a marihuána, hasis teljes életprevalenciája 1,0%, az ópiátoké 0,8%, az LSD, kokain teljes életprevalenciája 0,2% volt. (Elekes, Paksi 1993).

Az 1995. évi ESPAD vizsgálat közvetlen előzményének, és azzal jól összehasonlíthatónak tekinthetők azok a vizsgálatok, amelyek az 1992/93 tanévben készültek Budapesten, valamint Baranya, Tolna, Zala és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyékben. E vizsgálatok során az Európa Tanács Pompidou Csoportja által

kidolgozott módszertani ajánlásokból indultunk ki, és csekély módosításokkal az általuk kidolgozott kérdőívet használtuk.

A minta jellemzői az egyes vizsgálatokban:

megye	alapsokaság	mintanagyság	a minta aránya az alapsokasághoz képest
Budapest	3. osztályos középiskolásokra	4518 fő	17,0%
Baranya	összes középiskolásra	4531 fő	33,7%
Zala	a zalaegerszegi középiskolásokra	3918 fő	54,0%
Tolna	összes középiskolásra	3475 fő	33,3%
Szabolcs	városi középiskolásokra	1165 fő	nincs adat

A dohányzás gyakorisága az egyes mintákban¹:

minta	soha nem dohányzott	jelenleg dohányzik
Budapest	29%	21%
Baranya	30%	20%
Szabolcs	30%	17%

Az adatok arra utalnak, hogy a cigarettázás meglehetősen elterjedt a középiskolások körében, viszont csak egy kisebb részük az, aki rendszeres aktív dohányosnak tekinthető.

Az alkoholfogyasztás főbb jellemzői:

minta	soha nem ivott	előző évben nem ivott	előző hónapban nem ivott
Budapest	7,8%	12,5%	40,6%
Baranya	7,9%	12,2%	42,6%
Tolna	9,4%	15,1%	42,3%
Zala	6,5%	10,8%	41,1%
Szabolcs	15,0%	21,0%	51,0%

Az alkoholfogyasztás előfordulása valamennyi mintában igen magas. A megkérdezetteknek jelentős része heti rendszerességgel fogyaszt alkoholt, ám

¹ A megfelelő Tolna megyei és Zalaegerszegi adatokkal nem rendelkezünk.

többségükre az alkalmi, társasági fogyasztás jellemző. Ugyanakkor nem elhanyagolható azok aránya (megközelítőleg a diákok egyötöd része), akik viszonylag rendszeresen, legalább havi egy-egy alkalommal meglehetősen nagy mennyiségű alkoholt fogyasztanak, illetve lerészegednek.

A drogfogyasztásra vonatkozó összefoglaló adatok:

Teljes életprevalencia-értékek a legálisan hozzáférhető drogok esetében

minta	nyugtatók	altatók	ópiáltartalmú gyógyszerek	összes legális drog
Budapest	13,0%	6,4%	4,5%	17,2%
Zala	10,9%	4,9%	5,9%	15,8%
Tolna	10,4%	4,1%	4,7%	14,4
Baranya	9,8%	4,4%	6,5%	15,1%
Szabolcs	12,0%	4,0%	5,0%	nincs adat

Teljes életprevalencia-értékek a tiltott drogok esetében:

minta	ópium	marihuana	LSD	kokain	amf.	szipu	összes tiltott drog
Bp	3,1%	6,3%	1,5%	0,0%	3,1%	3,4%	11,6%
Zala	3,3%	3,6%	1,0%	1,1%	1,7%	1,4%	7,4%
Tolna	2,6%	2,6%	1,0%	0,5%	1,7%	3,2%	8,2%
Baranya	3,4%	3,5%	0,8%	0,7%	2,3%	3,2%	9,7%
Szabolcs	2,3%	2,2%	0,6%	0,8%	1,4%	1,8%	nincs adat

Az 1992/93.tanévben Budapesten és néhány megyében végzett vizsgálatok eredményei alapján megállapítható, hogy a középiskolások 7-12%-a legalább egyszer az életében kipróbált valamilyen tiltott drogot. Többségüknél csupán próbálkozásról, alkalmi fogyasztásról beszélhetünk, a fogyasztás gyakorisága, a megelőző évi és a megelőző havi prevalencia nagysága egyértelműen erre utal. Az eddig próbált tiltott drogok között legnagyobb gyakorisággal a marihuána fordul elő, de jelentősebb még az ópiát származékok, amfetamin származékok valamint a szipuzás említése is. A középiskolások 14-17%-a legalább egyszer az életében próbálkozott már valamilyen, orvos által felírható altató, nyugtató, ópiáltartalmú gyógyszer nem orvosi javaslatra történő szedésével. Bár közülük sokan feltehetően

egyszerű öngyógyítási szándékkal szedték ezeket a gyógyszereket, mindenképpen figyelmet érdemlő tény, hogy 14-18 éves fiatalok ilyen nagy arányban fogyasztanak visszaélésre alkalmas szereket.

Az eddig elemzett adatok alapján nem találtunk jelentős különbségeket a vizsgált csoportok között a családi háttérben, bár a semmilyen droggal nem próbálkozó csekély mértékben nagyobb arányban élnek teljes családban, édesszülőkkel együtt. Ugyanakkor a családtól való teljes elszakadás, állami gondozás, kollégiumban lakás mindegyik csoportban igen ritka volt. A tiltott drogot már próbáltak között gyakoribb a felsőfokú végzettséggel rendelkező, értelmiségi szülők aránya (persze nem zárható ki az sem, hogy e szülők gyerekei inkább bevallották a drogfogyasztást mint a többiek). A drogfogyasztással való próbálkozás iskolatípusonként gyakorlatilag semmilyen különbséget nem mutat.

Jellegzetesebb eltéréseket figyelhetünk meg egyrészt a dohányzási és alkoholfogyasztási szokásokban, másrészt pedig az életmódra utaló kérdésekben. A tiltott drogot már próbáltak nagyobb arányban és nagyobb mennyiségben dohányoznak és fogyasztanak alkoholt, de a legális drogfogyasztók dohányzása és alkoholfogyasztása is meghaladja az átlagot. Akik tiltott drogot már próbáltak, többet lógnak az iskolából, gyakoribb az évisméltés, többet járnak társaságba, szórakozni, és valamelyest eltérő a szabadidő eltöltésük is. Akik legális drogot már próbáltak, sok tekintetben hasonlítanak a tiltott droggal próbálkozókhoz, ám a többiektől való eltérés náluk kisebb.

Az egyes szerek veszélyességére vonatkozó válaszok mindegyik mintában azt mutatják, hogy lényeges különbség van a legális és a tiltott szerek megítélésében. A legnagyobb arányban veszélyesnek a rendszeres marihuána és LSD fogyasztást, a szipuzást és az ópiát származékok rendszeres fogyasztását tartották a megkérdezettek. Ugyanakkor csak nagyon kevesen tartották veszélyesnek a napi rendszeres alkoholfogyasztást vagy a nyugtatók szedését.

Valamennyi vizsgálat egyértelműen mutatja a legális szerek igen könnyű elérhetőségét a középiskolások számára. A nagy többség számára nemcsak az alkohol hozzáférhetősége könnyű, hanem az altatók és nyugtatók beszerzése sem okoz különösebb gondot. A megkérdezettek több mint fele mindkét gyógyszer recept nélküli beszerzését kifejezetten könnyűnek találta. Bár a legtöbb általunk felsorolt tiltott drogot a megkérdezettek többsége nehezen elérhetőnek tartotta, a marihuánára és a "más drogok"-ra adott válaszok megoszlása arra utal, hogy a középiskolás fiatalok legalább egyharmad részének nem okoz gondot a tiltott drogokhoz való hozzájutás.

Az eddig magyarországi vizsgálatok teljes életprevalenciára vonatkozó adatai alapján feltételezhető a tiltott és legális drogok fogyasztásának bizonyos fokú

növekedése, ám e vizsgálatok összehasonlíthatósága kérdéses. Az adatok alapján feltételezhető változás van a drogfogyasztás jellegében. Az első kutatások a hetvenes években még elsősorban szipuzó, gyógyszert szedő fiatalokról számolnak be. A nyolcvanas évek második felének kutatásai már egyre gyakrabban közölnek adatokat különböző ópiátokat, marihuánát fogyasztó fiatalokról. Az 1992-ben végzett középiskolás vizsgálatok pedig már egyértelműen arra utalnak, hogy a szipuzás és a különböző, orvos által is felírható szerek mellett a marihuána, az ópiát származékok, és az amfetaminok kipróbálása is gyakorivá válik.

A kutatás célja

Magyarországon az eddig végzett epidemiológiai vizsgálatok arra utalnak, hogy a kábítószerfogyasztás - ha gyakran csak a kipróbálás, vagy alkalmi fogyasztás szintjén is - elterjedt az ország egész területén. Ez önmagában is fontossá teszi a kábítószerfogyasztás terjedésének, a veszélyeztetett populációnak és a kábítószerekkel kapcsolatos véleményeknek a rendszeres vizsgálatát. Különösen fontos ez egy olyan országban, ahol a "kivonulás" típusú probléma-megoldások hagyományai mélyen gyökereznek, és ugyanakkor a drogpolitika és a problémát kezelő intézmények csak kialakulóban vannak, így az intézményi adatok és statisztikák csak korlátozottan képesek a terjedés változásának mérésére.

A fővárosban és néhány vidéki városban a Pompidou Csoport módszereinek felhasználásával végzett korábbi vizsgálatok bizonyították, hogy középiskolások kérdőíves megkérdezésével megbízható információk nyerhetők a hazai drogfogyasztás sajátosságairól, elterjedtségéről, a droggal szembeni attitűdökről, valamint a veszélyeztetett csoportokról. A vizsgálat rendszeres időközönkénti megismétlése pedig lehetővé teszi a változások mérését. Mindez nélkülözhetetlen információkat jelent a megelőzésben, egy hatékony drogpolitika kialakításában, illetve eredményességének vizsgálatában.

Az 1995. évi európai vizsgálatban való részvétel lehetővé teszi, hogy hosszabb távon is bekapcsolódjunk a három évente megismétlődő kutatásokba, ezáltal egyedülálló lehetőséget ad a hazai változások nyomon követésére és azok nemzetközi összehasonlításban való értelmezésére. Nemzetközi tapasztalatok bizonyítják, hogy az ilyen epidemiológiai vizsgálatok nélkülözhetetlen kiegészítői a rendszeres statisztikai adatgyűjtéseknek. Ugyanakkor a gazdasági hatékonyság is megköveteli, hogy a jelenleg különböző módszerekkel, különböző mintákon folyó adatgyűjtések egységes, nemzetközileg is értékelhető rendszerbe szerveződjenek.

B. A VIZSGÁLT POPULÁCIÓ

A vizsgálat országos reprezentatív mintán készült. (A mintaválasztás módját lásd a következő részben.)

A vizsgálat elsősorban a 1979-ben született, jelenleg valamilyen középfokú oktatási intézményben tanuló fiatalokra terjed ki. Országos adatok szerint az iskolaköteles korú, befejezett általános iskolai végzettséggel rendelkező népesség 97,7%-a jár valamilyen középfokú oktatási intézménybe. Becsült adatok alapján az 1979-ben születettek esetében ez az arány 95.5%. Többségük (kb. 2/3 részük) az 1994/95. tanévben a középiskolák második osztályában tanul, így a minta a középiskolák második osztályára vonatkozik.

C. A MINTA

Az iskolák száma és típusa az országban

A magyarországi középszintű oktatási rendszerben négyféle iskolatípust szoktunk elkülöníteni. Ezek a következők: gimnáziumok, szakközépiskolák, szakmunkásképzők és szakiskolák.

A különböző iskolatípusba tartozó iskolák elkülönítése azonban nem minden esetben lehetséges egyértelműen, ugyanis gyakran a gimnáziumok és a szakközépiskolák, ill. a szakközépiskolák és a szakmunkásképzők közös igazgatás alatt működnek, azaz vegyes iskolatípusba tartoznak. Az ilyen intézményekben is különválaszthatók azonban a különböző típusú osztályok.

Ennek következtében a iskolákra vonatkozó tipizálások kevésbé egyértelműek mint az osztályokra vonatkozóak.

Iskolatípus	országos arányok	
	szám	%
Gimnáziumi osztályok	1450	27,3
Szakközépiskolai osztályok	1359	25,59
Szakmunkásképzős osztályok	1933	36,4
Szakiskolai és egyéb osztályok	568	10,69
Összes középiskolai osztály	5310	100,0

A kiválasztott osztályok száma és típusa

A mintaválasztás során összesen 700 osztály került kiválasztásra. A kiválasztott osztályok iskolatípusok szerinti megoszlása a megfelelő országos arányokat követi.

Iskolatípus	kiválasztott osztályok		országos arányok	
	száma	%	szám	%
Gimnáziumi osztályok	191	27,6	1450	27,30
Szakközépiskolai osztályok	179	25,6	1359	25,59
Szaktanácsképzős osztályok	255	36,3	1933	36,40
Szakiskolai és egyéb osztályok	75	10,4	568	10,69
Összes osztály	700	100,0	5310	100,00

A mintaválasztás módja

A minta nagyságának meghatározásakor a korábbi hasonló iskolavizsgálatok eredményeit vettük figyelembe. A korábbi vizsgálatok szerint átlagosan a megkérdezettek 7-12%-a próbált már ki valamilyen tiltott drogot. Ezért országos szinten ekkorára becsülhetjük a valamilyen drogot már fogyasztottak előfordulási arányát. A 10%-os várható gyakoriság figyelembevételével 99%-os megbízhatósági szinttel, és az országos adatokban legfeljebb 1%-os hibakorláttal számolva a szükséges minimális mintanagyság 6790 fő.

Mivel biztosítani akartuk, hogy a kapott eredmények Magyarország egyes megyéire, ill. a fővárosra külön-külön hasonló megbízhatósággal és elfogadható hibahatárral értelmezhetőek legyenek, ezért a 19 megyére és Budapestre vonatkoztatva minimálisan 18.840 fős mintasokaság elérését terveztük. A végleges mintaveszteség minimalizálása végett a mintakiesések pótlására 20%-os pótmintát választottunk. Iskolakiesésekkel ill. osztály-kiesésekkel mint mintaveszteséggel így gyakorlatilag nem kellett számolnunk. Végülis 2 szakközépiskolai 4 szaktanácsképzős és 3 szakiskolai osztály esett ki a mintából, ez a kiválasztott osztályok 1,3%-a. Mintaveszteséget tehát gyakorlatilag csak az egyéni válasszmegtagadások és egyéb egyéni szintű kiesések (pl. hiányzások) jelenthettek a kutatás során. Ezért az egyéni mintakiesések hatásának kiküszöbölése céljából 30

fős becsült² osztály nagysággal számolva mintegy 21.000 fős mintát választottunk. A ténylegesen mintába került tanulólétszám sajnálatos módon az általunk becsülnél alacsonyabb volt, így a kiválasztott osztályok tanulóinak száma összesen 19.205 fő volt. Ez az elméletileg elérhető maximális létszám. Elsősorban a hiányzások miatt (nyílt válaszmegtagadás elhanyagolható számban fordult elő) 17.085 fő megkérdezésére került sor.

A mintaválasztás menete a következő volt:

A mintaválasztás során egyszerű rétegzett csoportos mintavételi eljárást alkalmaztunk.

Az iskolák eltérő nagysága miatt figyelembe vettük az osztályok számát. Területi egységenként és iskolatípusonként az osztályok számát összesítettük és csoportosítottuk.

Először az iskolák területi elhelyezkedés szerinti eloszlása alapján rétegeztük az alapsokaságot. Meghatároztuk az egyes megyékre és Budapestre jellemző arányszámokat, az egyes iskolákban található osztályok számát figyelembe véve. Ezt követően az egyes területi egységeken belül, iskolatípus szerint rendeztük az iskolákat, majd véletlenszerűen a megfelelő csoportképző ismérv (terület és iskolatípus) mentén az alapsokasághoz képest 13%-os mintát, majd 2,6%-os (a mintához viszonyítva 20%-os) pótmintát választottunk a sorba rendezett osztályokból.

Az Európa Tanács feldolgozási szempontrendszerét és a mintanagyságra vonatkozó ajánlásait figyelembe véve a fenti mintából a leírt eljárással megegyező módon almintát választottunk, melyben 2579 tanuló szerepel.

² Az egyes iskolatípusoknak megfelelő osztálylétszámra vonatkozó adatok nem álltak rendelkezésünkre. Sem az iskolákat felügyelő Minisztérium, sem az őket működtető önkormányzatok nem rendelkeznek pontos adatokkal. Összesítve országos szinten ismertük az egyes iskolatípusokba járó tanulók és osztályok számát. Ezek az adatok elfedték a területi különbségeket, ezért az osztálylétszámokat korábbi, hasonló iskolavizsgálatok tapasztalatainak figyelembevételével becsültük meg. A tényleges osztálylétszámok azonban alatta maradtak a korábban tapasztaltaknak. Ez magyarázza a 8.5%-os létszámcsökkenést.

D. A MUNKA MENETE

Az adatgyűjtés folyamatának leírása

A mintaválasztás előkészítése:

Magyarországon a vizsgálat időpontjában még nem voltak hozzáférhetőek az aktuális évi, azaz az 1994/95-ös tanévi statisztikák, így a mintaválasztás során többféle információs bázis (előző évi minisztériumi statisztikák, KSH nyilvántartások, a megyei pedagógiai intézetek adatai, illetve az ezek alapján problémásnak minősített esetekben közvetlenül az iskoláktól származó információk) egyeztetése alapján előállított adatok képezték a mintaválasztás kiindulópontjául szolgáló alapsokaságot.

A minta kiválasztása:

A mintaválasztás részletes leírását lásd az I/C. fejezetben.

A válaszmegtagadások és egyéb okok miatti mintakiesések azonnali korrigálására a mintaválasztással egyidejűleg pótmintát is választottunk. (A pótminta meghatározásának kritériumait szintén lásd az I/C. fejezetben.)

A kérdés előkészítése:

Ebben a fázisban a következő munkálatokat végeztük el: egyrészt a mintába került iskolák kiértékelését, másrészt a kérdezőbiztosok eligazítását.

Az iskolák részvételi hajlandóságának növelése érdekében a mintába került iskolákat levélben kerestük meg, s kértük fel a kutatásban való közreműködésre. E megkeresésre részben a survey-kultúra magyarországi alacsony fokú elterjedtsége, részben pedig a vizsgált jelenségek sajátosságai miatt volt szükség.

A kiküldött felkérőlevél pontos szövege a következő volt:

"Tisztelt Igazgató Asszony/Úr!

Az Európa Tanács 1995. tavaszára (majd rendszeresen megismételve) egész Európára kiterjedő nemzetközi összehasonlító vizsgálatot tervez a középiskolások alkohol- és drogfogyasztásáról, valamint a dohányzás elterjedtségéről. A vizsgálat a középfokú oktatási intézményekben tanuló 16 éves korcsoportot érinti.

Magyarországon az eddig végzett epidemiológiai vizsgálatok arra utalnak, hogy a kábítószerfogyasztás - ha csak a kipróbálás, vagy alkalmi fogyasztás szintjén is - elterjedt az ország egész területén. A mértéktelen alkoholfogyasztás és a dohányzás elterjedtségéről számos korábbi kutatás tanúskodik. Ezek a tények önmagukban is fontossá teszik a fogyasztás terjedésének, a veszélyeztetett populációnak és a kábítószerekkel, alkohollal és dohányzással kapcsolatos véleményeknek a rendszeres vizsgálatát.

A korábban végzett hazai és nemzetközi vizsgálatok bizonyították, hogy a középiskolások kérdőíves megkérdezésével megbízható információk nyerhetők az alkohol- és a

drogfogyasztás valamint a dohányzás sajátosságairól, elterjedtségéről, a szerekkel szembeni attitűdökről, valamint a veszélyeztetett csoportokról. A vizsgálat rendszeres időközönkénti megisméltése pedig lehetővé teszi a változások mérését. Mindez nélkülözhetetlen információkat jelent a megelőzésben, egy hatékony egészségvédő politika kialakításában, illetve annak eredményességének vizsgálatában.

Magyarországon a vizsgálatot a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Szociológia Tanszékének munkatársai végzik. Az adatfelvétel március 1-31-e között történik. A kérdőívek névtelenek, és semmi olyan információt nem tartalmaznak, amellyel azonosítani lehet a diákokat. Számítógépes feldolgozást követően az adatok csak összesített formában kerülnek publikálásra, tehát sem egyénekre, sem pedig az egyes osztályokra, illetve iskolákra vonatkozó információkat nem kaphat senki.

A véletlenszerűen kiválasztott mintába az Önök iskolája is bekerült. Ezért március hónap folyamán az adatfelvétellel megbízott munkatársunk fel fogja keresni Önöket.

Kérem, hogy ebben a nagyon fontos, a kábítószer-probléma mérséklésében nélkülözhetetlen munkában megbízott munkatársunkat támogatni szíveskedjék.

A vizsgálat eredményeiről tájékoztatni fogjuk a kutatásban résztvevő iskolákat."

Az előkészítési fázisban ezenkívül igen nagy figyelmet fordítottunk a kérdezőbiztosok körültekintő eligazítására. Részben azért, mert a mintaleírás és a pótmintaleírás konkrét alkalmazásának bizonyos igen lényeges feladatai a kérdezőbiztosokra, ill. az őket instruáló területi megbízottakra hárultak. Részben pedig azért, hogy a magyarországi droggal kapcsolatos attitűd-állapotok mellett ezúton is próbáljuk maximalizálni a különböző szinteken a részvételi hajlandóságot.

A kérdezői utasítás részletes leírása a következő volt:

1. A megkérdezendő osztály kiválasztása az egyes iskolák egyes évfolyamain belül:

A mintában az egyes iskolákon belül az osztályokat az ABC betűvel jelöltük. Amennyiben az iskolában ezzel megegyező jelölést alkalmaznak, azaz az egyes osztályok az ABC betűvel vannak sorban jelölve, akkor azon az évfolyamon belül, mely a legnagyobb arányban tartalmaz 1979-es születésű diákokat (általában ez a második évfolyam), a mintában megjelölt betűjelű osztályt kérdezzük.

Amennyiben az osztályok nem az ABC betűvel, hanem, egyéb módon (például számokkal) vannak megkülönböztetve, akkor az eljárás a következő: soroljuk fel tetszőleges, önkényes sorrendben a vizsgált évfolyam osztályait, majd hozzájuk rendelve az ABC betűit válasszuk ki a megfelelőket.

Amennyiben az egyes osztályoknak nevük van - például szakmák szerint, akkor az osztályokat elnevezésük alapján rakjuk ABC sorrendbe, és így válasszuk ki a megfelelőket. A fenti kiválasztási eljárást az iskolán belül csak azon iskolatípusba (gimnázium, szakközépiskola, szakmunkásképző, egyéb) tartozó osztályok halmazára kell alkalmazni, mely a mintában szerepel.

Amennyiben valamelyik osztály vagy egy egész iskola megtagadná a válaszadást, ill. az adott iskolában nem lenne olyan évfolyam, amelyben 1979-es születésű diákok vannak (pl. felnőttoktatás folyik az iskolában) a kutatás instruktórához kell fordulni.

2. A kérdés lebonyolítása

/a. A kérdés során csak a kérdezőbiztos lehet jelen

Kérjük meg a tanárt, hogy hagyjon magunkra az osztállyal, mert egy olyan ember jelenléte, aki ismeri a diákokat, módosíthatja a kitöltést. Nekünk kötelességünk gondoskodni a standard felvételi körülmények biztosításáról.

/b. A kérdezőbiztos feladata az osztályban

Elmondani nagy vonalakban, hogy egy egész Európára kiterjedő szociológiai kutatásban vesznek részt, melynek során a fiatalok szokásairól szeretnénk néhány dolgot megtudni. Magyarországon összesen kb. 20.000 középiskolást kérdezőnk meg.

Kérjük a segítségüket a kutatáshoz.

Hangsúlyozzuk, hogy a kérdőív teljesen anonim, nem szerepel rajta semmiféle azonosító, sem az egyes osztályokat, sem a diákokat nem lehet később visszakeresni. Az iskolában senki nem férhet hozzá a kitöltött kérdőívekhez. A kutatás befejezésével csak az összesített eredmények kerülnek közlésre.

A kérdőív nem teszt, tehát nincsenek jó, vagy rossz válaszok.

Ha bármelyik kérdésre valaki nem akar, vagy nem tud válaszolni, hagyja üresen azt a kérdést. A kérdőív önkéntes, de nekünk nagyon fontos, hogy minél több kérdésre próbáljanak válaszolni.

Osszuk ki a kérdőíveket és kérjük meg őket, hogy lehetőleg kitöltés közben ne beszéljék meg egymással az egyes kérdéseket, mert mindenkinek a saját véleményére vagyunk kíváncsiak. Olvassák el a kérdőív első oldalán lévő tájékoztatót.

Mondjuk el:

- Előfordulhatnak a kérdőívben olyan kifejezések, amiket esetleg nem ismernek. Erre számítva mellékelünk (az utolsó oldalon) a kérdőívhez egy ún. értelmező szótárt. Azokban a kérdésekben, amelyeknek magyarázata ebben a szótárban megtalálható, mi sem tudunk több segítséget nyújtani.
- Ha valakinek ezen túlmenően problémája van a kitöltéssel, jelentkezzen s mi odamegyünk és segítünk. (Ne zavarjuk egymást a munkában azzal, hogy hangosan kérdezőnk.)
- Ha valamely kérdésre téves választ jelölnek meg, akkor lehetőleg húzzák át (satírozzák ki) a téves választ.

3. A kérdőívek összegyűjtése

Tegyünk ki a tanári asztalra egy borítékot. Amikor a diákok végeztek, a kérdőíveket tegyék be a borítékba. Ha mindenki végzett, tűzzük össze még az osztályban a borítékot, mintegy demonstrálva, hogy lezárjuk, és senki nem nyerhet betekintést abba. A diákok előtt ne nézegessük a kérdőíveket.

5. Az osztály adatlap kitöltése

Az osztályadatlapot az osztályfőnök segítségével töltsük ki, majd írassuk alá. A kitöltött osztályadatlapot a kérdezőbiztosoknak is alá kell írni. A kérdőíveket senkinek ne mutassuk meg az iskolában.

A kérdés periódusa:

1995. március 1-től 1995. március 31-ig történt az adatok felvétele. A kieső iskolák pótlására is folyamatosan, ebben a periódusban került sor.

A kérdezőbiztosok az adatfelvétel során állandó kapcsolatban álltak egyrészt a területi instruktorokkal, másrészt az instruktorokon keresztül a kutatás vezetőivel. Budapesten a kutatás vezetői közvetlenül gondoskodtak a kérdezőbiztosok instruálásáról.

A kérdezők munkájának ellenőrzése:

A kérdezési periódusban szűrőpróbaszerűen ellenőriztük hogy az egyes kérdezőbiztosok munkájuk során mennyire tartották be az instrukcióban szereplő kérdezési szabályokat. Amennyiben ennek során szabálytalanságot észleltünk (pl. nem a mintában szereplő osztály került megkérdezésre), abban az esetben a szabálytalanul megkérdezett osztályok kérdőíveit megsemmisítettük, és pótoltuk az ebből adódó kieséseket.

A kérdőívek kódolása:

A következő munkafázist a kitöltött kérdőívek kódolása képezte. Ennek során az alábbi kódutasítást alkalmaztuk:

1-10	Azonosító
1-3	Országazonosító: 036
4-6	Az iskola kódja: az iskolák listájában található sorszám alapján (külön listában szerepelt) 888 érvénytelen válasz 999 válaszhiany
7-8	Osztálykód (az osztályadatlap alapján) A - 01 B - 02 stb. 88- érvénytelen megjelölés 99- válaszhiany
9-10	Tanulósorszám Ez a kód az egy osztályban lévő kérdőívek egyszerű sorszámozása útján jön létre. A sorszámozás tehát minden boríték esetében 1-es sorszámmal indul.
11	Az iskola típusa (az osztályadatlap alapján) 1- gimnázium 2- szakközépiskola 3- szakmunkásképző 4- szakiskola 8 érvénytelen válasz 9 válaszhiany
12-13	A kéredezett születési évének utolsó két számjegye a Q2. kérdés alapján. Pl. 1979-et 79-nek kódoljuk. 88- érvénytelen válasz 99- válaszhiany
14-15	A kéredezett születési hónapja a Q2. kérdés alapján pl. márciust 03-nak kódoljuk 88- érvénytelen válasz 99- válaszhiany
16-17	A kéredezett tanulmányi átlaga a Q5. kérdés alapján, 1 tizedesig kódolva. Pl. 3,7-et 37-nek, az esetleg előforduló 3.65-öt szintén 37-nek kódoljuk, tehát az általános kerekítési szabályokat alkalmazzuk abban az esetben, ha a kérdőívben nem 1 tizedesig szerepel a válasz. Kivételt képez a 2.0 alatti osztályzat, ugyanis aki megbukott, annál minden esetben 10-t írunk. 88 érvénytelen válasz 99 válaszhiany
18-20	A Q17. kérdés szerint az elfogyasztott sör mennyisége tiszta

- alkoholra átszámítva (az átszámítási kulcsok külön lapon szerepeltek)*
- 888 érvénytelen válasz
999 válaszhiany
- 21-23 A Q17. kérdés szerint az elfogyasztott bor mennyisége tiszta alkoholra átszámítva
888 érvénytelen válasz
999 válaszhiany
- 24-26 A Q17. kérdés szerint az elfogyasztott tömény szesz mennyisége tiszta alkoholra átszámítva
888 érvénytelen válasz
999 válaszhiany
- 27-28 Kábítószerre költött pénz az OSI 41.kérdés alapján, 100 Ft-ban kódolva. Ha nem szerepel a kérdésnél semmi, akkor válaszhianyunk tekintjük, ha beírta hogy semmit nem költ, akkor 00-át kódolunk.
87- 8700 Ft vagy annál több
88- érvénytelen válasz
99- válaszhiany
- 29-30 Alkoholra költött pénz az OSI 42.kérdés alapján, 100 Ft-ban kódolva. Ha nem szerepel a kérdésnél semmi, akkor válaszhianyunk tekintjük, ha beírta hogy semmit nem költ, akkor 00-át kódolunk.
87- 8700 Ft vagy annál több
88- érvénytelen válasz
99- válaszhiany
- 31 Ide írjuk a kódoló véleményét arról, hogy a kért mennyire vette komolyan a kérdőív kitöltését, válaszai mennyire tekinthetők őszintének. Skálaértékek:1. teljes mértékben - 3. egyáltalán nem

A hármas minősítést kapott kérdőíveket utólagosan további kategóriákba soroltuk. Ezt a munkát már egy ember végezte, mivel e minősítések nagy fontossággal bírnak a további adatfeldolgozás során.

Ennek eredményeként az eredetileg 3 fokú skála 5 fokozatúra bővült.

A 3-as minősített kérdőívek felhasználhatók az adatok feldolgozása során. A kérdőívben szereplő hiányosságok, ill. következtetések ugyanis egyszerű megbízhatósági tesztekkel kimutathatók.

A 4-es minősítést kapott kérdőívek a még használható, vagy bizonyos korlátozásokkal használható kérdőívek csoportját képezik. Ide tartoznak azok a kérdőívek, melyekben sok a következtetés nélküli válaszadás, bizonyos kérdéscsoportok használhatatlanok, de ez nem jellemző a kérdőív egészére, valamint a sokszor ugyan nem ellentmondásos, vagy önmagában értelmetlen, de úgynevezett "sormintát" képező, azaz tendenciózus válaszadásra utaló válaszstruktúrával jellemezhető alacsony validitású kérdőívek.

Az 5-ös minősítést kapott kérdőívek gyakorlatilag nem tartalmaznak használható válaszokat. Ezen utóbbi csoportba sorolt kérdőívek felhasználásától a feldolgozás során eltekintünk.

- A kódolás során általánosan érvényes, hogy az érvénytelen válasz egy számjegyű kód esetén 8-as, két számjegyű kód esetén 88-as kódot kap, hasonlóan a válaszhiany kódjai 9, illetve 99.

- A kódoláshoz és a kérdőívben való jelölésekhez piros tollat használunk (ha rontunk, fessük le az elrontott jelölést). Ha egy kérdésnél több válasz van bejelölve, de egyértelműen el lehet dönteni a kitöltés alapján, hogy melyik a helyes válasz, akkor a helyes választ pirossal

bekarikázzuk. Ha nem dönthető el hogy melyik a helyes válasz, akkor a kérdés mellé 8-at, ill. kétszámjegyű kód esetén 88-at írunk.

- A Q10-es kérdésnél, ha a kipontozott részen szerepel valamilyen válasz, azt írjuk ki.

- A Q18-as kérdésnél, ha a kipontozott részre írt valamit a kérdezett, azt próbáljuk meg besorolni a megadott válaszalternatívák valamelyikébe, s jelöljük is a megfelelő válaszlehetőségnél. Ebben az esetben ne az egyéb válasz kódját karikázzuk be pirossal, hanem az általunk bejelölt, valamint a kérdezett által megjelölt többi választ. Amennyiben viszont az egyéb választ nem tudjuk besorolni a már meglévő válaszalternatívák valamelyikébe, akkor a kipontozott részen szereplő szöveget írjuk ki egy külön papírra.

A Q29-es ill. a 30-as kérdésnél, ha az egyéb válasznál szerepel valami, de más válaszlehetőség is be van jelölve, akkor az egyéb válasznál szereplő szöveget írjuk ki, de ne karikázzuk be az egyéb válasz kódját. Amennyiben csak az egyéb válasz van bejelölve, és szerepel szöveges válasz is, azt próbáljuk meg besorolni a megadott válaszalternatívák valamelyikébe, s csak ott jelöljük. Ha ez a besorolás nem lehetséges, akkor csak az egyéb választ jelöljük be, és írjuk ki a szöveget.

Hasonlóképpen írjuk ki az értelmező szótárban szereplő kiegészítéseket is!

A kérdőívek kódolásának ellenőrzése:

A kódolás során a kutatás vezetői folyamatosan ellenőrizték az egyes kódolók munkáját. Mindemellett a kódolói munka ellenőrzése céljából az osztályadatlapokat elláttuk az egyes kódolók azonosítójával, mely lehetővé teszi a kódolt válaszok és az egyes kódolók korrelációjának kiszámítása révén a kódolókhoz köthető szisztematikus torzítások létének, illetve mértékének kimutatását.

Az adatgyűjtők száma és típusa

Az adatgyűjtést egyrészt hivatásos kérdezőbiztosok, másrészt a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetemen deviancia-szociológiát hallgató diákok, azaz az iskolától független személyek végezték.

Egy kérdezőbiztos átlagosan 5-10 osztályban gyűjtött adatokat. A kérdezés során az előzetes instrukcióinknak megfelelően a tanulókon (kérdezetteken) kívül csak az általunk megbízott kérdezőbiztos tartózkodhatott az osztályteremben. Az iskola alkalmazottai kizárólag az osztályadatlap kitöltésénél lehetnek jelen, ill. segédkezhetnek. A kérdezőbiztosoknak adott, a kérdezésre vonatkozó instrukciók az előző pontban olvashatók részletesen.

Az adatgyűjtők feljegyzései

Az osztályadatlapokon a kérdezők az esetek többségében kifejezetten kedvező tapasztalatokról számoltak be: az iskola vezetése, illetve az ott dolgozó

- OSI1 Hol laksz? (fővárosban, megyeszékhelyen, egyéb városban, községben vagy falun, tanyán)
- OSI2 Van-e a szűkebb tágabb családban
 - a. aki sok alkoholt fogyaszt
 - b. aki öngyilkosságot kísérelt meg
 - c. aki öngyilkosságot követett el
 - d. aki sok nyugtatót szed
 - e. aki börtönben volt vagy van
 - f. aki pszichológushoz vagy idegorvoshoz jár
 - g. aki kábítószerrel fogyasztott vagy fogyaszt
- OSI3 Előfordult-e veled, ha igen hányszor, hogy ópiátokat fogyasztottál (élet, éves, és havi prevalencia)
- Q26l Altatók orvosi recept nélkül
- Q28r Kipróbáltam az altatókat orvosi recept nélkül
- Q28s Kipróbáltam más ópiát származékokat
- Q32s Nyugtatók, altatók kipróbálása 1-2-szer
- Q32t Nyugtatók, altatók rendszeres használata
- Q32u Ópiátok kipróbálása 1-2-szer
- Q32v Ópiátok rendszeres használata
- Q33n Nyugtatók
- Q33o Altatók
- Q33p Más ópiátok
- OSI4 Amennyiben az elmúlt hónapban valamilyen kábítószerrel vásároltál, kb. mennyi pénzt költöttél rá összesen?
- OSI5 Amennyiben az elmúlt hónapban valamilyen alkoholt vásároltál, kb. mennyi pénzt költöttél rá összesen?
- Q34m Altatót fogyaszt
- Q34n Más ópiátokat fogyaszt
- OSI6 Gyermekkori szocializációra vonatkozó kérdés (részletesen lásd a mellékelt kérdőívben)
- OSI7 A kérdezett értékeire vonatkozó kérdés (részletesen lásd a mellékelt kérdőívben)

F. AZ ADATFELDOLGOZÁS MÓDJA

A mintába került sokaság és az alapsokaság jellemzői a reprezentációs kritériumok mentén megfelelnek egymásnak, így súlyozásra nem volt szükség a feldolgozás során.

Az adatok feldolgozása során az SPSS for Windows release 6,0 programcsomagot használtuk.

A teljes adatbázist tartalmazó file neve: hdrog95.sav (SPSS for Windows)

hdrog95.sys (SPSS for DOS)

hdrog95.txt (szekvenciális adat file)

A változók elnevezésénél a kérdőív kérdés-jelzéseit vettük alapul (pl. A Q1-es kérdésre adott válaszokat a Q1-es változó tartalmazza). A saját kérdések és a hozzájuk tartozó változók betűjele ('OSI'-számozása) a kérdőíven feltüntetett számozást követi.

II. fejezet: Módszertani rész

A. AZ ISKOLÁK EGYÜTTMŰKÖDÉSE

Az iskolák és osztályok részvételi hajlandóságának leírása

A iskolák és osztályok részvételi hajlandósága a különböző iskolatípusok esetében eltérő képet mutat.

A mintából visszautasítás, vagy más ok miatt kieső iskolák aránya iskolatípusonként a következő volt:

Iskolatípus	visszautasítási arány
Gimnáziumok	6.93%
Szakközépiskolák	6.12%
Szakmunkásképzők	4.72%
Szakiskolák és egyéb iskolák	16.1%

A szakiskolák nagy kiesési aránya egyrészt ezen iskolatípusba tartozó tanintézetek az átlagosnál nagyobb fokú cirkulációjával magyarázható (ezen iskolatípusban nagy a megszűnőfélben lévő, ill. újonnan alakult iskolák aránya), melynek következtében a vizsgált évfolyam esetleg már nem, vagy még nem volt megtalálható az elhalóban lévő, vagy éppen frissen alakult iskolában. Valamint, hogy az e típusú tanintézetek beiskolázására leginkább a "maradék-elv" jellemző, melynek következtében ezen iskolákban túlkoros diákok tanulnak, így sok esetben az évfolyamok egyike sem tett eleget a mintakövetelményeknek.

A másik három iskolatípusban általában nem okozott problémát a mintakövetelményeknek megfelelő évfolyam kiválasztása. A legkisebb az elutasítási arány a szakmunkásképző iskolákban. Ez talán azzal magyarázható, hogy ezen iskolatípusban a tanrend kevésbé szoros munkát diktál, mint a másik két, magasabb színvonalú - magasabb képzettséget adó - iskolatípus (gimnáziumok és szakközépiskolák) esetében, így a kérdés kevésbé zavarta az iskola munkáját. Ugyanakkor a magaviseleti problémák ezen iskolatípusban való gyakoribb előfordulása miatt a vizsgálat tárgyának fontosságát általában jobban átérzik.

Hasonló eloszlású, de nagyobb arányú a kieső osztályok megoszlása iskolatípusok szerint:

Iskolatípus	kieső osztályok aránya
Gimnáziumok	10.47%
Szakközépiskolák	12.47%
Szaktanulmányképzők	7.97%
Szakiskolák és egyéb iskolák	22.22%

Ettől valamelyest eltérő a konkrétan válaszmegtagadás miatt kieső osztályok eloszlása:

Iskolatípus	válaszmegtagadó osztályok aránya
Gimnáziumok	2.62%
Szakközépiskolák	6.21%
Szaktanulmányképzők	2.39%
Szakiskolák és egyéb iskolák	6.94%

A két táblázat egymáshoz viszonyított arányaiból is látható, hogy a szakiskolák magas kiesési aránya korántsem a negatív, elutasító hozzáállás következménye, mint ahogy azt már korábban is említettük. Ami még feltűnő, hogy a gimnáziumok elutasítási aránya milyen nagymértékben különbözik az iskolán belüli különböző döntési szinteken. Az osztályfőnökök hozzáállása átlagosan kedvezőbbnek mondható, mint az iskola vezetésének részvételi hajlandósága.

Összességében a teljes mintára a megfelelő arányok a következők:

Kieső iskolák aránya	7.33%
Kieső osztályok aránya	11.29%
Ebből válaszmegtagadás miatt kieső osztályok aránya	3.91%

A fentiekben leírt mintakiesések azonban a kiesések pótmintából való folyamatos pótlása következtében nem eredményeztek sem mintacsökkenést sem pedig a minta reprezentációs kritériumok mentén való torzulását. Tehát a fentiekben leírt kiesési és visszautasítási arányok az adatokban valójában nem jelennek meg, nem valós mintavesztéget mutatnak, hanem az adatfelvétel során jelentkező problémákat, a mintába került iskolák illetve osztályok hozzáállását, részvételi hajlandóságát mutatják.

A tényleges mintaveszteség a négy iskolatípusban együttvéve mindössze 1.3%-os. A szakiskolák és egyéb iskolák esetében a legnagyobb, 4%, a szakmunkásképzőkben 1.6%, a szakközépiskolákban 1.1%, míg a gimnáziumokban nem tapasztaltunk mintaveszteséget. Vidék és főváros viszonylatában szintén jelentős különbségek fedezhetők fel, a mintaveszteség több mint 2/3-a Budapesten következett be.

A kérdezőbiztosok megjegyzései alapján a kutatásban résztvevő iskolák vezetése, ill. személyzete az esetek többségében készséges volt, segítette a kiküldött munkatársunk munkáját. Mint említettük, csak néhány esetben számoltak be a kérdezőbiztosok együttműködési problémákról a résztvevő iskolákban.

B. A TANULÓK EGYÜTTMŰKÖDÉSE

Visszautasítások

Egyértelműen válaszmegtagadásnak azokat az eseteket tekinthetjük, amikor a kérdezőbiztos az osztályadatlapon feltöltötte az elutasítás tényét, ill. ha teljesen üres kérdőívet kaptunk vissza. Ez mindössze néhány esetben fordult elő a mintában, azaz a direkt visszautasítások száma összesen 14, ami igen kicsi, 0,08%-os, tehát elhanyagolható visszautasítási arányt jelent.

Az indirekt visszautasításokat a befejezetlen kérdőívek aránya alapján, illetve az egyes kérdések esetében a missing aránya alapján becsülhetjük. Az idevonatkozó információk a függelék 3. táblázatában, ill. a II/C, és a II/E alfejezetekben található.

Használhatatlan adatok

Teljes mértékben használhatatlannak azt a kérdőívet tekintettük, amelyik vagy teljesen üres volt, vagy a kérdőívek őszinteségre vonatkozó minősítése során 5-ös minősítést kapott. (A minősítés folyamatának és kritériumainak részletes leírását lásd fentebb, a kódolási fázis leírásánál.)

Ennek alapján a használhatatlannak minősített kérdőívek aránya: 0.18%.

Részen használhatatlannak, ill. fenntartásokkal használhatónak tekinthetjük azokat a kérdőíveket, amelyek a minősítés során 4-es osztályzatot kaptak.

Ezek aránya: 0.42%

Válaszolási arány

A kiválasztott minta osztályaiban tanulók száma 19.205 fő. A kérdőívet kitöltők, azaz a kutatásban résztvevők száma 17.085 fő. Ennek alapján a válaszoló tanulók aránya a mintába került tanulókhöz képest 88.96%.

Nemek szerint nincsenek jelentős különbségek. A fiúknál 88.42, a lányoknál 88.91%-os a válaszolási arány. 49 esetben nem kaptunk választ a nemre vonatkozó kérdésre, 2 esetben pedig értelmezhetetlen volt a kapott válasz.

A válaszoló tanulóknak a mintába eső tanulókhöz viszonyított aránya vizsgálatunkban gyakorlatilag a hiányzási arányokat mutatja.

A tanulók együttműködésének átfogó becslése

A kérdezéskor jelenlévő tanulók 99.92%-ától kaptunk vissza részben vagy egészen kitöltött kérdőívet. Ennek alapján a tanulók együttműködése igen jónak mondható, azaz a direkt visszautasítások aránya igen kicsi. (Hogy az egyes kérdések esetében milyen a tanulók együttműködése, azt a D illetve az E pontból, valamint a 3. és a 4. táblából tudhatjuk meg részletesen.)

C. A TANULÓK MEGÉRTŐKÉPESSÉGE

A befejezetlen kérdőívek aránya

Azokat a kérdőíveket tekintettük befejezetlennek, melyekben a kérdések utolsó egynegyed vagy annál nagyobb része nem került megválaszolásra. Ezen - legalább a Q29-es kérdéstől megválaszolatlan - kérdőívek aránya a mintában 1.16%.

A befejezetlen kérdőívet beadók száma iskolatípusonként igen eltérő. A szakiskolában, ill. az egyéb iskolatípusban szignifikánsan felülreprezentáltak azok a tanulók, akiknek nem sikerült a kérdések 3/4 részén túljutnia a válaszolással. Ez arra utal, hogy a kérdőív befejezetlensége nem rejtett visszautasítási indikátor, hanem valóban a tanulók értelmi képességével függhet össze, ugyanis Magyarországon a szakiskolák (ezen típusba tartoznak pl. a háziasszonyképzők) támasztanak a diákjaikkal szemben a leginkább alacsony elvárásokat.

Az átlagos kitöltési idő

A kérdéseket igyekeztünk egy tanítási óra alatt lebonyolítani, szükség esetén azonban a kérdéshez igénybe vett óra utáni szünet alatt, esetleg az azt követő órán is folytatódott a kérdés.

A kérdőív kitöltésének átlagos időtartama 45.65 perc. Az szórás értéke 7.71 perc. A legrövidebb lekérdezési idő 29 perc, a leghosszabb pedig 90 perc. A medián értéke 44 perc. A kérdés leggyakrabban, - a megkérdezett osztályok 41.9%-ában - 45 percet vett igénybe.

Megjegyzések a kérdések alatti speciális problémákról

Az osztályadatlapok többségén a kérdezők nem számoltak be semmilyen, a kérdés alatt felmerülő problémáról, illetve kifejezetten kedvező tapasztalatokról tudósítottak.

Amennyiben valamilyen problémát említettek, azok közül a megkérdezettekre vonatkozó, leggyakrabban előforduló típusok a következők voltak:

- Magatartási, fegyelmezettségi, ill. fegyelmezési problémák:

hangos beszélgetések a kérdőív kitöltése közben,
a kérdések közös megtárgyalása az osztályban, vagy
bizonyos csoportokban.

Ilyen jellegű problémák a kérdezett osztályok 10-15%-ában fordultak elő.

- A gyermekek alacsony szellemi színvonala (a hosszú kérdezési idő, ill. a befejezetlenül beadott kérdőívek indoklásaként).

- Egy-egy esetben előfordult, hogy a kérdezők egyedi problémákat jelentettek meg az osztályadatlapon, mint pl. szellemileg vagy testileg fogyatékos diák volt az osztály tanulói között.

A tanulók képességének általános becslése

A megkérdezett osztályok többségében a tanulók értelmi képességéből adódó problémák nem zavarták a kérdés menetét. A résztvevő osztályok 73.6%-ában egy tanítási óra (45 perc) alatt sikerült lebonyolítani az adatfelvételt. Mindössze a megkérdezett osztályok 4%-ában haladta meg a kérdés időtartama több mint tíz perccel (egy szünetnyi idővel) az egy tanítási óra idejét. A válaszolók 98.84%-ának sikerült a kérdések 3/4 részén túljutnia a kérdőívek megválaszolása során.

Mind a kérdezési időtartamok, mind a befejezetlen kérdőívek aránya alapján jól lokalizálhatók a tanulók értelmi képességeiből fakadó problémák a szakiskolák és egyéb iskolák típusára. Azaz a Magyarországon jellemző 4 iskolatípus közül 3-ban, a gimnáziumokban, szakközépiskolában, és a szakmunkásképzőkben a tanulók értelmi képességéből adódó problémák gyakorlatilag nem zavarták a kérdőívek kitöltését.

D. MEGBÍZHATÓSÁG

Próbakérdezés

A kérdőív végleges összeállítását, ill. nyomdába küldését megelőzően próbakérdezést hajtottunk végre, melynek során minden iskolatípusból egy-egy osztályban kitöltöttük a kérdőívet. Ez összességében mintegy 110 fő megkérdezését jelentette. A próbakérdezés célja kizárólag a kérdőív egyes kérdéseinek az érthetőség szempontjából való tesztelése volt. E célnak megfelelően a próbakérdezés nem igényelt sem reprezentatív mintán való megkérdezést, sem az adatok számítógépes feldolgozását. A kérdőívek felvétele során az osztályokban szerzett tapasztalatok, valamint az egyes kérdéseknél előforduló válaszmegtagadások ill. esetlegesen előforduló megjegyzések alapján problematikusnak minősített kérdések érthetőségén, megfogalmazásán igyekeztünk javítani.

Follow-up felvétel

Follow-up felvételre a kutatás során nem került sor. Ugyanis az adatfelvételt kérdezőbiztosok bevonásával bonyolítottuk le, s a kérdezési periódusban a kutatás vezetői folyamatos kapcsolatban álltak a kérdezőbiztosokkal, ill. azok instruktoraival, így a mintakieséseket az eredeti kérdőív-felvételi periódusban a mintavétellel párhuzamosan meghatározott pótminta alapján folyamatosan korrigáltuk. Így a vizsgálat teljes adatállománya egy adatfelvételi periódusban lett lekérdezve.

Egyszerű ellenőrző kérdések

(2. tábla alapján)

A dohányzásra vonatkozó Q7-es, valamint Q28e kérdések alapján a megkérdezettek 27.3%-a nem adott megbízható választ. Ez a közel egyharmados arány igen magasnak tekinthető. A lányok válaszai e tekintetben kevésbé tekinthetők megbízhatónak (a nemek közötti különbség szignifikáns).

Az alkoholfogyasztás vonatkozásában (Q21a és Q28i) ugyanez az érték a teljes mintára jóval kisebb, mindössze 3.7%, azaz a válaszok 96.3 %-a megbízhatónak tekinthető. A két kérdésre együttesen adott válaszok nemek szerint szignifikánsan különböznek, de úgy tűnik, a lányok és a fiúk ezen kérdésekre együttesen adott válaszai közötti szignifikáns különbség inkább az ivási szokások nemek közötti különbségeiből fakad, mint a megbízhatóság nemek szerinti különbségéből.

Az egyéb drogok fogyasztásával kapcsolatos alapvető kérdések esetében az inkonzisztens választ adók aránya a megkérdezettekhez képest igen kicsi: cannabis-féleségeknél 1.6%, amfetaminoknál 0.7%, hallucinogéneknél 0.4%, a crack és a relevin esetében 0.1%, kokain valamint XTC vonatkozásában 0.2%, heroinnál 0.3%, trankvillánsok esetében 3.8%, szipuzásnál 1.5% és az anabolikus szteroidok esetében 0.7%. Mivel azonban ezen szerek esetében a fogyasztók aránya is viszonylag alacsony értéket vesz fel, ezek az inkonzisztencia értékek nem tekinthetők elhanyagolhatónak. Nemek szerint szignifikáns különbség mindössze a trankvillánsok, a marihuána és az inhalánsok fogyasztásával kapcsolatos kérdésekre adott válaszokban fedezhető fel, a trankvillánsok esetében lányok között a konzisztensen igen válasz gyakoribb, de az inkonzisztens válaszok aránya is magasabb, míg a másik két szer esetében hasonló, de fordított irányú eltéréseket kaptunk.

Egyéb megjegyzések a megbízhatóságról

A következő táblázatokban "a" oszlopban azoknak az aránya található, akik mindkét kérdésre azt válaszolták, hogy nem fogyasztottak, a "b" oszlopban akik mindkét kérdés szerint fogyasztottak, a "c" oszlopban pedig azoké, akik az egyik kérdésre azt mondták, hogy fogyasztottak, a másikra pedig hogy nem fogyasztottak.

Megbízhatósági ráták iskolatípus szerinti eltérései

Cigaretta (Q7 és a Q28e)

Iskolatípus	a	b	c
gimnázium	25.3	47.7	27.0
szakközépiskola	17.5	54.6	27.9
szakmunkásképző	14.6	59.0	26.4
szakiskola és egyéb	15.1	55.0	30.0
összesen	18.8	53.9	27.3

Mint láthatjuk, a szakiskolákban tanulók dohányzással kapcsolatos válaszainak megbízhatósága az átlagos érték alatt van, a többi iskolatípus között nem találunk jelentős különbségeket.

Alkohol (Q21 és a Q28d)

Iskolatípus	a	b	c
gimnázium	57.8	40.0	2.2
szakközépiskola	47.4	49.0	3.6
szakmunkásképző	34.8	60.1	5.0
szakiskola és egyéb	41.0	54.7	4.3
összesen	46.1	50.2	3.7

A szakmunkásképzőkben és a szakiskolákban az alkoholfogyasztással kapcsolatos válaszok megbízhatósága jóval kisebb, mint a másik két iskolatípusban.

Egyéb drogok (a "c" válaszok iskolatípus szerinti megoszlása)

Iskolatípus	gimnázium	szakközép	szakmunkásképző	szakiskola egyéb	összesen
Marihuána	1.2	1.6	2.0	1.4	1.6
Amfetamin	.4	.6	.9	1.1	.7
LSD	.3	.4	.5	.3	.4
Crack	.1	.2	.2	.2	.1
Kokain	.1	.2	.3	.4	.2
XTC	.1	.2	.3	.2	.2
Heroin	.1	.3	.3	.4	.3
Relevin	.1	.1	.1	.1	.1
Trankviláns	3.3	3.9	3.9	5.1	3.8
Inhalánsok	1.0	1.5	1.9	2.0	1.5
Anabolikus szteroidok	.4	.6	1.0	.6	.7

Az egyéb drogokkal kapcsolatos kérdések iskolatípus szerinti megbízhatóságáról elmondhatjuk, hogy általában a megbízhatatlan válaszok aránya az összes válaszolóhoz képest a szakiskolákban ill. szakmunkásképzőkben a legmagasabb, és a legnagyobb megbízhatóság a gimnáziumokban tanuló válaszadók válaszaira jellemző.

*A megbízhatóság regionális különbségei**Dohányzás (Q7 és Q28e)*

	a	b	c
Budapest	20.7	49.6	39.7
Vidék	18.4	54.8	26.8
Összesen	18.8	53.8	27.3

A dohányzással kapcsolatos kérdések tekintetében a budapesti válaszok megbízhatósága szignifikánsan alacsonyabb a vidéki válaszolóknál kapott értéknél.

Alkohol (Q21 és Q28d)

	a	b	c
Budapest	52.9	43.6	3.5
Vidék	44.6	51.7	3.7
Összesen	46.1	50.2	3.7

Az alkoholfogyasztással kapcsolatos kérdések megbízhatóságának regionális eloszlásában nincs jelentős eltérés a vizsgált kategóriák között, bár a két kérdés együttesre adott válaszok eloszlása valamelyest eltérő Budapesten és vidéken, ez azonban elsősorban az ivási szokásokban mutatkozó eltérés.

Egyéb drogok (a "c" válaszok területi megoszlása)

	Budapest	Vidék	összesen
Marihuána	1.7	1.6	1.6
Amfetamin	.6	.7	.7
LSD	.9	.3	.4
Crack	.3	.1	.1
Kokain	.3	.2	.2
XTC	.2	.2	.2
Heroin	.3	.3	.3
Relevin	.2	.1	.1
Trakvilánsok	3.4	3.9	3.8
Inhalánsok	1.4	1.5	1.5
Anabolikus szteroidok	1.0	.6	.7

Az egyéb drogokkal kapcsolatos válaszok főváros-vidék dimenzió szerinti megbízhatóságában sem tudunk tendenciózus és szignifikáns különbségeket felfedezni. Jelentős különbség egyedül az LSD esetében figyelhető meg.

E. ÉRVÉNYESSÉG**A missing aránya a drogzkérdésekben (összehasonlítva a többi kérdéssel)**

(3. tábla alapján)

Ebben a részben az érvénytelen, azaz az egyes kérdések esetében előforduló értékelhetetlen (8-as) és hiányzó (9-es) válaszok együttes előfordulási gyakoriságát vizsgáljuk.

Értékelhetetlen válaszok az általános szocio-demográfiai kérdésekben

- A megkérdezettek nemét tudakoló Q1-es kérdésre mindössze 51 esetben találoztunk értékelhetetlen vagy hiányzó válasszal. Ez az összes megkérdezett 0.3%-a.
- Arra, hogy kikkel él közös háztartásban (Q38-as kérdés), a megkérdezettek 0.1%-a nem adott választ.
- Az apa iskolai végzettségére irányuló, Q36-os kérdésre már jóval többen, 379-en nem válaszoltak, vagy értékelhetetlen választ adtak, ami a megkérdezettek 2.2%-a. A vizsgált nem droggal kapcsolatos kérdések közül itt a legnagyobb az érvénytelen válaszok aránya. Ez valószínűleg azzal magyarázható, hogy az apa nélkül élők esetenként feltehetően nem vették észre e kérdésnél a "nem tudom vagy nincs apám" válaszlehetőséget.
- Az anya iskolai végzettségét tudakoló, Q37-es kérdés esetében a 8-as vagy 9-es kódszámú válaszok aránya 1.4% (240 fő).
- A Q39-es, a kért iskolai munkájának szubjektív megítélésére irányuló kérdésnél ez az arány 1.7% (283 fő).

Össességében a nem drogokkal kapcsolatos kérdésekről a fenti néhány reprezentáns alapján azt mondhatjuk, hogy az értékelhetetlen ill. hiányzó válaszok együttes aránya 1-2% körül mozog. Tendenciózus különbséget a különböző nemek válaszolási hajlamában a fenti, semlegesnek tekinthető kérdések alapján nem fedezhetünk fel.

Az értékelhetetlen vagy hiányzó válaszok aránya a droggal kapcsolatos kérdésekben:

- *A dohányzással kapcsolatos*, élet- és havi prevalenciát vizsgáló kérdésekben (Q7 és Q8) a hiányzó és értékelhetetlen válaszok együttes aránya a referenciakérdésekhez képest sem mondható magasnak, az életprevalenciára vonatkozó kérdés esetében 1.0%, a havi fogyasztást tudakoló kérdésnél pedig 0.7%. Nemek szerint nem fedezhetünk fel szignifikáns különbségeket.
- *Az alkoholfogyasztással kapcsolatos kérdések* esetében már valamelyest nagyobb az érvénytelen válaszok aránya, 1.2% és 4.5% közötti értékeket vesz fel. Az alkoholfogyasztás, ill. a berúgás különböző prevalencia-értékei közül az

életprevalencia-értékeknel találunk legnagyobb arányban érvényes válaszokat, s meglepő módon azok közül is inkább a berúgással kapcsolatos prevalencia értéknel. A különböző italfajták havi prevalenciájára vonatkozó kérdések esetében az általános havi értékekhez képest kedvezőbbek az arányok. Az azonban meglepő, hogy ezen belül is főként a töményesz-fogyasztásra vonatkozó adatok esetében jobb az érvényesség e mutatója. Általában az alkoholfogyasztásra vonatkozó kérdések érvényessége tekintetében a nemek között nincs szignifikáns különbség, kivételt mindössze a bor és az égetettség-fogyasztással kapcsolatos kérdések képeznek, melyek esetében a fiúk válaszaiban magasabb az érvénytelen válaszok száma.

- *Egyéb drogokkal kapcsolatos kérdések* esetében a válaszhiányok és az értékelhetetlen válaszok együttes aránya 0.4% és 2.9% között található. Ezen belül az alsó tartományban található, elenyészően alacsony érvénytelen válasszal a következő kérdések: a szipuzás, a marihuána, az LSD, valamint a trankvilláns és szedatívum fogyasztás életprevalenciájára vonatkozó (Q25a, Q24a, Q26c, Q26a) kérdések. A vizsgált drogekérdésekről általánosságban is elmondható, hogy a teljes életprevalenciát tudakoló kérdéseknél a hiányzó és értékelhetetlen válaszok aránya négyszer-hatszor kisebb, mint az aktuális fogyasztáshoz közelítő évi vagy havi prevalenciára vonatkozóknál. Az utóbbiaknál az érvénytelen válaszok aránya a kérdéscsoporthoz tartozó felső tartományban található. Az érvénytelen válaszok nemek szerinti eloszlásában nem található jelentős tendenciózus különbségek. A lányok esetében a marihuána-fogyasztásra vonatkozó kérdéseknél, a fiúk válaszaiban pedig az intravénás droghasználatra vonatkozó kérdésnél valamelyest kisebb az érvénytelen válaszok aránya.

Összehasonlítva a droggal kapcsolatos kérdésekben található érvénytelen válaszok arányát az azt megelőző kérdésekével, igen meglepő eredményre jutunk. Várakozásainkkal ellentétben a droggal kapcsolatos kérdések közül csak az alkoholfogyasztással kapcsolatos kérdésekben szereplő válaszhiányok és értékelhetetlen válaszok haladják meg számottevően az egyéb, nem droggal kapcsolatos kérdések megfelelő válaszainak arányát. A más drogokkal, valamint a dohányzással kapcsolatos válaszok az érvényesség tekintetében az átlagnak megfelelő, vagy annál jobb eredményeket mutatnak.

Természetesen ha az egyes kérdések esetében tudakolt jelenségek előfordulási gyakoriságával is számolunk, akkor a drogekérdések esetében kapott, egyébként nem túl nagy érvénytelen válaszarány jelentősége megnő.

A megválaszolatlan kérdések átlagos száma

(4. tábla alapján)

A megválaszolatlan kérdések átlagos száma a kötelező kérdések esetében 3.1, a kérdőívünkben szereplő ajánlott kérdéseknél 2.18, a saját kérdéseknél pedig 1.09. Mivel azonban az egyes kérdéscsoportokhoz tartozó kérdések száma kérdőívünkben eltérő, ezek az átlagok nem a valós érvényességi viszonyokat tükrözik. A megválaszolatlan kérdések aránya a kérdőívbe bekerült ajánlott kérdések esetében a legnagyobb, 3.76%. A másik két kérdéscsoport érvényessége e tekintetben nem különbözik jelentősen, a saját kérdéseken belül a megválaszolatlan kérdések aránya 3.04%, míg a kötelező kérdéseknél ugyanez az arány 2.42%. A lányok esetében mindegyik kérdéscsoportnál jelentősen alacsonyabb a megválaszolatlan kérdések aránya.

Inkonzisztencia-arányok

(5. tábla alapján az élet-, éves- és havi prevalencia-értékek között)

Alkohol (Q9 és a Q21 alapján)

A szeszital fogyasztás élet-, éves- és havi prevalencia-értékei alapján a válaszolók 3.8%-ánál kaptunk inkonzisztens válaszokat. Nemek szerint az alkoholfogyasztás különböző időre vonatkozó prevalenciáit tudakoló - Q9.a, b, c, - kérdésekben az inkonzisztens válaszok aránya jelentősen különbözik. Míg a fiúk 4.6%-ának a válaszaiban találhatunk ellentmondásokat, a lányoknál ez az érték 3.0%.

Ugyanezen kérdésnél a fogyasztókra vonatkoztatott inkonzisztencia-értékek valamelyest magasabbak. Az összes fogyasztóra vonatkozó érték 4.1%, lányoknál 3.3%, fiúknál 5.0%.

A berúgásra vonatkozó prevalencia értékekben megjelenő inkonzisztencia jelentősen kisebb mértékű, a válaszolók teljes tartományát tekintve 1.6%. Fiúk esetében 2.1%, míg a lányoknál ez az érték 1.1%.

Ha eltekintünk azoknak a kérdezetteknek a válaszaitól, akik soha nem rúgtak még be, a prevalencia-értékek közötti inkonzisztencia arány mintegy kétszeresére növekszik, 3.0%. A válaszok közötti ellentmondás arányának nemek szerinti eloszlása az eddigiekkel hasonló irányú eltéréseket mutat, bár ebben az esetben a különbség nem szignifikáns.

Az alkoholfogyasztás elterjedtségének különböző indikátorai vonatkozásában megállapítható egyrészt, hogy a nem fogyasztók válaszai konzisztensebbek a fogyasztók válaszaihoz képest, másrészt általában a lányok válaszai szignifikánsan konzisztensebbek.

Egyéb drogok (Q24. és Q25-ös kérdés alapján)

A marihuána fogyasztás havi-, évi- és életprevalencia-értékei esetében az összes válaszoló 0.2%-ánál kaptunk inkonzisztens válaszokat. A fiúk és a lányok között e tekintetben egyáltalán nem figyelhetők meg jelentős különbségek.

A marihuánafogyasztók körében ugyanezen kérdésekre számított inkonzisztencia-arány viszont ennek sokszorososa (több mint 20-szor nagyobb). Az összes fogyasztó esetében 4.1%. Nemek között nincsenek jelentős különbségek, bár a lányok válaszai valamelyest konzisztensebbek.

Az inhalánsok esetében a különböző periódusokra vonatkozó prevalencia értékek közötti inkonzisztencia-arány a marihuánafogyasztás iránt érdeklődő kérdésekben kapott arányokat sem éri el az összes válaszoló vonatkozásában (0.1%). Bár a lányok válaszai kétszer konzisztensebbek, mint a fiúkéi, azonban a kicsi arányokat tekintve ez nem igazán mérvadó különbség. A fogyasztókra vonatkoztatott értékek itt is jelentősen magasabbak, az összes fogyasztó esetében 2.6%. A fiúk válaszai ez esetben is kevésbé konzisztensek, de a különbség nem szignifikáns.

Az alkohol és az egyéb drogok különböző prevalencia-kérdéseire kapott válaszokban megjelenő ellentmondások a fogyasztók tekintetében általában magasabbak, mint az összes válaszoló vonatkozásában. A fogyasztók válaszaiban megjelenő inkonzisztencia arány mind az alkohol, mind a kábítószer vonatkozásában 3-4% körül mozog. Az összes válaszolót tekintve az egyéb drogek kérdésekre adott válaszok érvényessége sokkal magasabb, ami a nem fogyasztók nagyobb arányával magyarázható.

A fiúk válaszai többnyire kevésbé konzisztensek, (az alkoholkérdések esetében szignifikánsan kevésbé) mind a fogyasztók, mind a válaszolók teljes halmazán értelmezve, a különbség tehát nem magyarázható a fogyasztási arányok nemek közötti különbségeivel.

Az őszinteségkérdések eredményei

(Q40, Q41) (6. tábla alapján)

Mindkét kérdésnél azok a válaszolók vannak többségben, akik potenciálisan vállalják a fogyasztás bevallását. Az e tekintetben negatív válaszok (valószínűleg nem, ill. a biztosan nem vallottam volna be) aránya mindkét esetben 10%-körül van. (Marihuána esetében 10.1%, heroin esetében is alig magasabb, 10.5%.) A válaszokban azonban nemek szerint szignifikáns eltérések figyelhetők meg. Az elutasító, őszinteséget nem vállaló válaszok aránya a fiúk esetében mindkét kérdésnél magasabb. Ugyanakkor a fogyasztást valóban bevallók aránya is a fiúk között a nagyobb, főként a marihuána esetében.

A "relevin" fogyasztásáról beszámolók aránya

(7, 9, 11. táblák alapján)

A Q26-os kérdésre válaszolók közül mindössze 33 fő - 27 fiú és 6 lány - jelzett valamilyen mértékű fogyasztást a dummy-változó esetében. Ez a megkérdezettek 0.2%-át jelenti. A nem válaszolók vagy értékelhetetlen választ adók száma 181.

A dummy-változó fogyasztási adatainak eloszlása alapján a droggkérdések fogyasztására vonatkozó válaszok jónak, 99.8%-ban érvényesnek mondhatók.

A Q23-as kérdés alapján az ismertségre vonatkozó adatok érvényessége már számottevően rosszabb a fogyasztási adatok érvényességéhez viszonyítva. Erre utal a Q23g kérdés válaszainak eloszlása. A válaszolók 7.2%-a értékelte úgy, hogy hallott már a kérdőíben dummy-változóként szereplő relevinről. A bizonytalanságra utaló értékelhetetlen, ill. hiányzó válaszok száma is viszonylag magas (944).

F. A KUTATÁS SORÁN ALKALMAZOTT MÓDSZER ÖSSZEFOGLALÓ ÉRTÉKELÉSE

A vizsgálat során az Európa Tanács által a középiskolások alkohol- és drogfogyasztásának vizsgálatára kidolgozott programot vettük alapul, s azt szigorúan követtük, úgy a vizsgálat előkészítése, az adatgyűjtés lebonyolítása, mint az adatok feldolgozása, elemzése és megbízhatóságának ellenőrzése során.

A mintaválasztás módja - osztályos, iskolatípus és területi elhelyezkedés szerint rétegzett reprezentatív mintavétel - biztosítja, hogy a kapott eredményeket a

magyarországi másodéves, ill. az 1979-ben született középiskolás populációra vonatkozóan értelmezzük.

A metodológiai eredmények összegzéseként elmondható, hogy az adatfelvétel során az iskolák és a tanulók együttműködése a kutatás lebonyolítóival, egyaránt jónak mondható. A részvételi hajlandóság mind az iskolák (visszautasítási arány 7.33%), mind az osztályok (válaszmegtagadási arány 3,91%) mindpedig a diákok (direkt visszautasítások aránya 0.08%, használhatatlan kérdőívek aránya 0.18%) részéről jónak tekinthető. A kutatás közben jelentkező különböző szintű válszmegtagadásokat a mintával azonos kritériumok és módszerek alapján folyamatosan korrigáltuk. Így a vizsgálat során végleges mintaveszteség mindössze 1.3%, ami kiemelkedően jó, és nem eredményezi a minta torzulását.

A felvett kérdőívek száma (17.085) statisztikailag biztosítja az adatok 99.9%-os megbízhatóságát, s emellett a megbízhatósági szint mellett a statisztikai hibát 0,06%-ban maximálja.

A kérdőív kitöltésének időtartama, valamint a befejezetlen kérdőívek aránya arra utal, hogy a kérdőív megértése a tanulóknak nem okozott problémát (kivételt mindössze a szakiskolák képeznek valamelyest a fentieknél rosszabb paraméterekkel).

A válaszok megbízhatóságára és érvényességére kapott értékeket megfelelőnek tartjuk. A különböző drogfogyasztással kapcsolatos értékek teljes mintára vonatkoztatott érvényessége eléri, sőt esetenként meg is haladja a semlegesnek tekinthető szocio-demográfiai kérdések esetében kapott érvényességet.

Az egyéb drogokra vonatkozó adatok inkonzisztencia-rátái nem haladják meg az alkohollal és a dohányzással kapcsolatos értékek ellentmondásos válaszainak arányait. Ezen utóbbiak pedig korábbi kutatási tapasztalatok szerint megfelelő érvényességgel kérdezhetők magyarországi populáción.

A kutatás során alkalmazott saját kérdések megfelelő mutatói nem rosszabbak az ESPAD kérdéseinél, az ESPAD által ajánlott, és a kötelező kérdések közötti paraméterekkel jellemezhetők.

A vizsgálat egész folyamatában, lebonyolításában szigorúan követtük az ESPAD által kidolgozott programot, így jelenleg nem látunk semmi olyan tényezőt, amely a nemzetközi összehasonlításban problémát okozhat.

III.fejezet: Eredmények

Az ebben a fejezetben közölt adatok az Európa Tanács előírásainak megfelelő eloszlásokat tartalmaznak. A résztvevő országok mindegyike ezeket az eredménytáblákat készíti el a kutatás során, ez biztosítja a különböző országok adatainak összehasonlíthatóságát, ill. együttes értelmezhetőségét. Az ESPAD előírásainak megfelelően a közölt arányokat minden kérdés esetében az adott kérdésre válaszolók százalékában adjuk meg, azok nem foglalják magukba a válasziányokat és az értékelhetetlen válaszokat. Ez a módszertani megoldás bizonyos keresztátlák esetében növeli, más esetben csökkenti a kapott arányokat, attól függően, hogy az éppen elemzett két kérdés missing-jeinek egymáshoz viszonyított eloszlása milyen. Így a droggal kapcsolatos kérdéseket, tapasztalataink szerint bármely szocio-demográfiai változóval keresztezve valamelyest kisebb arányokat kapunk ahhoz képest, mint ha a teljes mintára vonatkoztatva számítanánk ki a megfelelő arányokat. Ennek oka a drogfogyasztók szocio-demográfiai kérdések mentén való kisebb válaszolási hajlandósága.

A. ÉLETPREVALENCIA-ÉRTÉKEK

Dohányzás

A 16 éves középiskolás fiatalok 30,8%-a soha nem dohányzott életében. Másik közel egyharmaduk csak néhányszor dohányzott életében, és közel 30% azoknak az aránya, akik 40 vagy ennél több dohányzási alkalmat említettek. A gyakorisági skála két végpontján viszonylag jelentősek a nemenkénti különbségek, a lányok között valamivel nagyobb azoknak az aránya, akik soha nem dohányoztak, és a 40 alkalommal vagy annál többször dohányzók aránya viszont a fiúk között közel 10%-kal magasabb.

Alkoholfogyasztás és lerészegedés

A középiskolások 8.6%-a *nem fogyasztott még életében* semmilyen szeszes italt. A nemenkénti különbség e tekintetben nem jellemző. A megkérdezettek többsége csak néhány alkalommal fogyasztott alkoholt, közöttük a lányok felülreprezentáltak. Gyakoribb - 20-nál többszöri - fogyasztásról a válaszolók 27.7%-a számolt be. A

fiúknál a többszöri fogyasztás gyakoribb, 36.6%-ban fordult elő, a lányoknál a megfelelő arány 19.3%.

A középiskolások 46.7%-a legalább egyszer az életében volt már *részeg*. A lányoknál az arány 46,3%, a fiúknál jóval magasabb, 60.8%. 10-nél többszöri lerészegedés 14.5%-nál fordult elő, és ebben az esetben már igen jelentős különbség van a lányok és a fiúk között - 7,6 % ill. 22.9%.

Egyéb drogok fogyasztása

Az Európa Tanács kérdéseiben szereplő *tiltott drogok* (marihuána, amfetaminok, LSD, crack, kokain, heroin, XTC) fogyasztásának teljes halmozatlan életprevalenciája a 16 éves középiskolások között 5%. A fiúk között 6%-a vallotta be a fenti szerek valamelyikének legalább egyszeri fogyasztását, míg a lányoknál ugyanez az arány 4.1%. Amennyiben a marihuána és hasis fogyasztását nem számítjuk, a közös kérdésekben szereplő tiltott drogfogyasztás teljes életprevalenciája csupán 1,3 % (fiúknál 1.8, lányoknál 0.9%) A drogot már próbáltak többsége csupán egy-két alkalommal fogyasztott, és mindössze 1,7 % azoknak az aránya, akik három vagy több alkalommal fogyasztották a fenti szerek valamelyikét életük során.

Fecskendővel bevitt drogfogyasztásról összesen 79 fő (0.5%) - 53 fiú illetve 26 lány - számolt be. A fogyasztás 70%-uknál maximum 5 alkalmat jelentett.

A *marihuána és hasis* fogyasztásának teljes életprevalenciája 4,8%, fiúknál valamelyest magasabb 5.7%, lányoknál pedig 3.9%. Hasonlóan a többi tiltott droghoz, a három vagy ennél többszöri fogyasztás igen ritka, a válaszolók 1.5%-ánál fordult elő. A fiúknál az arány 1,9%, a lányoknál 1.2%.

Valamennyi, a vizsgálatban résztvevő összes országban kötelezően megkérdezett *egyéb tiltott drogok* fogyasztásának teljes életprevalenciája nagyon alacsony, 1% körüli (amfetaminok: 0,5%, LSD: 1.4%, crack: 0,4%, kokain: 0,5%, XTC: 0,7%, heroin: 0,5%,). Relewin-fogyasztást a válaszolók csupán 0,2% jelzett.

Orvosi recept nélküli nyugtató fogyasztásának életprevalenciája 8,6% a megkérdezett népesség körében. Lányok esetében a nyugtató-fogyasztás 11.6%-nál fordult elő, a fiúknál az előfordulás sokkal kisebb 5.3%. Bár a nyugtató szedése is inkább csak egy-két alkalommal volt jellemző, a lányok 1.7%-a 6 vagy több alkalommal történő fogyasztást jelezett. A fiúknál a megfelelő arány 0.9%.

A *szipuzás* életprevalenciája 5,3%. A fiúknál gyakrabban fordul elő, a válaszolók 6,9%-a szipuzott már életében, a lányoknál az arány 4.8%. A többi droghoz hasonlóan a szipuzás esetében is az egy-kétszeri próbálkozás a jellemző, 3-nál több alkalommal a megkérdezettek csupán 1.2%-a szipuzott élete során.

Jelentősnek tekinthető az *alkohol és gyógyszer* együttes fogyasztása, a megkérdezettek 9.4%-ánál fordult már elő ez élete során. A nyugtatók szedéséhez hasonlóan a lányoknál ez is gyakoribb, 10.6%-uk számolt be erről, a fiúknál ez az arány pedig 8,4%. A többi szerfogyasztáshoz képest valamelyest gyakoribb a többszöri fogyasztás, 3 vagy több alkalommal fogyasztott a válaszolók 2,3%-a.

Végül az *anabolikus szteroidok* fogyasztása a fiatalok 1,4%-ánál fordult elő (fiúknál 2.1, lányoknál 0.7%).

Játék (pénznyerő automatákkal és számítógépes játékokkal)

A megkérdezett 16 éves középiskolások között igen magas gyakorisággal szerepel a *pénznyerő játékautomatákon* való játszás. A válaszolók 36,9%-a játszik valamilyen rendszerességgel, többségük azonban csak néhány alkalmat említ, ugyanakkor a fiúk 7,1%-a legalább heti rendszerességgel végzi ezt a tevékenységet. A játékautomaták használata sokkal gyakoribb a fiúknál. Míg a megkérdezett fiúk közel fele (48,5%), addig a lányoknak alig több, mint egynegyede (26,1%) játszott már eddigi életében valamilyen pénznyerő játékautomatán.

Orvosi javaslatra történő gyógyszerfogyasztás

Meglehetősen magas, 7,5% az orvosi javaslatra nyugtatót szedők aránya a középiskolások között. Jelentősen ritkábban fordul elő a fiúknál - 5,4%-ban, - a lányoknál viszont 9,1% az életprevalencia-érték. Többségüknél (1,4%) a fogyasztás három hétnél rövidebb ideig tartott, a lányok 2%-a azonban három hétnél hosszabb ideig szedett már nyugtatót orvosi javaslatra.

A teljes életprevalencia-értékek alapján tehát a 16 éves fiatalok túlnyomó többsége fogyasztott már alkoholt, magas a dohányzás előfordulásának aránya, magasnak tekinthető a nyugtatók szedésének orvosi javaslatra vagy orvosi javaslat *nélküli*

előfordulása. A legtöbb tiltott drog életprevalencia-értéke kifejezetten alacsony, magasabb arányban szerepel - legalábbis a korábbi hazai vizsgálatokhoz képest - a marihuána fogyasztás, valamint a szipuzás. *Teljesen absztinensnek* tekinthető - azaz nem fogyasztott alkoholt, cigarettát, tiltott vagy legális drogokat, - a megkérdezettek 5,7%-a. Nem változik lényegesen az absztinens-ráta akkor sem, ha nem vesszük figyelembe valamennyi vizsgált szer fogyasztását. Ha csak a cigarettát és alkoholt vesszük figyelembe, akkor 6,0%, illetve ha a cigarettát, alkoholt és tiltott drogokat együtt vizsgáljuk, az absztinens ráta 5,8%. Mindezek alapján úgy tűnik, hogy a különböző szerfogyasztók között igen nagy átfedés tapasztalható, azaz az egyéb drogok fogyasztása is az alkoholfogyasztókra és a dohányzókra jellemző. A nemek között nincs szignifikáns különbség.

B. ÉVES PREVALENCIA-ÉRTÉKEK

Alkohol

A kérdéskört megelőző 12 hónapban a megkérdezettek 80,6%-a fogyasztott alkoholt, nemenként közel egyforma arányban. 10 vagy ennél több alkalommal 23,3%-uk fogyasztott. A fiúk között a megfelelő arány 30,7%, a lányoknál 16,4%.

A válaszoló fiatalok 42,4%-a számolt be lerészegedésről is a megelőző 12 hónapban, és jelentős - 20,9% - azoknak az aránya, akik egy-két alkalomnál *többször* is berúgtak. Hasonlóan a nagyobb gyakoriságú alkoholfogyasztáshoz, a lerészegedés is gyakoribb a fiúknál, mint a lányoknál.

Más drogok

Marihuánát vagy hasist a fiatalok 3,1%-a (fiúk 3,8%-a, lányok 2,5%-a) fogyasztott a megelőző 12 hónapban. Az egész életre vonatkozó adatoknak megfelelően, a fogyasztás többnyire csak néhány alkalomra korlátozódik.

Sokkal kisebb, 1,4% a *szipuzás* előfordulása a megelőző 12 hónapban. Azonban a fogyasztók többsége fiú, a lányok között a fogyasztási arány mindössze 1%. Ez, valamint a viszonylag magas életprevalencia-érték valószínűsíti azokat a korábbi kutatási tapasztalatokat, mely szerint egyrészt a szipuzás elterjedtsége

csökkenőben van Magyarországon, másrészt pedig inkább a fiatalabb életkorúakhoz köthető.

C. HAVI PREVALENCIA-ÉRTÉKEK

Dohányzás

A 16 éves középiskolások 35,8%-a *dohányzott* a megelőző 30 napban. Valamelyest kisebb arányban a lányok (32,8%), és kicsit nagyobb arányban a fiúk (39,0%). Naponta legalább egy cigarettát elszív a lányok 26,3%-a és a fiúk 30,3%-a. 10-nél több cigarettát szív el a fiúk 8,5%-a és a lányok 3,7%-a.

Alkohol

A kérdést megelőző 30 napban a megkérdezettek 49,6%-a nem fogyasztott alkoholt. Az *absztinencia ráta* a fiúknál jóval alacsonyabb, 44,3%, a lányoknál pedig 54,5%. Nagyobb részük 1-5 alkalommal, de a válaszolók 9,2%-a 6-szor vagy ennél többször fogyasztott alkoholt. A nemenkénti különbség itt is jelentős, a fiúk 13,3%-ánál, a lányoknak pedig csak 5,3%-ánál fordult elő a 6 vagy több alkalommal történő alkoholfogyasztás a kérdést megelőző 30 napban.

A megkérdezettek legritkábban *sört* fogyasztottak a megelőző 30 napban. A sörfogyasztók aránya 30,8% volt. Különösen a lányoknál ritka a sörfogyasztás, csupán 18,8% számolt be róla a megelőző hónapban, és többségüknek csupán 1-2 alkalommal fordult elő. A fiúk 44,7%-ánál fordult elő sörfogyasztás, és több mint 10%-uk legalább 6 alkalommal fogyasztott.

A teljes mintát tekintve valamelyest gyakrabban, a válaszolók 36,5%-ánál fordult elő *borfogyasztás* a megelőző 30 napban. A sör- és borfogyasztás közötti különbség elsősorban a lányoknál jelentős, közöttük 32,3% fogyasztott bort, bár többségüknek a gyakoriság nem haladja meg az 1-5 alkalmat. A fiúk esetében a borfogyasztást gyakorisága a sörfogyasztás gyakoriságához hasonló, 42,2%-uk fogyasztott bort a megelőző 30 napban, és 10% azoknak az aránya, akik az elmúlt 1 hónapban legalább 6 alkalommal fogyasztottak.

A teljes mintát tekintve a *tömény szesz* fogyasztása a leggyakoribb, ám ez főként azzal magyarázható, hogy a lányoknál a többi alkoholfajtaéhoz viszonyított prevalencia-értékek itt magasak. A teljes mintában a tömény szesz fogyasztása a megkérdezettek 39,6%-ánál fordult elő a megelőző hónapban, a fiúknál az arány

40.4 %, a lányoknál 38.9%. Azaz a három italfajta közül a lányoknál a leggyakrabban, a fiúknál pedig a legritkábban fordult elő a tömény szesz fogyasztása. A 6 vagy többszöri fogyasztás mindkét nemnél ritkább, a fiúk 8.4%-ánál, a lányok 4.0%-ánál fordult elő.

A válaszolók 21.6%-a legalább egyszer *lerészegedett* a megelőző 30 napban. A fiúk között az arány magasabb, 28.9%, de a lányoknak is 14.8%-a volt részeg legalább egyszer. Különösen a fiúknál nem ritka a 3 vagy ennél is többszöri lerészegedés, 9.8% számolt be erről, míg a lányoknál a megfelelő arány csak 3,3%.

A lerészegedésnél valamelyest magasabb az *egy alkalommal öt vagy több italt* legalább egyszer megivók aránya. A teljes mintában a gyakoriság 24.3%, a lányok esetében 16.3%, a fiúk között pedig 35.1% volt azoknak az aránya, akik az elmúlt egy hónapban legalább öt italt fogyasztottak el egyszerre. A fiúk 12,2%-nál fordult elő ez 3 vagy több alkalommal, a lányoknál a gyakoriság 3,7%.

A megkérdezett középiskolások között tehát meglehetősen gyakran fordult elő alkoholfogyasztás a megelőző hónapban. A lányok között inkább a tömény szesz fogyasztása a gyakori - bár ez elsősorban alacsonyabb alkoholtartalmú likőröket jelent -, a fiúk között pedig, bár nem jelentős mértékben, gyakoribb a sör és a bor fogyasztása. A megkérdezettek többsége csupán néhány alkalommal fogyasztott alkoholt a megelőző hónapban, ugyanakkor jelentős azoknak az aránya, akik gyakran fogyasztanak nagyobb mennyiségeket és lerészegednek.

Más drogok

Marihuána vagy hasis fogyasztásáról a megelőző 30 napban a válaszolók 1,2%-a (fiúknál 1.4%, lányok esetében 0.9%) számolt be, többségük mindössze 1-2 alkalmat említett.

Szipuzás a válaszolók 0,6%-ánál fordult elő a megelőző hónapban (fiúk esetében 0,8%, lányoknál 0,4%), és többnyire 1-2 alkalommal.

D. ELSŐ FOGYASZTÁS ÉVE

Dohányzás

Azon válaszolók esetében, akik életük során már valaha dohányoztak, az első cigaretta elszívása leginkább 14 éves korban, vagy azt megelőzően történt, bár a lányoknál ez valamelyest később, elsősorban 13-15 éves korban jellemző inkább. A napi rendszeres dohányzást mind a fiúk, mind a lányok leggyakrabban 14-15 éves korban kezdik.

Alkohol

Az első *alkoholfogyasztás* éveként sör és bor esetében a 14 éves kort jelölik a válaszolók a leggyakrabban, a tömény szesz fogyasztása nagyobb arányban kezdődik a 14-15 éves korban.

Az első *lerészegeedés* ideje az első alkoholfogyasztáshoz képest valamelyest későbbre tevődik, leggyakrabban 15 éves korra, de különösen a fiúk esetében gyakori a 14 éves kor is. 14 éves koruk előtt csupán a válaszolók 7,6%-nál fordult elő lerészegeedés.

Más drogok

A *tiltott drogok* első kipróbálásának ideje - az adatok a kis esetszám miatt alacsony megbízhatósággal értelmezhetők - a 15 éves kor, de valamennyi kábítószer esetében előfordulnak ennél korábbi életkorok is. 15 éves korban a leggyakoribb az orvosi recept nélküli nyugtatók első kipróbálása, ám viszonylag gyakori a 14 éves kor említése is.

A fentiekől némiképpen eltér a *szipuzás* kipróbálásának első éve, amely leggyakrabban a 11 éves vagy korábbi életkorra tevődik, de különösen a fiúknál a szipuzás kezdő éveként is viszonylag gyakrabban szerepel a 15 éves kor is.

Az első cigaretta elszívása, vagy az első alkoholos ital elfogyasztása tehát többnyire a 14 éves korra, vagy ennél korábbi időpontra tevődik, a többi tiltott vagy legális drog kipróbálása ennél később, általában a 15 éves kor környékén következik be.

E. AZ ALKOHOLFOGYASZTÁS TOVÁBBI JELLEMZŐI

Az elfogyasztott alkohol mennyiség

A kérdéssel megelőző utolsó alkoholfogyasztás alkalmával a válaszadók 32,8%-a *fogyasztott sört*. A fiúk között ez az arány 48,4%, a lányoknál pedig csak 18,2%. A lányok esetében az elfogyasztott sör mennyisége általában 50cl alatt maradt. A fiúknál a jellemző mennyiség az 100cl alatti, 13,1% azonban 100cl-nél nagyobb mennyiséget jelölt.

A fenténél sokkal nagyobb arányban, a válaszolók 48,4%-ánál fordult elő *bor* fogyasztása az utolsó ivás alkalmával. A lányoknál ez az arány 44%, a fiúknál 54,1% volt. A kérdezettek 39,8%-a legfeljebb 20cl bort fogyasztott, lányok és fiúk esetében egyaránt. 75cl bort vagy ennél többet ivott a lányok 1,3%-a, a fiúknak pedig 6%-a.

Az utolsó alkoholfogyasztás alkalmával *töményt* a borhoz hasonló arányban - 50,7% - fogyasztottak a válaszolók. Lényeges különbség azonban, hogy a lányok a többi italnál sokkal magasabb arányban (53,5%) fogyasztottak az utolsó alkalommal *töményt*. A fiúknál a megfelelő arány 47,7%. Fontos megjegyezni azonban, hogy mindkét nemnél, de különösen a lányoknál a *tömény szesz* fogyasztása elsősorban az alacsonyabb - 18-22% - alkoholtartalmú édes likőröket jelenti. Az elfogyasztott mennyiség a többségnél nem haladja meg a 10cl-t, a lányoknak 7,5%-a, a fiúknak 13%-a fogyasztott ennél nagyobb mennyiségben *töményt* az utolsó alkalommal.

Az utolsó alkoholfogyasztás alkalmával, a 100%-os tiszta szeszre átszámított, egy főre jutó átlagos alkoholfogyasztás 39,2 ml, nemenként jelentősen különbözik, a fiúknál 54,8 ml, a lányoknál viszont ennek kevesebb mint fele, 24,6 ml. (Az összes elfogyasztott mennyiség kiszámításakor csak azokat a válaszokat vettük figyelembe, ahol mind a három alkoholfajtára értékelhető választ kaptunk.) Tiszta szeszben a legnagyobb mennyiséget fiúk és lányok egyaránt *tömény szeszből* fogyasztották, fiúk 25,5 ml-t, a lányok pedig 17,3 ml-t. (Az egyes alkoholfajták átlagértékeinek kiszámításakor figyelembe vettük azokat a válaszokat is, amelyek csak az adott fajtára adtak értékelhető választ.) Mindkét nemnél alacsonyabb volt a *borfogyasztás* átlagos mennyisége, fiúknál 18,7 ml, lányoknál pedig 10,7 ml. Kiugróan alacsony az utolsó alkalom egy főre jutó *sörfogyasztása* a lányoknál, összesen 3,0 ml, a fiúk esetében azonban az átlagosan elfogyasztott sörnek az alkoholtartalma - 22,7 ml - megközelíti az elfogyasztott égetett szesz alkoholemennyiségét.

Az utolsó alkalommal fogyasztott alkoholfajtára vonatkozó gyakoriságok alapján tehát összességében a tömény szesz kapja a legjelentősebb szerepet a fiatalok fogyasztásában, és ezentúl az elfogyasztott alkoholmennyiség több mint fele is az égetett szeszek fogyasztásából adódik. Nemek szerint azonban a fogyasztási stuktúrában jelentős különbségek fedezhetők fel. Míg a lányoknál egyértelműen az égetett szesz a preferált szer, és ezt követi a bor mind előfordulásban, mind mennyiségben, a fiúk nagyobb hányada utoljára bort ivott, s ezt követi a sör, majd az égetett szeszek, és az elfogyasztott alkoholtartalom alapján a sör szerepel a második helyen.

Az utolsó alkoholfogyasztás helye

Az utolsó alkoholfogyasztás helyeként leggyakrabban a disco-t (30%), az otthont (22,5%), valamint kocsmát, sörözőt és más szórakozóhelyet (21,9%) neveztek meg a fiatalok. Gyakrabban (16,8%) szerepelt még a válaszok között valakinek a lakása (pl. házibuli). Lányok szignifikánsan nagyobb arányban említették az otthont, a fiúk pedig valamelyest nagyobb arányban neveztek meg kocsmát, sörözőt valamint az utcát és egyéb nyitott területeket.

Az alkoholfogyasztás lehetséges hatásai

Az alkoholfogyasztás lehetséges hatásai, következményei közül egyértelműen elutasították a válaszolók azt a lehetőséget, hogy nem lennének képesek abbahagyni az ivást. 84,1%-uk nem tartja valószínűnek, vagy nagyon valószínűtlennek tartja ezt a lehetőséget, és ezen belül a "nagyon valószínűtlen" válaszok aránya 58,6%. A többség (78,7%) szintén elutasítja azt a lehetőséget, hogy az alkoholfogyasztás miatt problémái lennének a rendőrséggel. Kevésbé nagy arányban, de mégis a válaszolók több mint fele nem tartotta valószínűnek, hogy az alkoholfogyasztás következtében olyat tenne, amit később megbánná, illetve hogy betegnek érezné magát. Nagyobb arányban valószínűnek, vagy nagyon valószínűnek általában az alkoholnak tulajdonított pozitív következményeket tartják a fiatalok, mint "ellazulnék, feloldódnék", "nagyon jól szórakoznék", "barátságosabbnak és szókimondóbbnak érezném magam". Kivételt csupán az "ártanék vele az egészségemnek" válasz jelent, amelyet szintén a fiatalok több mint fele (54,6%) tart valószínűnek vagy nagyon valószínűnek.

Az alkoholfogyasztás miatt bekövetkezett problémák

Alkoholfogyasztás miatt bekövetkezett problémákról a válaszolók igen csekély hányada számol be. Legnagyobb arányban a társas kapcsolatokban fordulnak elő problémák. Elsősorban a veszekedést, vitatkozást említik, de ezt is mindössze a válaszolók 22,2%-a. Barátokkal való problémát 15,4%, szülőkkel való problémát 13,1% jelöl meg, tanárokkal pedig a válaszolók 4,5%-ának volt problémája alkoholfogyasztás miatt.

Ritkábban említenek egyéni problémákat a fiatalok. Ezek között viszonylag gyakrabban szerepel "megrongáltam bizonyos dolgokat" (12,4%), és a "csökkent a teljesítményem" (10,6%). Alkoholfogyasztás miatti baleset, vagy valamilyen értékes tárgy elvesztése igen ritkán fordul elő a válaszok alapján, a válaszolók 4,7 illetve 6,6%-a említette.

Az alkoholfogyasztásnak szexuális következményéről a megkérdezettek megközelítőleg 9%-a számol be mindkét kérdés ("olyan szexuális kapcsolat, amit később megbánt", illetve "védekezés nélküli szexuális kapcsolat") esetében.

A kriminális problémák közül legnagyobb arányban az ittas vezetés fordult elő, a megkérdezettek 7,2%-ánál. Rendőrséggel való problémát 4,8% említett, rablás vagy lopás áldozata pedig a megkérdezettek 1,2%-a lett alkoholfogyasztás következtében.

Az alkoholfogyasztás miatti problémákról szinte valamennyi kérdésnél nagyobb arányban számolnak be fiúk, mint lányok. A különbség azonban csupán néhány esetben jelentős (pl. ittas vezetés, bizonyos dolgok megrongálása, szexuális problémák).

F. ALKOHOLFOGYASZTÁSSAL KAPCSOLATOS ATTITÚDOK

Az ivás elutasításával kapcsolatos attitűdök

(Q10 alapján, az adatokat részletesebben lásd a 29. táblázatban)

A kérdés a tanulók számára nehezen érthető kérdések közé tartozott, s ez már a próbakérdés során is kiderült számunkra, mivel azonban a kérdés a kötelező kérdések közé tartozott, azon nem állt módunkban módosítani. A kérdés megfogalmazásából nem derült ki, hogy az egyes felsorolt okok általánosan értelmezendők, vagy a kérdezettek "nemivásának" okait tudakolja. Így a válaszok az egyes, konkrétan megfogalmazott okokkal való egyetértést illetve egyet nem értést tükrözik, amely időnként általánosan értelmezett ok, más esetekben viszont a kérdezett személyre vonatkoznak.

- A válaszolók 93.2%-a egyetértett azzal, hogy "az ivás káros az egészségre". (32 esetben nem kaptunk értékelhető választ a kérdésre.) A lányoknál az egyetértés valamivel nagyobb arányú, 95,7%, míg a fiúknál 90,5%.

- Azzal, hogy "az ivás túl sokba kerül" a válaszolók 79,3%-a értett egyet, szintén a lányoknál találunk valamelyest nagyobb egyetértési arányt (81,2%, míg a fiúknál 77.3%).

- A "vallásos okokból nem iszom" kijelentéssel az erre a kérdésre válaszoló tanulóknak mindössze 17,1%-a értett egyet. A nemenkénti különbség nem szignifikáns (fiúknál 15,6%, lányoknál 18,6%). Erre a kérdésre a válaszolók közül meglehetősen sokan (1235 fő, 7,2%) nem válaszoltak, vagy értékelhetetlen választ adtak.

- Azzal, hogy "akik isznak, kellemetlen módon elvesztik önuralmukat", a válaszolók 76.1%-a értett egyet (fiúknál 72,6%, lányoknál 79,3%).

- A "nehéz abbahagyni az ivást, ha már egyszer elkezdí az ember" kijelentéssel a válaszolók közül 60.9% értett egyet. A lányok egyetértési aránya mintegy 10,2%-kal magasabb mint a fiúké.

- Azzal hogy "a szüleim nagyon helytelenítik, ha valaki iszik" a válaszolók 75.9%-a értett egyet, s nemenként nem találtunk jelentős különbséget.

- Az "ivás hizlal" kijelentés megítélésénél a válaszhiányok, ill. értékelhetetlen választ adók száma viszonylag magas, 1297 fő. A kijelentéssel egyetértők aránya viszont elég alacsony, mindössze 25.7%, a lányok ismételen valamelyest felülreprezentáltak.

- Az "ivás tönkretette egy jó ismerősömet" kijelentéssel a válaszolók 64,1%-a értett egyet (missing: 1117) míg a lányoknál az egyetértési arány 70,8%, addig a fiúknál ugyaez az arány mindössze 57%.

- "Az alkoholnak borzalmas az íze" típusú érv szintén szignifikánsan nagyobb megértésre talál a lányoknál, bár mindkét nemnél nagyobb az elutasítások aránya, mint az egyetértéseké (fiúknál az elutasítás 70,4%-os, lányoknál pedig 60%). Összességében 1122 ember nem adott értékelhető választ, s a válaszolók 35%-a értett egyet mindössze a kijelentéssel.
- Az alkohol néhány kellemetlen hatására - mint pl. másnaposság, fejfájás stb. - vonatkozó kérdéssel a válaszolók 80.9%-a nyilatkozott egyetértően.
- Az ivás bűncselekményhez, erőszakhoz kötése a válaszolók 72.9%-ánál váltott ki egyetértést.
- Az ivás a válaszolók valamivel több mint felének (53,3%) ellentmond az elveivel. Bár nemenként jelentősek a különbségek (fiúk esetében 47,9%, lányoknál 58,3%), a nem válaszolók, ill. az értékelhetetlen választ adók száma itt igen magas, 1367fő.
- Azon magyarázattal, hogy "túl nagy az esélye, hogy az ivás balesetekhez vezet", a válaszolók 90%-a egyetért.
- A "túl nagy az esélye, hogy az ivás káros hatással lesz a családi életemre" válaszalternatívát 82.1% helyesli, mintegy 6%-os nemek közötti különbséggel.

Összességében ezen kérdés alapján elmondható, hogy az alkoholfogyasztást ellenző, ill. a nem-fogyasztás mellett szóló érvek általában a középiskolások nagyobb részénél meghallgatásra találnak. Kivételt képeznek ez alól a vallásos okok, az elhízással kapcsolatos okok, valamint az alkohol rossz ízére történő hivatkozások. A válaszok nemek közötti eloszlásában többnyire szignifikáns különbségeket találunk, s az a lányok javára dől el, azaz ők a fiúkhöz képest általában jobban egyetértenek a fogyasztást ellenző érvekkel.

Anticipált alkoholfogyasztó magatartás

(Q11-es kérdés alapján, az adatokat részletesebben lásd a 30. táblázatban)

Ezen kérdés értelmezésével szintén problémák adódtak, amit jeleztük is az Európa Tanácsnál a kérdőívet előkészítő megbeszéléseken. Véleményünk szerint, - s a kérdezettek visszajelzései alapján is - a "gondolod, hogy fogyasztasz majd alkoholt, ha 25 éves leszel" - kérdés aluldefiniált, s így nem tudni pontosan, hogy mit mér.

A kapott válaszok megoszlása a 30. táblázatban látható.

A válaszolók 46.1%-a "nem tudom" választ adott a kérdésre, 24.7% az "igen", 29,2% a "nem" válaszok aránya. Nemenként az arányok eltérőek, míg a fiúk 30.2%-a igennel válaszolt, ugyanez az érték lányoknál 19.6%.

G. DROGGAL KAPCSOLATOS ISMERETEK

(Q23-as kérdés alapján, az adatokat részletesen lásd a 31. táblázatban)

A kapott eredmények szerint a vizsgált szerek közül a legnagyobb ismertségi aránnyal a vizsgált populációban a kokain rendelkezik. A válaszolók 94.9%-a hallott már erről a szerről. A lányok között ezen szer ismertségi aránya jelentősen nagyobb a fiúk között kapott aránynál.

A vizsgált szerek ismertségi rangsorában a következő helyet elfoglaló szer a heroin. Ismertségi rátája 94.4%, a lányok esetében az ismertsége valamelyest nagyobb.

A válaszolók 93%-a hallott már valaha a trankvillánsokról ill. a szedatívumokról. E szerek ismertségére vonatkozó válaszok nemek szerinti eloszlása szignifikánsan különbözik, szintén a lányok javára. Míg a fiúk 9,5%-a nem hallott még e szercsoportba tartozó szerekről, addig a lányoknál ugyanezen arány mindössze 4,6%.

Marihuána esetében az ismertségi ráta 91.3%. A nemek szerinti különbségek az előző szercsoporthoz hasonló irányúak, de mértékük kisebb.

A rangsorban következő helyet az altatók foglalják el, 89.1%-os ismertségi aránnyal. A válaszok nemek szerint szignifikánsan különböznek, a lányok esetében az ismertség mértéke jóval nagyobb, 92.6%, míg a fiúknál ugyanez az érték 85,4%.

A válaszolók 87.3%-a hallott már az LSD-ről. Nemek szerint nincs jelentős különbség a válaszokban.

Az ismertségi rangsorban ezután következő szerek jelentősen leszakadtak az eddigiektől. Míg az eddig felsorolt szerek ismertségi rátája igen magas, és elég kicsi sávban - 94.9 és 87.3% között - mozgott, valamint a nem válaszolók ill. értékelhetetlen választ adók aránya 1-2% között volt, a rangsorban ezek után következő szereket a kérdezettek többsége nem ismeri. Az alacsony ismertségi rátájú szerek sorrendben a következők: más ópiátok (válaszolók 34,3%-a hallott már róla), XTC (ismertségi rátája 25,2%), crack (ismertsége 24,1%), amfetaminok (21,3% ismeri), metadon (13.5%), speed (11.3%) és a legkisebb ismertséggel a dummy-változóként alkalmazott "relewin" rendelkezik (a válaszolók 7.2%-a vélte úgy, hogy már hallott róla). Ezen szerek esetében a nem válaszolók vagy értékelhetetlen választ adók száma jóval magasabb, általában 751 és 967 fő között van, ami tovább erősíti e szerek magyarországi alacsony ismertségét.

H. A KÜLÖNBÖZŐ DROGOK HOZZÁFÉRHETŐSÉGÉNEK MEGITÉLÉSE

(A Q33. kérdés alapján, az adatokat részletesen lásd a 32. táblázatban)

Alkohol

A válaszolók 90,6%-a úgy ítéli, hogy sört inkább könnyen vagy nagyon könnyen be tudna szerezni, ha akarna. A beszerzést valamilyen fokban nehéznek ítélik együttes aránya ezzel szemben csak 4,2%.

Hasonló arányokat kapunk a bor beszerezhetőségét tekintve is, 91,1% ítéli inkább könnyűnek vagy kifejezetten könnyűnek, míg valamilyen fokban nehéznek ítélik aránya 4%.

A tömény alkohol beszerzését a válaszolók 82%-a ítéli könnyűnek. Azt valamilyen fokban nehéznek ítélik aránya pedig 4,9%.

A válaszok nemek szerinti eloszlásában szignifikáns különbségeket találunk, a fiúknál valamelyest magasabb arányúak a szélső értéken található válaszok.

Más drogok

Az egyéb drogok sorrendje a beszerezhetőségre vonatkozó kérdésre adott "könnyű" vagy "nagyon könnyű" válaszok aránya alapján a következő:

Szerek	könnyű+nagyon könnyű válaszok aránya (%)
Inhalánsok	50.3
Nyugtatók	38.3
Altatók	37.3
Marihuána	11.0
Anabolikus szteroidok	9.6
Más ópiátok	7.4
LSD	7.1
Amfetaminok	5.5
Heroin	5.5
XTC	5.4
Kokain	4.6
Crack	4.4

Láthatjuk, hogy az egyéb drogok beszerezhetősége a diákok megítélése szerint jelentősen elmarad bármely alkoholfajta beszerzési lehetősége mögött. A következő beszerezhetőségi kategóriába az inhalánsok, valamint a nyugtatók és az altatók tartoznak, amelyek beszerezhetőségét az alkoholokhoz képest mintegy feleannyian ítélik inkább könnyűnek vagy könnyűnek. Ezzel közel megegyezik azoknak az aránya, akik ezen szerek beszerzési lehetőségeit inkább negatívan ítélik meg, s a beszerezhetőséget egyenesen lehetetlennek ítélik aránya is már közel 15%.

A többi szer beszerezhetőségének pozitív megítélése messze elmarad az eddigiektől. A beszerzést nehéznek, inkább nehéznek vagy egyenesen lehetetlennek ítélik aránya kerül túlsúlyba. A marihuána beszerezhetőségét még legalább "inkább könnyűnek" ítéli közel 10%, de a tiltott szerek többsége esetében ezek az értékek már csak 5% körül mozognak. A válaszolók 25-30%-a úgy véli, hogy a legálisan nem hozzáférhető szereket lehetetlen beszerezni.

A fiúk és a lányok válaszai között általában szignifikáns különbséget találunk. A nyugtatók és az altatók beszerezhetőségét illetően nem, de a többi esetben a fiúk gondolják úgy, hogy könnyebben hozzájutnának a felsorolt szerekhez.

I. A DROGFOGYASZTÁSSAL KAPCSOLATOS ATTITÚDOK

(Q31. kérdés alapján, az adatokat részletesebben lásd a 33. táblában)

Dohányzás

(Q31a, b)

A válaszolók 26.8%-a helyteleníti valamilyen mértékben az alkalmankénti, 75.2%-a a rendszeres dohányzást (napi 10 vagy több cigaretta elszívását). Az alkalmankénti dohányzás megítélésében a lányok szignifikánsan engedékenyebbek mint a fiúk, a rendszeres dohányzás megítélésében viszont a nemek szerinti eltérés fordított irányú, bár a különbség nem szignifikáns.

Alkohol

(Q31c, d)

A válaszolók 18.6%-a helyteleníti valamilyen mértékben egy-két ital kipróbálását. A válaszok függetlenek a kérdezett nemétől. Hetente több alkalommal egy-két ital megívását a kérdezettek 71.2%-a helyteleníti, s ennél kicsivel többen (75.9%)

helytelenítik a heti egy alkalommal való berúgást. A kipróbálás szintű alkoholfogyasztás megítélésében nemenkénti különbségek nem fedezhetők fel, a rendszeres ivást, ill. berugást elítélők között viszont a lányok szignifikánsan felülreprezentáltak.

Más drogok

(Q31f-p)

A különböző egyéb drogokkal kapcsolatos magatartások megítélésének sorrendje a "helytelenítem" és az "erősen helytelenítem" válaszok együttes előfordulása alapján a következő:

Fogyasztói magatartások	%
Marihuána rendszeres fogyasztása	95,1
Kokain kipróbálása	92.4
Heroin kipróbálása	92.1
Alkalmankénti marihuánafogyasztás	92.1
Crack kipróbálása	91.4
Amfetamin kipróbálása	91.0
LSD kipróbálása	90.3
XTC kipróbálása	90.3
Szipuzás kipróbálása	90.0
Marihuána kipróbálása	86.6
Nyugtatók kipróbálása	86.2

Az egyes szerek fogyasztását helytelenítők vagy nagyon helytelenítők aránya a vizsgált sokaságban igen magas.

A különböző szerek kipróbálásáról alkotott vélemények igen kis mértékben differenciáltak, a helytelenítők aránya 92.4% és 86.2% között mozog. E kis sávban való elhelyezkedés alapján képzett sorrend a korábbi magyarországi vizsgálatok eredményeiehez képest a realitásokhoz közelít, bár amint említettük a differenciálás mértéke igen kicsi, s a legálisan hozzáférhető szerek még mindig az alsó elítélési tartományban találhatók.

A marihuána (valamint az előzőekben bemutatott cigaretta és alkohol) különböző gyakoriságú fogyasztásának megítélése alapján úgy tűnik, hogy a válaszolók

különbséget tesznek a rendszeres, alkalmi és kipróbálás szintű fogyasztói magatartás megítélése között, bár a differenciálás itt is elég kismértékű.

A vizsgált szerek fogyasztásának megítélésében a nemek között általában nincsenek szignifikáns különbségek, kivételt képeznek a marihuána és a legálisan hozzáférhető, azaz a helytelenítési skála alsó tartományában elhelyezkedő szerek. Ezen belül a marihuána fogyasztásával a fiúk, míg az inhalánsok és a nyugtatók fogyasztásával szemben a lányok elnézőbbek.

J. A DROGOK VESZÉLYESSÉGÉVEL KAPCSOLATOS ATTITŰDÖK

(A Q32. kérdés alapján, az adatokat részletesebben lásd a 34. táblázatban)

Dohányzás

(Q32a, b)

A válaszolók 25,8%-a már az alkalmankénti cigarettázást is valamilyen mértékben (közepesen vagy nagyon) veszélyesnek tartja, bár többségük, a megkérdezettek 20,6%-a, csak közepes mértékben.

A rendszeres dohányzást már a megkérdezettek 77,1%-a tartja nagyon veszélyesnek, s további közel 18,8%-uk közepesen vagy kicsit veszélyesnek.

A rendszeres dohányzás veszélyességének megítélésében a lányok válaszai szignifikánsan szigorúbbak, az alkalmi dohányzásnál viszont engedékenyebbek.

Alkohol

(Q32c-e)

A majdnem minden nap 1-2 ital elfogyasztását a válaszolók 87,6%-a tartja valamilyen mértékben, ezen belül a többség közepesen veszélyesnek. Ennél jóval többen, a kérdezettek 91,8%-a tartja veszélyesnek az alkalmanként történő nagymennyiségű - hétvégeként 5 vagy több - italfogyasztást. Ezen belül is a nagyon veszélyes minősítést adók aránya 56,1%. Az alkoholfogyasztás vizsgált típusai közül a napi rendszeres, viszonylag nagy mennyiségű (4-5) ital fogyasztását tekintik a kérdezettek legnagyobb arányban (95,3%-uk) veszélyesnek illetve nagyon veszélyesnek (a nagyon veszélyes minősítést adók aránya önmagában 69,5%).

A válaszok nemek szerinti eloszlása szignifikánsan különbözik. A lányok mindegyik fogyasztási gyakoriságot veszélyesebbnek ítélik a bemutatott átlagnál.

Az alkoholfogyasztást veszélyesnek tartók aránya rendre nagyobb, mint a fogyasztási magatartást elítélők aránya.

Más drogok

(Q32f-r)

Az egyéb drogok kipróbálását valamilyen mértékben (kicsit, közepesen, vagy nagyon) veszélyesnek tartók aránya a megkérdezettek között 86,0% és 88,3% között mozog. A sáv méretéből is láthatjuk, hogy e tekintetben igen kis mértékben differenciálódott a vizsgált populációban a kábítószerokról kialakult kép. A sorrendben e tekintetben az első helyen állnak a kokain, az LSD és a marihuána, ezt követi a szipuzás, a nyugtatók, az ópiátok, az amfetaminok valamint az XTC fogyasztása.

Összességében megállapíthatjuk, hogy az egyes szerek kipróbálóinak megítélése még a szerek megítélésénél is kevésbé differenciált, a kialakult sorrend így kevésbé megbízható. Leginkább feltűnő változás a marihuána esetében figyelhető meg, a kipróbálók megítélése szerint az alsó elítélési tartományban szerepelt, ugyanakkor a fogyasztás veszélyessége alapján a leginkább elítélt szerek között foglal helyet.

A rendszeres fogyasztást valamilyen mértékben veszélyesnek tartók aránya 89,6% és 92,9% között mozog, azaz ha kismértékben is, de rendre magasabb a kipróbálásnál tapasztalt veszélyességi arányoknál. Ez megerősíti azt, hogy a válaszolók különbséget tesznek a rendszeres, alkalmi és kipróbálás szintű fogyasztói magatartás veszélyessége között. A rendszeres és a kipróbálás szintű fogyasztás veszélyessége alapján képzett szersorrend - bár továbbra is kevésbé differenciált a kép - nem különbözik. Mindkét mezőnyt érdekes módon a marihuána fogyasztása vezeti, szinte karöltve az LSD fogyasztással, de mint láttuk, a többi szerfogyasztás veszélyességének megítélése sem marad el jelentősen.

Ha a fogyasztást nagyon veszélyesnek tartók arányát vizsgáljuk, kicsit differenciáltabb a különböző szerekről kialakult kép. A rendszeres és a kipróbálás szintű fogyasztás veszélyességének az elkülönítése pregnánsabban megjelenik. A szerek veszélyességi sorrendje is megváltozik, az inhalánsok elvesztik eddigi szerepüket, s a mezőny végére szorulnak. Ez a sorrend már inkább hasonlít a fogyasztói magatartás megítélése alapján kialakult sorrendhez, bár a marihuána esetében a fogyasztói magatartással és a szerrel kapcsolatos attitűdök továbbra is különböznek.

K. A BARÁTOK KÖZÖTTI DROGFOGYASZTÁS BECSLÉSE

Dohányzás

A válaszoló középiskolásoknak összesen 4%-a (nemenként hasonló arányban) gondolja azt, hogy barátaik között senki nem dohányzik. A legtöbb vagy valamennyi barát a megkérdezettek 41,4%-ánál dohányzik.

Alkohol

A cigarettához hasonlóan alacsony arányban, a megkérdezettek 5,5%-a vélekedik úgy, hogy barátaik között nincs olyan, aki alkoholt fogyaszt. A válaszolók 33,6%-ának "legtöbb" vagy "valamennyi" barátja fogyaszt alkoholt, és a fiúk valamelyest nagyobb arányban vélekednek így.

A válaszolók 66,4%-ának van egy vagy több olyan barátja, aki legalább egyszer egy héten lerészegedik. A lányok között az arány alacsonyabb, 62,3%, míg a fiúknál 70,8%. A fiúk 12,1%-a, a lányoknak pedig 7,7%-a vélekedik úgy, hogy a legtöbb, vagy valamennyi barátjával előfordul, hogy legalább egyszer egy héten lerészegedik.

Más drogok

A barátok drogfogyasztásával kapcsolatos válaszok hasonló trendeket mutatnak, mint a válaszolókra vonatkozó adatok. Legnagyobb arányban az orvosi recept nélküli nyugtató, valamint altató fogyasztása fordul elő a barátok között (11,3% tud nyugtatót, 9,5% altatót fogyasztó barátról). A barátok marihuána vagy hasis fogyasztásáról a kérdezettek 10,4%-a, szipuzásról pedig 7% tud. A többi szer fogyasztásáról a barátok között, a megkérdezettek kevesebb mint 5%-a tesz említést.

Míg a cigarettázás és a nyugtató vagy altató fogyasztás inkább a lányok társaságában jellemző, addig az alkoholfogyasztás, és a szipuzás inkább a fiúk baráti körében fordul elő. A többi szernél kapott értékek nemek szerint nem különböznek szignifikánsan.

L. AZ ELSŐ DROGFOGYASZTÁS

Az *elsőnek fogyasztott drogra* vonatkozó kérdés alapján a válaszolók 8,8%-a fogyasztott már életében valamit a megnevezett szerek közül, ill. mondta azt valamelyik szerről, hogy azt első szerként fogyasztotta. A lányoknál az arány 9,1%, a fiúknál 8.2%. Három szertípus szerepel nagyobb arányban az elsőként fogyasztott szerek között: marihuána vagy hasis (2,6%), nyugtatók orvosi recept nélkül (2,6%), valamint a szipuzás (1,7%). A nemek között elsősorban a nyugtatók és a marihuána fogyasztásában van különbség: a lányok 3,9%-a említette elsőnek fogyasztott drogként az orvosi recept nélküli nyugtató fogyasztást, a fiúknál ez az arány csak 1,2%, ugyanakkor a lányok 2,1%-a, a fiúknak pedig 3,2%-a említette a marihuánát, hasist elsőnek fogyasztott drogként.

Az elsőnek fogyasztott droghoz többnyire *barátoktól vagy baráti társaságban* jutottak hozzá a fiatalok (általában baráti társasággal osztozott a válaszolók 1,9%-a, nála idősebb barátja adta a kérdezettek 1,8%-ának, ill vele egyidős barát 1.1%-nak). Jelentős arányú még az otthonról való főként a szülők engedélye nélküli beszerzés. (1,9%), de az is figyelemreméltó, hogy közel egy százaléknak a szülei adták, ami a fogyasztókhöz képest már jelentős arányt jelent.

N. HÁTTÉRVÁLTOZÓK

Szabadidős tevékenységek

A felsorolt szabadidős tevékenységeket a fiatalok jelentős része végzi valamilyen rendszerességgel. 70% alatti előfordulási arányt a motorozásnál és a pénznyerő automatákkal való játéknál találtunk (41,6% ill. 36,8%). A *legalább havi rendszerességgel végzett szabadidős tevékenységek* közül legtöbben a barátokkal való szórakozást (72,6%), a sportot (70,5%), valamint könyv-olvasást (67,1%) említik. Legalább havi rendszerességgel játszik számítógépen a válaszolók 46,6%-a, motorozik 20,7%, pénznyerő automatán játszik 10,7%. Valamilyen egyéb hobbival foglalkozik rendszeresen 56,1%-uk. A havi rendszerességgel végzett tevékenységek között a lányok nagyobb arányban említik az olvasást, a barátokat és az egyéb hobbit, a fiúknál pedig a többi tevékenység fordul elő nagyobb gyakorisággal.

A fiatalok túlnyomó többsége - 97,1%-a - néz TV-t vagy videót. Általában a lányok kicsit kevesebb időt töltenek TV-nézéssel. Legalább napi 4 órát tölt TV vagy video nézésével a fiúk 28,8 %-a, a lányoknak pedig 23%-a.

Hiányzások

A kérdezést megelőző 30 napban a válaszolók 39,7%-a hiányzott betegség miatt, 15,3% lógás miatt, és 28,6% valamilyen egyéb okból. A betegség miatti hiányzás nagyobb részt 3 vagy több napig tartott, lógás vagy egyéb okból pedig inkább csak 1-2 napot hiányoztak.

Tanulmányi átlag

A válaszolók 6,4%-a jeles rendű (4,51-5,0-es átlag), 38,2%-a jó rendű (3,51-4,5), 45,1%-a közepes (2,51-3,5), 6,7%-a elégséges tanulmányi átlagot ért el az elmúlt félév során. A bukottak aránya 3,6%. A lányok között több a jeles és jó rendű tanuló, míg a fiúk a közepes vagy rosszabb tanulmányi kategóriákban felülreprezentáltak. Sokkal nagyobb arányban (68,2%) sorolták magukat átlagosnak a többiekhez viszonyítva, mint ahogy az a tanulmányi eredmények alapján indokolt lett volna. Csupán 18%-uk vélekedett úgy, hogy a többiekhez viszonyítva átlagosnál jobb az iskolai munkája, és csupán 2,1% sorolta magát a legjobbak közé. Bár a tanulmányi eredmény alapján a fiúk közül kevesebben értek el átlag feletti eredményt, saját megítélésük alapján a lányoknál nagyobb arányban értékelik kiváló munkájukat. Igaz azonban az is, hogy az átlagosnál rosszabb önértékelések is a fiúk között gyakoribbak.

A szülők iskolázottsága

A mintába került középiskolások mintegy felének az *apja* általános iskolai és szakmunkásképző intézeti végzettséggel rendelkezik. Középiskolai érettségivel az apák 21,7%-a, felsőfokú (egyetemi, főiskolai) végzettséggel pedig az apák 20,1%-a rendelkezik. Az *anyák* esetében a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya hasonló az apákéhoz, 19,1%. Magasabb azonban az anyák között a csak nyolc általánossal rendelkezők (16,7%) és az érettségivel rendelkezők aránya (33,8%). Az apákhoz képest alacsonyabb a szakmunkásképzővel rendelkezők aránya (27,1%).

Családfelépítés

A megkérdezett középiskolások jellemzően az édesanyjukkal (95,3%), édesapjukkal (78,6%), valamint testvérekkel (80,3%) élnek együtt. Alacsony a nagyszülőkkel együtt élők aránya (13,7%), és alacsony a mostohaapával vagy mostohaanyával élők aránya (7,2% illetve 1,4%).

O. AZ ISKOLAI TELJESÍTMÉNY ÉS A DROGFOGYASZTÁS

Az *iskolai munka alapján magukat átlag alattinak minősítő* tanulók 44,8%-a *dohányzott* már legalább 40 alkalommal eddigi élete során (teljes minta átlaga 29,7%). A többiekhez képest magasabb közöttük (10,9%) a napi 11 vagy több cigarettát elszívók aránya is.

Az *előző hónap alkoholfogyasztása* alapján a magukat átlag alatt minősítők között gyakoribb volt a hat vagy több ital elfogyasztása sörből, borból és töményből egyaránt. Gyakoribb volt az egyszerre 5 vagy több ital elfogyasztása, gyakrabban részegedtek le a megelőző 30 napban, és valamelyest gyakrabban fogyasztottak az utolsó alkalommal nagyobb mennyiségű alkoholt.

Az egyéb drogok teljes életprevalencia-értékeiben általában nem találunk szignifikáns különbséget, az iskolai munka alapján magukat átlag feletti, átlagos, vagy átlag alattinak minősítők között. Kivételt képez a heroin és a marihuána fogyasztás ahol mind az átlag alatti, mind az átlag feletti csoportban valamelyest magasabbak a kapott értékek. (Az átlag alatti csoportra ez inkább jellemző.) Az inhalánsokat ill. az alkoholt és gyógyszert együttesen fogyasztók között az önmagukat átlag alatti iskolai teljesítményűnek ítélik felülreprezentáltak. A kis esetszámok miatt az adatok azonban csak korlátozott érvényességgel kezelhetők.

IV.fejezet: A drog- és alkoholfogyasztás, valamint a dohányzás egyéb jellemzői

Míg a korábbi adatok a válaszolók tartományában voltak értelmezhetők, ebben a fejezetben a kérdezettek teljes köre képezi az elemzés alapját. Ennek okai a következők:

- a korábbi magyarországi vizsgálatok során sem tekintettek el a kutatók az érvénytelen ill. hiányzó válaszoktól így az összehasonlítások megtehetőek
- a magyarországi adatfeldolgozási hagyományokban a 8-as és 9-es válaszoknak kifejezetten jelentőséget szoktunk tulajdonítani, azok elhagyása információ veszteséget jelent
- a drogfogyasztással kapcsolatos válaszok missing-tartományban való nem egyenletes eloszlása miatt. Így elkerülhetjük a drogfogyasztók más kérdésekben való alacsony válaszolási hajlandóságából adódó torzításokat.
- a Magyarországon tapasztalt viszonylag alacsony prevalencia értékek mellett különös jelentősége van minden bevallott fogyasztási adat megtartásának.

A. A TILTOTT ÉS LEGÁLIS DROGOKAT FOGYASZTÓK JELLEMZŐI

A tiltott és legális drogok gyakorisága

A további elemzések során külön-külön kezeljük a tiltott drogok, valamint a legális azaz orvos által is felírható szerek összevont értékeit. Tiltott drogok közé soroltuk a következőket: marihuána vagy hasis, ópiátok (máktea, máktej, morfium stb.), amfetaminok, LSD vagy más hallucinogének, crack, kokain, heroin, XTC, anabolikus szteroidok, valamint szervesoldószer-inhalálás. Az általunk használt csoportosítás tehát bővebb, mint a nemzetközileg alkalmazott, mégis úgy véljük, hogy a hazai drogfogyasztás sajátosságai indokoltá teszik ezt a módosítást. Legális drogok közé soroltuk az orvosi javaslat nélküli nyugtató, altató, valamint az alkohol és gyógyszer együttes fogyasztását.

A fenti csoportosítás alapján *a megkérdezett középiskolások 10%-a fogyasztott valamilyen tiltott drogot élete során. A legális drogok életprevalencia értéke 15,3%.*

A legális drogok életprevalencia-értékei a teljes mintára:

nyugtatók orvosi recept nélkül	8.6
alkohol gyógyszerrel együtt	9.5
altatók orvosi recept nélkül	4.0

A tiltott drogok életprevalencia-értékei a teljes mintára:

ópiátszármazékok :	1.4
marihuána:	4.8
szipuzás:	5.3
amfetaminok:	0.5
LSD vagy más hallucinogének:	1.4
crack:	0.3
kokain	0.5
heroin:	0.5
XTC:	0.8
fecskendővel bevitt drogok:	0.5
anabolikus szteroidok:	1.4

A továbbiakban legális drogfogyasztóknak azokat nevezzük, akik eddigi életük során fogyasztottak már legális drogot, de nem fogyasztottak tiltott drogot, tiltott drogfogyasztónak pedig azokat tekintjük, akik tiltott drogot mindenképpen fogyasztottak, de előfordulhatott életükben legális drogfogyasztás is

Tehát a legális és tiltott drogok fogyasztása közötti halmozódásokat kiszűrve, , a középiskolások 10,4%-a fogyasztott már életében legális drogot - ők tehát tiltott drogot nem fogyasztottak - és másik 10%-uk fogyasztott tiltott drogot, közöttük azonban előfordult legális drogfogyasztása is.

Szociodemográfiai jellemzők

A teljes minta 51,8%-a született 1979-ben, 0,2% 1980-ban, 46,2% 1979 előtt (többnyire 1978-ban) A válasziány aránya 1,8%. A legális drogfogyasztók között az 1979-ben születettek aránya 47,2%, a tiltott drogot fogyasztók között pedig 45,5%. Azaz, míg az 1979-ben születettek között a legális drogok életprevalencia-értéke 13,9%, az idősebb korcsoportokban 16,7%. A tiltott drogok életprevalencia értékei méginkább különbözőek a 16 éves és az annál idősebb korosztályban, az 1979-ben születettek között 8,8%, a korábban születettek között 14,5%.

A legális drogot fogyasztók nemenkénti megoszlása a középiskolások között:

	férfi	nő	adathiány	összes
legális drogot fogyasztott	7,0%	13,5%	10,2%	10,4%
legális drogot nem fogyasztott	93,0%	86,5%	89,8%	89,6%
összesen	48,1%	51,6%	0,3%	100,0%
(N)	(8225)	(8809)	(51)	(17085)

A tiltott drogot fogyasztók nemenkénti megoszlása a középiskolások között:

	férfi	nő	adathiány	összes
tiltott drogot fogyasztott	11,7%	8,4%	7,8%	10,0%
tiltott drogot nem fogyasztott	88,3%	91,6%	92,2%	90,0%
összesen	48,1%	51,6%	0,3%	100,0%
(N)	(8225)	(8809)	(51)	(17085)

A tiltott és legális szerek előfordulását együtt tekintve a lányok 21,9%-a, a fiúknak pedig 18,7%-a fogyasztott már valamit eddigi élete során. A nem elhanyagolható nemenkénti különbség elsősorban abból adódik, hogy a lányok között a legális drogok fogyasztása közel kétszer olyan gyakori, mint a fiúk között.

A következő táblázat a tiltott és legális drogot fogyasztók megyéken belüli arányát mutatja:

megye	legális drogot fogyaszt	tiltott drogot fogyaszt	összes szerfogyasztó
Budapest	9,0	12,1	21,1
Baranya	10,6	9,3	19,9
Bács-Kiskun	10,6	11,6	22,2
Békés	10,1	8,5	18,6
Borsod-Abaúj-Zemplén	11,2	9,8	21,0
Csongrád	9,9	15,8	25,7
Fejér	13,5	11,8	25,3
Győr-Sopron	11,9	8,2	20,1
Hajdú-Bihar	11,1	6,9	18,0
Heves	10,8	9,3	20,1
Jász-Nagykun-Szolnok	10,2	6,1	16,3
Komárom	12,4	8,9	21,3
Nógrád	12,1	9,4	21,5
Pest	9,4	10,6	20,0
Somogy	8,7	11,7	20,4
Szabolcs-Szatmár-Bereg	12,6	6,3	18,9
Tolna	10,8	7,5	18,3
Vas	7,8	7,2	15,0
Veszprém	9,8	11,4	21,2
Zala	8,5	9,2	17,7

Az összes szerfogyasztás alapján kiugróan magas életprevalencia-értékeket kaptunk Csongrád és Fejér megyékben. Míg azonban Csongrádban a tiltott drogot fogyasztása mutatja a legmagasabb megyei értéket, a legális drogot fogyasztása pedig elmarad az országos átlagtól, addig Fejér megyében a legális drogot előfordulása a legmagasabb az országban. Országos átlagot meghaladó a szerfogyasztás előfordulása Bács-Kiskun, Nógrád, Komárom, Veszprém, Borsod-Abaúj-Zemplén megyékben valamint Budapesten. Az átlag feletti értékek Budapesten, Veszprém és Bács-Kiskun megyében a tiltott drogot, a többi megyében pedig a legális drogot nagyobb előfordulási gyakoriságával magyarázhatóak. A fenti megyéken kívül a legitim drogfogyasztás tekintetében az

átlagosnál nagyobb fertőzöttséget mutat Szabolcs-Szatmár-Bereg, Győr-Sopron, Borsod-Abaúj-Zemplén valamint Hajdú-Bihar megye. A tiltott drogfogyasztás tekintetében az átlagosnál nagyobb még a fertőzöttség Somogy megyében, és csekély mértékben Pest megyében.

A lakóhely településének típusa szerint a tiltott és legális drogok életprevalencia-értékei az alábbiak szerint alakulnak:

település típusa	legális drogot fogyaszt	tiltott drogot fogyaszt	nem fogyaszt	összesen
Budapest	8,9%	12,1%	79,0%	100% (2762)
megyeszékhely	10,3%	10,1%	76,6%	100% (2366)
egyéb város	11,2%	10,0%	78,8%	100% (5494)
község	10,3%	8,7%	81,0%	100% (6227)
tanya	11,0%	18,6%	70,4%	100% (172)
adathiány	10,9%	10,9%	78,2%	100% (64)
összesen	10,4%	10,0%	79,6%	100% (17085)

Az adatokból legszembetűnőbb a tanyán lakó középiskolások kiugróan magas tiltott drogfogyasztása. Itt figyelembe kell vennünk azonban, hogy az alacsony esetszám miatt ez az adat mérsékelt megbízhatóságú. A tanyáktól eltekintve Budapesten a legmagasabb a tiltott drogok prevalencia-értéke, és itt a legalacsonyabb a legális drogoké. Legalacsonyabb a tiltott drogok előfordulása a községekben, ahol ez átlag körüli legális drogfogyasztással társul.

Az alábbi táblázat az iskolatípusok nemenkénti megoszlását mutatja:

iskolatípus	férfi	nő	adathiány	összesen
gimnázium	36,3%	63,4%	0,3%	100% (5338)
szakközépiskola	51,9%	48,0%	0,1%	100% (4701)
szakmunkásképző	63,7%	35,9%	0,4%	100% (5665)
szakiskola	17,7%	82,0%	0,3%	100% (1381)
összesen	48,1%	51,6%	0,3%	100% (17085)

Az iskolatípusok nemenkénti különbségét jellemzi, hogy a szakiskolákban tanulók túlnyomó többsége lány. A gimnáziumokban szintén felülreprezentáltak a lányok. A szakközépiskolákban és a szakmunkásképzőkben a fiúk túlsúlya a jellemző. A szakközépiskolákban a fiúk felülreprezentáltsága nem jelentős, a

szakmunkásképzőkben pedig felülreprezentáltságuk hasonló mértékű, mint a gimnáziumokban a lányoké.

A tiltott és legális drogok életprevalencia-értékei iskolatípusonként:

iskolatípus	legális drogot fogyaszt	tiltott drogot fogyaszt	nem fogyaszt	összes
gimnázium	9,9%	8,7%	81,4%	100% (5338)
szakközépiskola	10,4%	10,9%	78,7%	100% (4701)
szakmunkásképző	9,6%	10,7%	79,7%	100% (5665)
szakiskola	15,1%	8,8%	76,1%	100% (1381)
összesen	10,4%	10,0%	79,6%	100% (17085)

Iskolatípusonként lényeges eltérést elsősorban a szakiskolák esetében tapasztaltunk, ahol különösen a legális drogok fogyasztása messze meghaladja az országos átlagot. Legkedvezőbb arányokat a gimnáziumokban kaptuk, ahol a tiltott és legális drogok fogyasztása egyaránt elmarad az országos átlagtól.

A következő táblázat összefoglalva mutatja, hogy tiltott vagy legális drogot fogyasztók, ill. nem fogyasztók milyen arányban élnek különböző, a kérdőívben felsorolt családtagokkal együtt.³

együtt élő családtag	legális drogot fogyaszt	tiltott drogot fogyaszt	nem fogyaszt	összes
egyedül él	17,2%	24,1%	58,7%	100% (29)
édesapával él	9,6%	9,4%	81,0%	100% (13413)
mostohaapával él	12,9%	12,5%	74,6%	100% (1236)
édesanyával él	10,3%	9,8%	79,9%	100% (16263)
mostohaanyával él	9,8%	15,0%	75,2%	100% (246)
testvérekkel él	9,9%	9,7%	80,5%	100% (13713)
nagyszülőkkel él	10,2%	9,9%	79,9%	100% (2334)
más rokonnal él	10,8%	10,6%	78,6%	100% (360)
nem rokon személlyel él	19,6%	16,5%	64,9%	100% (158)
intézetben él	11,5%	26,9%	61,6%	100% (52)

³ A táblázat oszlopai nem összeadhatóak, mert a kérdezettek több, a kérdőívben felsorolt személlyel is együtt élhettek

Bár a megkérdezettek között csekély azoknak az aránya, akik nem szülőkkel, rokonokkal élnek együtt, egyértelműen magasabb a szerfogyasztás előfordulása azok között, akik egyedül, intézetben, vagy más, nem rokon személlyel élnek. Veszélyeztető tényezőt jelent, - különösen a tiltott drogok esetében - a mostohaszülőkkel való együttélés is.

A tiltott és legális drogok életprevalencia-értékei az apa iskolai végzettsége szerint:

Az apa iskolai végzettsége	legális drogot fogyaszt	tiltott drogot fogyaszt	nem fogyaszt	összesen
8 általánosnál kevesebb	11,5%	11,5%	77,0%	100% (165)
8 általános	11,2%	6,7%	82,1%	100% (1328)
8 általános és szakmunkásképző	10,5%	9,3%	80,2%	100% (7433)
érettségi	10,0%	10,9%	79,1%	100% (3621)
egyetem vagy főiskola	9,4%	11,3%	79,3%	100% (3367)
adathiány	12,4%	11,1%	76,5%	100% (1171)
összesen	10,4%	10,0%	79,6%	100%(17085)

Az apa iskolai végzettsége általában a szerfogyasztás arányát nem befolyásolja jelentősen. A tiltott és legális szerek együttes előfordulása az átlagosnál jelentősen nagyobb mértékben csak a 8 általánosnál alacsonyabb iskolai végzettségű apák gyermekeinél fordul elő, valamint azoknál a gyerekeknél, akiknek nincs apjuk, vagy nem tudják apjuk iskolai végzettségét. Figyelemre méltó ugyanakkor, hogy a *tiltott drogok* fogyasztása nagyobb arányban fordul elő az érettségivel vagy felsőfokú végzettséggel rendelkező apák gyerekei között is. Tehát az alacsonyabb iskolai végzettségű apák gyermekeinél gyakoribb a legális szerek fogyasztása, a felsőfokú végzettségű apák gyerekei pedig valamelyest nagyobb arányban fogyasztanak tiltott drogokat.

A következő táblázat a családban előforduló devianciák gyakoriságát mutatja a drogot fogyasztók és nem fogyasztók között:

a deviancia típusa	legális drogot fogyaszt	tiltott drogot fogyaszt	nem fogyaszt	összesen
rendszeresen sok alkoholt fogyaszt	30,4%	32,1%	22,4%	24,1%
öngyilkosságot kísérelt meg	14,3%	16,5%	7,1%	8,7%
öngyilkosságot követett el	11,2%	9,7%	6,1%	7,0%
sok nyugtatót vagy altatót szed	23,7%	19,3%	11,3%	13,4%
börtönben volt vagy van	7,5%	9,9%	5,0%	5,7%
pszichológushoz vagy idegorvoshoz járt vagy jár	17,0%	16,9%	9,4%	10,9%
kábítószerrel fogyasztott vagy fogyaszt	1,1%	8,2%	0,6%	1,4%

Valamennyi deviáns viselkedési forma szignifikánsan magasabb arányban fordul elő a tiltott vagy legális drogot fogyasztók családjában. Az adatok egyértelműen mutatják, hogy a szűkebb-tágabb családban előforduló mértéktelen alkoholfogyasztás, nyugtató, altató szedése, öngyilkosság vagy öngyilkossági kísérlet jelentősen növelik a fiatalok szerfogyasztásának valószínűségét. És bár a családi deviancia alapján találunk különbséget a tiltott és legális drogfogyasztók között, e különbség jelentéktelenné válik, ha a fogyasztók és nem fogyasztók közötti eltéréseket tekintjük.

A kérdezést megelőző 30 napban a tiltott és legális drogot fogyasztók között egyaránt gyakoribb volt az iskolai hiányzás, mint a drogot nem fogyasztók között. Igaz ez a betegség miatti hiányzásokra ugyanúgy, mint a lógás vagy egyéb ok miatti hiányzásokra.

Dohányzás és alkoholfogyasztás a drogfogyasztók között

A dohányzás gyakorisága a kérdezést megelőző hónapban a tiltott és legális drogot fogyasztók, valamint a drogot nem fogyasztók között:

gyakoriság	legális drogot fogyaszt	tiltott drogot fogyaszt	nem fogyaszt	összesen
egyáltalán nem dohányzott	44,0%	32,0%	70,2%	63,7%
kevesebb mint napi egy cigaretta	12,8%	11,7%	8,6%	9,4%
napi 1-20 cigaretta	39,9%	49,9%	19,4%	24,5%
több mint napi 20 cigaretta	2,7%	5,6%	1,0%	1,6%
adathiány	0,7%	0,9%	0,8%	0,8%
összesen	100%	100%	100%	100%
(N)	1770	1704	13611	17085

A kérdezést megelőző hónapban a *tiltott drogot fogyasztók több mint kétszer akkora aránya hányada, mint a drogot nem fogyasztóké*. A tiltott drogot fogyasztók majdnem fele napi rendszerességgel dohányzik, és az átlagot jóval meghaladja közöttük a napi több mint egy doboz cigarettát elszívók aránya is. A dohányzás a legális drogot fogyasztók között is sokkal gyakoribb, mint a drogot nem fogyasztók között, ám közöttük mind a dohányzók aránya, mind az elszívott cigaretta mennyisége elmarad a tiltott drogot fogyasztóknál tapasztalttól.

A tiltott drogot fogyasztók csupán *1,9%-a nem ivott még alkoholt eddigi élete során*. A legális drogot fogyasztók között ez az arány 2,1%, a drogot nem fogyasztók között pedig 10,0%.

A kérdezést *megelőző évben* a tiltott drogot fogyasztók 5,7%-a, a legális drogot fogyasztók 8,3%-a, a drogot nem fogyasztóknak pedig 21,5%-a nem ivott alkoholt.

A kérdezést *megelőző hónapban* a tiltott drogot fogyasztók 21,7%-a, a legális drogot fogyasztók 32%-a, a drogot nem fogyasztók 53%-a nem fogyasztott alkoholt. A megelőző hónapban 6 vagy több alkalommal alkoholt fogyasztók aránya a tiltott drogot fogyasztók között 25,5%, a legális drogot fogyasztók között 14,3%, a drogot nem fogyasztók között pedig 6,0%.

A kérdezést megelőző utolsó alkoholfogyasztás alkalmával elfogyasztott alkohol fajtája, és 100%-os alkoholra átszámítva 50 ml-nél több alkoholt fogyasztók aránya:

		legális drogot fogyaszt	tiltott drogot fogyaszt	nem fogyaszt	összesen
sör	fogyasztók aránya	29,9%	43,4%	22,7%	25,5%
	50 ml-nél többet	10,4%	20,2%	6,7%	7,5%
bor	fogyasztók aránya	49,4%	44,2%	44,1%	44,7%
	50 ml-nél többet	9,6%	11,2%	4,7%	5,8%
tömény	fogyasztók aránya	55,7%	59,4%	38,4%	42,3%
	50 ml-nél többet	17,3%	26,3%	8,2%	10,9%

Sört legnagyobb arányban a tiltott drogfogyasztók ittak az utolsó alkoholfogyasztás alkalmával, és közöttük a legmagasabb azok aránya, akik 100%-os alkoholra átszámítva 50 ml-nél többet ittak. A legális drogfogyasztók a sörfogyasztás alapján sokkal közelebb állnak a drogot nem fogyasztókhoz. Bár a sört fogyasztók aránya és az 50 ml-nél többet fogyasztottak aránya is valamelyest magasabb mint a nem fogyasztók között, a különbség kisebb, mint a tiltott és a legális fogyasztók között.

A három csoport között a legkisebb különbséget a borfogyasztásnál tapasztaljuk. Az utolsó alkalommal bort fogyasztók aránya közel hasonló a három csoportban, jelentősebb különbséget csak az 50 ml-nél többet fogyasztottak között találunk.

A tiltott és legális drogfogyasztók között is a legmagasabb azoknak az aránya, akik az utolsó alkoholfogyasztás alkalmával töményt fogyasztottak. Ugyanakkor mind a három csoportban itt a legmagasabb azoknak az aránya, akik 100%-os alkoholra átszámítva 50 ml-nél több töményt fogyasztottak.

A megelőző 30 napban *5 vagy több ital egy alkalommal történő elfogyasztásáról* a tiltott drogfogyasztók több mint fele, 53,7%-a számolt be. 3 vagy több alkalommal 23,3%-uk ivott ekkora mennyiségű italt. Sokkal kisebb, 38,1% a legális drogfogyasztók között az 5 vagy több ital legalább egy alkalommal történő fogyasztása a megelőző hónapban. Hasonlóképpen kisebb (12,5%) azoknak az aránya, akik 3 vagy több alkalommal ittak ilyen mennyiséget a megelőző hónapban. Végül a drogot nem fogyasztók csupán 19,7%-a ivott legalább egy alkalommal 5 vagy több italt a megelőző hónapban, és 3 vagy több alkalmat összesen 5,1% említ.

A következő táblázat a lerészegedés előfordulását mutatja az eddigi élet során, a megelőző évben és a megelőző hónapban:

lerészegedés	legitim drogot fogyaszt	tiltott drogot fogyaszt	nem fogyaszt	összesen
legalább egyszer az élete során	76,8%	83,3%	45,6%	47,3%
legalább egyszer a megelőző évben	62,4%	73,6%	33,6%	40,6%
legalább egyszer a megelőző hónapban	34,7%	48,9%	15,4%	20,7%
3 vagy több alkalommal a megelőző hónapban	10,4%	20,0%	3,9%	6,2%

Az alkoholfogyasztás egyéb mutatóihoz hasonló különbségeket találunk a tiltott és legális drogot fogyasztók és nem fogyasztók között, a lerészegedés előfordulása alapján is. Már az egész életre és a megelőző évre vonatkozó gyakoriságok is jelentősen eltérnek a három csoportban. A megelőző hónapban pedig a lerészegedés előfordulása a tiltott és legális drogot fogyasztók között is többszöröse annak, mint amit a drogot nem fogyasztók között tapasztaltunk.

B. A DOHÁNYZÁS ÉS AZ ALKOHOLFOGYASZTÁS JELLEMZŐI

Iskolatípusonkénti megoszlások

A megelőző 30 nap dohányzási gyakorisága iskolatípusonként:

iskolatípus	nem dohányzott (%)	napi 1 cigarettánál kevesebbet (%)	napi 1-20 cigarettát (%)	napi 20 cigarettánál többet (%)	adathiány (%)	összesen
gimnázium	73,9	9,5	15,2	0,6	0,9	100,0 (5338)
szakközépiskola	67,0	10,6	20,7	1,1	0,6	100,0 (4701)
szakmunkásképző	53,3	8,6	34,6	2,8	0,8	100,0 (5665)
szakiskola	55,8	8,1	32,7	2,3	1,0	100,0 (1381)
összesen	63,7	9,4	24,5	1,6	0,8	100,0 (17085)

Mind az alkalmi, mind a rendszeres dohányzás a legkisebb arányban a gimnazisták között fordult elő a megelőző 30 napban. Magasabb a dohányzás előfordulása a szakközépiskolákban (itt a fiatalok egyharmada dohányzott a megelőző hónapban), itt a napi rendszeresen dohányzók aránya valamivel több mint 20%.

Leginkább elterjedt a dohányzás a szakmunkásképzőkben és a szakiskolákban. E két iskolatípusban a megkérdezettek közel fele dohányzott a megelőző 30 napban, és több mint egyharmaduk napi rendszerességgel dohányzik.

Az alkoholfogyasztás iskolatípusonkénti különbségei

Az absztinensek (akik még soha nem ittak alkoholt életük során) aránya a szakiskolákban a legnagyobb. Itt a megkérdezettek 11%-a nem ivott még soha. Valamelyest magasabb az átlagnál az arány a szakmunkásképzőkben (8,7%) is, a szakközépiskolákban és a gimnáziumokban pedig csekély mértékben átlag alatti (7,6%, ill. 7,8%) a teljesen absztinensek aránya.

A megelőző hónap alkoholfogyasztási gyakoriságának iskolatípusonkénti százalékos megoszlását az alábbi táblázat mutatja:

gyakoriság	gimnázium	szakközép-iskola	szakmunkásképző	szakiskola	összesen
soha nem ivott	52,8	46,5	42,9	48,4	47,6
1-2-szer ivott	27,7	29,4	27,4	26,9	28,0
3-5-ször ivott	10,5	11,2	12,8	9,8	11,4
6-9-szer ivott	3,8	4,8	4,7	4,8	4,4
10- vagy többször ivott	2,5	4,3	6,3	3,5	4,2
nincs adat	2,7	3,8	5,9	6,6	4,4
összesen	100,0 (5338)	100,0 (4701)	100,0 (5665)	100,0 (1381)	100,0 (17085)

Míg az eddigi életre vonatkozóan a szakiskoláknál találtuk a legmagasabb absztinens arányt, az előző hónapra vonatkozóan már a gimnazisták között a legmagasabb azoknak az aránya, akik nem fogyasztottak alkoholt. Közöttük a legalacsonyabb a nagy gyakoriságú alkoholfogyasztás is. Legkisebb absztinensek aránya a szakmunkásképzőkben, és itt a leggyakoribb a több alkalommal történő alkoholfogyasztás.

A megelőző hónapban 5 vagy több ital egy alkalommal történő fogyasztása legritkábban - 17%-ban - a gimnazistáknál fordult elő, és közöttük a legritkább a többszöri nagy mennyiségű alkoholfogyasztás is. Csupán 4,1% ivott 3 vagy több alkalommal egyszerre nagyobb mennyiségű italt. A szakközépiskolások és a szakiskolások között nagyjából az átlag körüli az öt vagy több ital egy alkalommal történő fogyasztásának előfordulása. A szakmunkásképzőkben a legmagasabb - 37,4% azoknak az aránya, akik a megelőző hónapban legalább egyszer nagyobb mennyiségű italt fogyasztottak, és itt a legmagasabb (12,8%) azoknak az aránya is, akik legalább háromszor fogyasztottak nagy mennyiségű italt a megelőző hónapban.

A következő táblázat a lerészegedés százalékos arányát mutatja az eddigi életben, a megelőző évben, a megelőző hónapban iskolatípusonként:

gyakoriság	gimnázium	szakközépis- kola	szakmun- kasképző	szakis- kola	össze- sen
eddigi élet	42,3	52,4	65,0	58,8	53,9
megelőző év	35,8	42,9	54,3	47,6	44,9
megelőző hónap	17,6	23,6	32,8	27,6	25,1
3 vagy több alkalommal a megelőző hónapban	3,1	5,1	9,7	6,8	6,2

A nagy mennyiségű iváshoz hasonló iskolatípusonkénti eltéréseket mutat a lerészegedés gyakorisága is. Valamennyi mutató alapján a gimnáziumokban fordul elő a legritkábban, a szakmunkásképzőkben pedig a leggyakrabban a lerészegedés. A szakiskolák és a szakközépis-kolák lerészegedésre vonatkozó mutatói az átlaghoz közelítenek, míg azonban a szakiskoláknál csekély mértékben az átlag feletti, addig a szakközépis-koláknál csekély mértékben az átlag alatti a lerészegedés előfordulása.

A kérdezést megelőző utolsó alkoholfogyasztás alkalmával elfogyasztott alkohol fajtája, és 100%-os alkoholra átszámítva 50 ml-nél több alkoholt fogyasztók aránya iskolatípusonként:

		gimnázium	szakközépis- kola	szakmun- kasképző	szakis- kola	összes
sör	fogyasztók aránya	19,1	25,8	32,8	19,2	25,5
	50 ml-nél többet ivott	4,7	8,3	13,0	4,1	8,4
bor	fogyasztók aránya	48,3	45,9	40,6	43,1	44,7
	50 ml-nél többet ivott	4,1	5,9	7,7	4,6	5,8
tömény	fogyasztók aránya	40,0	43,0	43,1	45,5	42,1
	50 ml-nél többet ivott	8,2	11,5	13,3	10,3	10,9

Az utolsó alkalom alkoholfogyasztása jellegzetes különbséget mutat iskolatípusonként. A sörfogyasztás a szakmunkásképzősöknél volt a leggyakoribb, a szakközépiskolásoknál átlagos, a szakiskolásoknál és a gimnazistáknál hasonló arányban átlag alatti. A borfogyasztás a gimnazistáknál volt a leggyakoribb, de csekély mértékben átlag feletti a szakközépiskolások között is. Töményfogyasztás a szakiskolákban fordult elő a leggyakrabban és a gimnáziumokban a legritkábban. A különbséget csak részben magyarázza a nemek eltérő aránya az egyes iskolatípusokban, hisz a fiúk és lányok eltérő alkoholpreferenciái nem adnak magyarázatot arra, hogy a bor fogyasztása leggyakrabban, a tömény szesz fogyasztása pedig a legritkábban a gimnáziumokban fordult elő.

Az utolsó alkalommal elfogyasztott alkohol mennyisége alapján, alkoholfajtától függetlenül legnagyobb mennyiséget a szakmunkásképzők diákjai isznak.

Megyéenkénti különbségek

A megelőző 30 nap dohányzási gyakorisága (százalékban) megyénként:

megye	nem dohányzott	kevesebb mint napi egy cigarettát	napi 1-20 cigarettát	több mint 20 cigarettát naponta	adathiány	összesen
Budapest	69,8	7,8	19,9	1,7	0,8	100,0 (3328)
Baranya	66,9	8,5	22,3	1,2	1,1	100,0 (644)
Bács-Kiskun	63,1	12,7	22,8	0,9	0,5	100,0 (921)
Békés	63,0	10,1	24,1	2,2	0,6	100,0 (586)
Borsod-Abaúj-Zemplén.	59,7	7,6	30,7	1,7	0,3	100,0 (1373)
Csongrád	62,1	10,5	23,6	2,4	1,4	100,0 (754)
Fejér	60,6	10,0	26,6	1,8	1,0	100,0 (621)
Győr-Sopron	64,1	11,7	21,9	1,6	0,7	100,0 (699)
Hajdú-Bihar	64,5	11,4	21,8	1,3	1,0	100,0 (997)
Heves	60,4	9,3	27,5	1,7	1,1	100,0 (593)
Jász-Nagykun-Szolnok	60,2	10,6	26,2	1,9	1,1	100,0 (737)
Komárom	63,8	9,0	24,9	0,9	1,4	100,0 (531)
Nógrád	52,6	9,8	34,9	2,3	0,4	
Pest	61,3	10,3	26,4	1,4	0,6	100,0 (938)
Somogy	57,4	9,3	31,1	1,8	0,4	100,0 (549)
Szabolcs-Szatmár-Bereg	59,2	10,7	27,9	1,7	0,5	100,0 (942)
Tolna	70,4	7,7	19,7	2,1	0,1	100,0 (517)
Vas	67,7	7,0	22,9	1,2	1,2	100,0 (586)
Veszprém	65,2	8,4	24,9	0,5	1,0	100,0 (728)
Zala	61,9	9,0	25,8	1,9	1,4	100,0 (520)
összesen	63,7	9,4	24,5	1,6	0,8	100,0 (17085)

A megelőző 30 napban dohányzásról legnagyobb arányban Nógrád, Somogy, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Borsod-Abaúj-Zemplén, és Jász-Nagykun-Szolnok megyékben számoltak be a középiskolások. Ezekben a megyékben a legnagyobb azoknak az aránya is, akik napi rendszerességgel dohányoznak.

Legkisebb arányú a dohányzás Tolna megyében, Budapesten, Vas, és Baranya megyében. E megyékben a napi rendszeres dohányzás is átlag alatti gyakoriságú.

Az alkoholfogyasztás megyénkénti eltérései:

megye	élete során nem ivott	előző hónapban nem ivott	előző hónapban hat vagy több alkalommal ivott
Budapest	8,0	50,0	8,2
Baranya	3,1	41,6	11,9
Bács-Kiskun	8,4	46,9	7,2
Békés	7,8	46,1	7,8
Borsod-Abaúj-Zemplén	9,0	50,2	6,3
Csongrád	7,0	44,6	11,1
Fejér	5,0	40,9	11,3
Győr-Sopron	5,3	43,8	10,9
Hajdú-Bihar	11,8	49,7	6,2
Heves	7,8	49,4	6,6
Jász-Nagykun-Szolnok	11,7	49,3	9,7
Komárom	7,3	45,2	9,8
Nógrád	6,9	46,6	9,4
Pest	8,3	48,1	8,1
Somogy	6,9	40,3	13,5
Szabolcs-Szatmár-Bereg	15,4	52,4	6,9
Tolna	7,7	43,1	9,5
Vas	8,2	52,2	8,5
Veszprém	8,1	45,6	9,9
Zala	6,5	43,8	11,0
Összesen	8,3	47,5	8,6

A teljesen *absztinensek* arány legalacsonyabb Baranya, Fejér és Győr-Sopron megyében, a legmagasabb pedig Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar és Jász-Nagykun-Szolnok megyében. Megközelítően hasonló tendenciákat mutat az előző hónapban alkoholt nem fogyasztók aránya. Az előző hónapban hat vagy több alkalommal alkoholt fogyasztók legnagyobb arányban Somogy, Baranya, Fejér, Csongrád, Zala és Győr-Sopron megyékben találhatóak, míg a legkisebb arányban Hajdú-Bihar, Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyékben. A rangsor alsó és felső tartományában található megyék közötti eltérés több mint kétszeres.

A kérdezést megelőző utolsó alkoholfogyasztás alkalmával elfogyasztott alkohol fajtája, és 100%-os alkoholra átszámítva 50 ml-nél több alkoholt fogyasztók aránya (százalékban):

megye	sört fogyasz- tott	50 ml-nél nagyobb mennyi- ségben	bort fogyasz- tott	50 ml-nél nagyobb mennyi- ségben	tömény szeszt fogyasztott	50 ml-nél nagyobb mennyi- ségben
Budapest	21,9	6,8	44,1	4,6	40,4	9,8
Baranya	28,5	10,7	44,3	5,9	44,6	13,5
Bács-Kiskun	25,3	6,2	40,1	5,5	50,2	13,1
Békés	27,4	11,5	43,7	4,8	44,8	13,2
Borsod- Abaúj- Zemplén	27,6	7,9	45,3	7,1	42,0	10,5
Csongrád	27,5	11,2	44,2	7,0	43,0	11,3
Fejér	27,2	8,4	48,4	6,3	44,2	13,4
Győr-Sopron	24,6	10,0	48,1	5,6	43,5	13,9
Hajdú-Bihar	22,4	6,9	40,1	3,6	43,7	10,0
Heves	28,4	6,9	42,2	7,4	42,7	10,2
Jász- Nagykun- Szolnok	25,8	8,9	39,4	4,8	51,2	9,1
Komárom	21,9	10,9	46,4	6,0	42,0	9,4
Nógrád	31,3	10,4	44,9	5,2	43,0	13,5
Pest	22,0	7,1	43,6	5,3	43,3	12,2
Somogy	32,2	11,0	49,5	11,1	43,9	12,9
Szabolcs- Szatmár- Bereg	27,7	10,8	43,7	6,7	40,6	11,5
Tolna	24,8	8,9	51,5	4,5	36,0	6,2
Vas	20,5	5,1	48,6	5,8	40,5	8,2
Veszprém	25,1	8,5	45,6	8,6	41,6	10,8
Zala	28,5	9,9	51,0	5,7	39,7	9,7
Összesen	25,5	8,4	44,7	5,8	42,1	10,9

A következő tábla a lerészegedés százalékos arányát mutatja az eddigi élet során, a megelőző évben, a megelőző hónapban megyénként:

megye	egész élete során	előző évben	előző hónapban	3 vagy többször az előző hónapban
Budapest	47,9	39,0	20,7	4,2
Baranya	56,4	46,6	26,6	8,8
Bács-Kiskun	57,2	48,1	24,4	5,1
Békés	54,1	47,6	28,0	8,6
Borsod-Abaúj-Zemplén	57,4	46,9	26,9	7,1
Csongrád	56,8	48,0	28,9	7,9
Fejér	59,4	49,4	28,8	7,3
Győr-Sopron	56,2	45,1	22,3	5,2
Hajdú-Bihar	46,0	40,0	23,9	4,0
Heves	56,7	47,7	28,5	5,3
Jász-Nagykun-Szolnok	50,5	43,1	26,3	6,2
Komárom	58,9	47,6	27,5	6,6
Nógrád	57,2	49,9	27,1	8,3
Pest	53,4	43,8	24,9	7,2
Somogy	64,3	52,5	38,4	9,7
Szabolcs-Szatmár-Bereg	52,7	43,2	25,1	7,8
Tolna	52,0	42,9	20,9	3,9
Vas	48,0	38,2	22,5	6,0
Veszprém	60,2	53,2	27,9	7,4
Zala	61,2	50,8	26,3	6,6
összesen	53,9	44,9	25,1	6,2

A lerészegedés megyénkénti eltérése többé-kevésbé az alkoholfogyasztáshoz hasonló különbségeket mutat. Az eddigi életre vonatkozó adatok alapján legnagyobb arányú lerészegedés Somogy, Zala, Veszprém, Fejér, Komárom megyében volt. Az előző hónapra vonatkozóan a legnagyobb lerészegedési arányokat Somogy, Csongrád, Fejér, Békés és Veszprém megyében kaptuk.

V. Összegzés

Az 1995. évi ESPAD project alapján megállapítható, hogy Magyarországon a 16 éves középiskolások között elsősorban a legális szerek (cigaretta, alkohol, altatók, és nyugtatók) fogyasztása magas.

A fiatalok 69%-a dohányzott már eddigi élete során, és több mint 26%-uk jelenleg is napi rendszerességgel dohányzik. Az életprevalencia-értékek csekély mértékben elmaradnak a korábbi (1992-93 évi) vizsgálatok értékeitől, ugyanakkor a jelenleg is dohányzók aránya kis mértékben meghaladja a korábbi felmérések adatait.

A vizsgált szerek közül a dohányzás az, amit a fiatalok, (különösen a fiúk) a legkorábban, 11-14 éves kor között kezdenek el.

Bár a lányok valamelyest kevesebbet dohányoznak, a nemenkénti eltérések nem jelentősek. Jellegzetes eltéréseket találtunk ugyanakkor az iskolatípusok között: a szakiskolákban és a szakmunkásképzőkben a legnagyobb arányú a dohányzás, e két iskolatípusban a napi rendszeres dohányzók aránya több mint kétszerese a legalacsonyabb dohányzási gyakoriságú gimnáziumokban megfigyelt értékeknek. Különösen figyelemre méltó ez a tény, ha figyelembe vesszük, hogy a szakiskolák tanulóinak túlnyomó többsége lány.

A megyék közül a napi rendszeres dohányzás alapján a leginkább veszélyeztetett megyéknek Csongrád, Somogy, Borsod-Abaúj-Zemplén tekinthetők.

A megkérdezett középiskolás fiatalok 8,3%-a nem fogyasztott még életében szeszes italt. Az 1992-93 évi középiskolás vizsgálatok során az 1995. évi adatokhoz képest Zala megyében azonos, Budapesten és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében csekély mértékben alacsonyabb, Baranya és Tolna megyékben pedig magasabb volt az absztinensek aránya. Az előző hónapra vonatkozó prevalencia-értékek a korábbi adatokhoz viszonyítva Baranya megye kivételével valamennyi vizsgált területen csökkenő alkoholfogyasztásra utalnak. Ennek ellenére e kapott arányok igen figyelemre méltóak, különösen ha tekintetbe vesszük, hogy az utolsó - 1986. évi - felnőtt alkoholepidemiológiai vizsgálat alapján a 18 év feletti népesség körében jóval magasabb (14,8%) volt az absztinens arány.

A fogyasztás csökkenésére utaló adatok mellett kifejezetten magas a lerészegedés gyakorisága, az életprevalencia-érték 42,3%. Igaz, Budapest esetében - a többi mintára nincs összehasonlítható adatunk - mérsékelt csökkenés tapasztalható, A korábbi iskolavizsgálatokban a lerészegedés aránya a megelőző hónapban 21,9% volt, 1995-ben pedig 20,7%. Jellegzetes, és az országos alkoholfogyasztási

adatokkal ellentétes tendencia érvényesül az alkoholfogyasztás szerkezetében az utolsó fogyasztási alkalom adatai alapján. A megkérdezettek csupán egynegyed része fogyasztott sört (elsősorban a fiúk), tömény szeszt 42% és bort 44,7%. Az utolsó alkalom fogyasztási adatai alapján 100%-os alkohorra átszámítva fiúk és lányok egyaránt tömény szeszből itták a legnagyobb mennyiséget. Különösen kiemelkedő a lányok tömény szesz fogyasztása mely az alkoholfogyasztásuk legnagyobb részét képezi. Igaz ez a gyakoriságra és az egy alkalommal elfogyasztott, 100%-os alkohorra átszámított mennyiségre is.

A korábbi évekhez képest nem változott az első alkoholfogyasztás életkora. Leggyakrabban 12-15 éves kor között, leginkább 14 éves korban kezdenek el inni a fiatalok, fiúknál azonban nem ritka a 11 éves vagy korábbi életkor sem.

Az ivás körülményeire jellemző, hogy a fiatalok vagy baráti társaságban, valamilyen szórakozóhelyen, vagy pedig szülők-rokonok társaságban, otthon isznak. Ez utóbbi különösen a lányoknál gyakori.

Az alkoholfogyasztás gyakorisága alapján elsősorban a dunántúli megyék tűnnek veszélyeztetettebbnek: Somogy, Baranya, Fejér, Zala, Győr-Sopron megyék, az egyetlen kivételt Csongrád megye jelenti. A lerészegedés alapján is a legnagyobb gyakoriságokat elsősorban dunántúli megyék között találjuk: Baranya, Somogy és Zala megyék, de magas gyakoriságok találhatók Csongrád, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Borsod-Abaúj-Zemplén- és Nógrád megyében.

A jelenlegi vizsgálatban kapott területi különbségek csak részben fedik le a fogyasztási- és májzsugorstatistikákból, illetve felnőttpopulációs vizsgálatokból ismert megyei különbségeket, hisz olyan nagy alkoholfogyasztású megyék mint Bács-Kiskun és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye a jelenlegi mintában nem a nagy alkoholfogyasztású megyék között szerepelnek. További vizsgálatokat igényel, vajon megváltozott, illetve megváltozóban van-e az alkoholfogyasztás országon belüli eloszlása, vagy a fiatalok alkoholfogyasztására más fajta területi eloszlások jellemzőek mint a felnőttekére. Ennek oka lehet például, hogy egyes megyékben későbbi életkorban kezdődik az alkoholfogyasztás, vagy egyes megyékre kifejezetten a problémamegoldó alkoholfogyasztás jellemző, - ahogy ezt korábbi Bács-Kiskun megyei vizsgálataink során tapasztaltuk - ami középiskolás életkorban még ritkább.

A legális drogok életprevalencia-értéke 15,3%, a tiltott szerekekkel való halmozódások kiszűrése után 10,4%. Korábban a halmozott prevalencia-érték Budapesten magasabb volt, a többi mintában hasonló vagy kisebb, ugyanakkor a halmozatlan prevalencia érték korábban mindegyik vizsgált

mintában nagyobb volt, mint az 1995. évi országos mintán. A halmozott és halmozatlan értékek eltérő tendenciája arra utal, hogy míg korábban egy szélesebb kör fogyasztott egy-egy féle szert, addig ma valószínű, hogy egy szűkebb csoport fogyaszt többféle, gyakran tiltott és legális szert egyaránt.

A legális szerek között legmagasabb aránnyal (9.5%) az alkohol gyógyszerrel együtt történő fogyasztása szerepel. A nyugtatók fogyasztása 8.6%, ami alacsonyabb, mint az 1992-93 évi adatok. Fontos azonban megjegyezni, hogy e csökkenés mellett megnőtt az orvosi receptre történő nyugtató szedés. Az altatók fogyasztása többé-kevésbé a korábbi szinten maradt.

A tiltott szerek életprevalencia-értéke 10%. Budapesten és Zala megyében meghaladja a 1992-93-as értékeket, Tolna és Baranya megyében elmarad attól. A szerenkénti prevalencia-értékek azonban többnyire - az ópiátok kivételével - meghaladják a korábbi értékeket. Legnagyobb prevalencia-értékeket a szipuzás és a marihuána fogyasztás esetében kaptunk. (A szipuzás kapcsán azonban meg kell jegyeznünk, hogy csupán az életprevalencia-értékek magasak, az előző évre és hónapra vonatkozóak már nem.)

A tiltott drogok szerenkénti és együttes prevalencia-értékeinek eltérő tendenciája szintén azt támasztja alá, hogy a drogot kipróbálok csoportja valamelyest szűkülni látszik, azonban a valamilyen szert fogyasztókra a többféle szerrel való próbálkozás válik jellemzőbbé.

A nemek közötti különbségek elsősorban a tiltott és legális szerek prevalencia értékei között mutatkoznak meg. A lányok inkább legális szereket, a fiúk pedig inkább tiltott szereket fogyasztanak. A tiltott szerek fogyasztása inkább a szakközépiskolákban és a szakiskolákban, a legális szerek fogyasztása pedig - elsősorban a lányok felülreprezentáltsága miatt - a szakiskolákban gyakoribb.

A tiltott szerek fogyasztása alapján leginkább fertőzöttek Csongrád, Budapest, Fejér, Somogy, Bács-Kiskun és Veszprém megyék, a legális szerek alapján pedig Fejér, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Komárom, Nógrád, Győr-Sopron megye.

A korábbi vizsgálatokhoz képest a jelenlegi vizsgálat során sokkal egyértelműbben mutathatók ki veszélyeztető tényezők. A tiltott és legális fogyasztók között egyaránt sokkal magasabb az egyedül élők, intézetben élők, illetve nevelőszülőkkel élők aránya. A szülők iskolai végzettsége alapján a

legális drogfogyasztás elsősorban az alacsony iskolai végzettségű szülők gyerekeire jellemző, a tiltott drogfogyasztás pedig vagy a nagyon alacsony, vagy a felsőfokú végzettségű szülők gyerekeinél valószínűbb.

A tiltott és legális drogot fogyasztók között egyaránt nagyon egyértelműen kimutatható, hogy a családban sokkal gyakrabban fordul elő rendszeres nagy mennyiségű alkoholfogyasztás, nyugtató, altató szedés, öngyilkosság vagy öngyilkossági kísérlet, pszichológusi vagy idegorvosi kezelés.

A korábbi vizsgálatokhoz hasonlóan a tiltott vagy legális szer fogyasztással határozottan együtt jár a rendszeres dohányzás, a rendszeres és nagyobb mennyiségű alkoholfogyasztás, és a gyakoribb lerészegedés.

A drogfogyasztás társadalmi rizikótényezőinek egyértelműbb kirajzolódása, és a fogyasztók körének a korábbiakhoz viszonyított élesebb körvonalazódása mellett megállapíthatjuk, hogy az alkoholra, dohányzásra és legális drogokra vonatkozó prevalencia-értékek valamelyest csökkenést mutatnak a korábbi értékekhez képest. Az tiltott szerekre vonatkozó értékek többsége is csak csekély mértékben növekedett. Ennek két oka lehet, vagy tényleg nem növekedett jelentősen a fogyasztás a középiskolások körében, vagy csökkent a bevallás mértéke. Mindkettőnek lehet oka az attitűdállapotok megváltozása. Erre utalnak az egyes drogok megítélésében az utóbbi években bekövetkezett változások.

A jelenlegi vizsgálat szerint a középiskolások körében az egyes szerek fogyasztásának elítélési aránya, illetve a szereket veszélyesnek vagy nagyon veszélyesnek tartók aránya a korábbi (1992-93. évi) vizsgálatokhoz képest jelentősen növekedett. Jellemző változás ezenfelül, hogy a fogyasztókat elítélők aránya általában rendre magasabb, mint a szereket veszélyesnek tartók aránya.

Az elsősorban a fogyasztókkal szembeni negatív attitűdök általános felerősödése eredményezheti a prevalenciaértékek valós csökkenését, valamint a csökkentheti a válaszok érvényességét is. Ennek eldöntése azonban további vizsgálatokat igényel.

Irodalom

Elekes Zs. (1986): 14-18 éves fiatalok ivási szokásai.
Alkohológia, 1.

Elekes Zs., Liptay G. (1987): Az alkoholfogyasztás és más beilleszkedési zavarok elterjedtsége Magyarországon. TBZ Bulletin IX. Budapest

Elekes Zs., Paksi B. (1993): Adalékok a hazai drogprobléma jellegének elemzéséhez
Esély, 6.

Elekes Zs., Paksi B. (1994): Adalékok a magyarországi drogfogyasztás alakulásához. In.:
Devianciák Magyarországon. Közélet Kiadó, Budapest

Erdélyi I., Magyar M., Pick I., Zeisler J. (1987): Euforizáló szerekkel való visszaélés és a
fiatalkori bűnözés. Alkohológia, 2.

Kábítószer keresletcsökkentés Nemzeti Jelentés. 1995.
Szerkesztette: Szomor K., dr Magyar M., Csendes É., dr Sándor E., dr Müller E.
Népjóléti Minisztérium, Budapest

National Report of Hungary on Drug Demand Reduction. 1995.
Szerkesztette: Szomor K., dr Magyar M., Csendes É., dr Sándor E., dr Müller E.
Népjóléti Minisztérium, Budapest

National Report of Hungary to the UNDCP on the Drug Abuse Situation, Drug Control
Measures and Priorities. 1995.
Szerkesztette: Szomor K., dr Magyar M., dr Sándor E., Auer K., Hollósi Gy.
Népjóléti Minisztérium, Budapest

Kisszékelyi Ö. (1975): Drogfogyasztás középiskolások körében.
Orvosi Hetilap, 15.

Murányi I., Seres I. (1994): Lebegéshez nem kell pótszer. Drogfogyasztás a Szabolcs-
Szatmár-Bereg megyei középiskolások körében. Nyíregyháza

Paksi B., Kó J. (1994): A drogfogyasztás elterjedtsége és a beavatkozás lehetőségei
Zalaegerszezen. Kézirat

Paksi B., Kó J. (1994): Baranya megyei középiskolások drogfogyasztása, dohányzása, és
alkoholfogyasztása. Kézirat

Paksi B., Kó J. (1994): A drogfogyasztás elterjedtségének főbb jellemzői a Tolna megyei
középiskolás populációban. Kézirat

Zseni A.(1983): A serdülőkorúak szociálpszichiátriai vizsgálata.
Alkohológia, 2.

Mellékletek

AZ ELEMZÉS SORÁN FELHASZNÁLT KERESZT-TÁBLÁK

A számítógépes adatfeldolgozást végezte és a táblákat készítette: Kó József

1. Táblázat Mintanagyság, részvételi arány

	Osztályok száma az országban	Kiválasztott osztályok száma	Megkérdezett osztályok száma
Osztályok			
Gimnáziumok	1450	191	191
Szakközépiskolák	1359	179	177
Szaktanácsképzők	1933	255	251
Szakiskolák	568	75	72
Összesen	5310	700	691

2. Táblázat Megbízhatóság az egyéni válaszok esetében (Százalék)

	Fiúk			Lányok			Összesen		
	a ⁴	b ⁵	c ⁶	a	b	c	a	b	c
Cigaretta									
Élet prevalencia	17,6	56,2	26,4	20,1	51,8	28,1	18,8	53,9	27,3
Alkohol									
Részegség	38,5	57,6	3,9	53,1	43,4	3,5	46,1	50,2	3,7
Más drog									
Marihuána v. hasis	91,4	4,0	1,9	95,9	2,8	1,3	95,1	3,4	1,6
Amfetamin	98,9	0,4	0,7	99,1	0,3	0,6	99,0	0,3	0,7
LSD v más hallucinogén	98,2	1,3	0,5	98,8	1,0	0,2	98,5	1,1	0,4
Crack	99,4	0,4	0,2	99,8	0,2	0,0	99,6	0,3	0,1
Kokain	99,2	0,5	0,3	99,7	0,2	0,1	99,5	0,4	0,2
XTC	98,9	0,8	0,3	99,5	0,4	0,1	99,2	0,6	0,2
Heroin	99,1	0,5	0,4	99,6	0,2	0,2	99,4	0,4	0,3
Relevin	99,6	0,2	0,2	99,9	0,0	0,0	99,8	0,1	0,1
Trankvillánsok v. szedatívumok	94,2	2,7	3,1	87,9	7,6	4,5	90,9	5,2	3,8
Inhalánsok	93,9	4,2	1,9	95,0	3,8	1,1	94,5	4,0	1,5
Anabolikus szteroidok	97,7	1,3	1,0	99,3	0,3	0,4	98,5	0,8	0,7

⁴ a) Akik mindkét kérdésre az válaszolták, hogy nem fogyasztanak ilyen drogot

⁵ b) Akik mindkét kérdésre az válaszolták, hogy fogyasztanak ilyen drogot

⁶ c) Akik az egyik kérdésnél az mondták fogyasztanak ilyen drogot, a másikon azonban nemet válaszoltak

3. Táblázat Missing válaszok aránya (Százalék)

	Életében			az elmúlt évben			az elmúlt 30 napban		
	Fiúk	Lányok	Összesen	Fiúk	Lányok	Összesen	Fiúk	Lányok	Összesen
Cigaretta	1,2	0,8	1,0	*	*	*	0,6	0,9	0,7
Alkohol									
Alkohol tartalmú ital	3,1	3,0	3,1	4,7	4,3	4,5	4,6	4,0	4,3
Sör	*	*	*	*	*	*	3,1	2,9	3,0
Bor	*	*	*	*	*	*	3,5	2,3	2,9
Égetett szesz	*	*	*	*	*	*	3,1	1,5	2,3
Részegség	1,5	1,0	1,2	4,5	4,2	4,3	4,4	4,4	4,4
Más drog									
Marihuána v. hasis	0,8	0,4	0,6	2,7	2,4	2,5	2,7	2,4	2,6
Amfetamin	0,9	0,8	0,9	*	*	*	*	*	*
LSD v más hallucinogén	0,7	0,6	0,6	*	*	*	*	*	*
Crack	0,8	0,7	0,7	*	*	*	*	*	*
Kokain	0,7	0,6	0,7	*	*	*	*	*	*
XTC	1,0	1,1	1,0	*	*	*	*	*	*
Heroin	0,7	0,6	0,7	*	*	*	*	*	*
Relevin	0,8	0,7	0,8	*	*	*	*	*	*
Fecskendővel bevitt drog	0,9	1,1	1,0	*	*	*	*	*	*
Trankvillánsok v. szedatívumok	0,6	0,5	0,5	*	*	*	*	*	*
Inhalánsok	0,5	0,3	0,4	2,4	2,4	2,4	2,5	2,5	2,5
Anabolikus szteroidok	0,9	0,8	0,9	*	*	*	*	*	*

	Fiúk	Lányok	Összesen
Nem	*	*	0,29
Háztartásban élők	0,1	0,1	0,1
Apja iskolai végzettsége	2,2	2,1	2,2
Anyja iskolai végzettsége	1,5	1,2	1,4
Iskolai teljesítmény	1,8	1,5	1,7

4. Táblázat Meg nem válaszolt kérdések átlagos száma
(Abszolút szám és százalék)

	Fiúk	Lányok	Összesen
Standart kérdések			
Standart kérdések száma	128	128	128
Nem megválaszolt standart kérdések átlagos száma	3,6	2,6	3,1
Nem megválaszolt standartkérdések százaléka	2,8	2,0	2,4
Választható kérdések			
Bekerült választható kérdések száma	58	58	58
Nem megválaszolt választható kérdések átlagos száma	2,5	1,8	2,1
Nem megválaszolt választható kérdések százalék	4,4	3,2	3,8
Saját kérdések			
Saját kérdések száma	36	36	36
Nem megválaszolt saját kérdések átlagos száma	1,3	0,9	1,1
Nem megválaszolt saját kérdések százalék	3,5	2,6	3,0
Összes kérdés			
Az összes feltett kérdés száma	222	222	222
Meg nem válaszolt kérdések átlagos száma	3,6	2,6	3,0
Meg nem válaszolt kérdések százalék	1,6	1,2	1,4

5. Táblázat Inkonzisztencia az élet, évi és havi prevalencia értékek között
(Százalék)

	Összes válaszoló			Fogyasztó		
	Fiúk	Lányok	Összesen	Fiúk	Lányok	Összesen
Alkohol						
Alkohol tartalmú ital	4,6	3,0	3,8	5,0	3,3	4,1
Részegség	2,1	1,1	1,6	3,4	2,4	3,0
Más drog						
Marihuána v. hasis	0,3	0,2	0,2	4,3	3,7	4,1
Inhalánsok	0,2	0,1	0,1	3,4	1,7	2,6

6. Táblázat Öszinteség hajlandóság a drogfogyasztási kérdésekben
(Százalék)

	Fiúk	Lányok	Összesen
Ha valaha is használtál volna marihuánát vagy hasist, szerinted megmondtnád volna ebben a kérdőívben?			
már mondtam, hogy használtam	5,6	3,7	4,6
igen, biztosan	51,0	58,3	54,8
valószínűleg igen	29,0	32,1	30,6
valószínűleg nem	5,6	3,4	4,5
biztos, hogy nem	8,8	2,6	5,6
Ha valaha is használtál volna heroint, szerinted megmondtnád volna ebben a kérdőívben?			
már mondtam, hogy használtam	2,4	1,1	1,7
igen, biztosan	53,0	59,1	56,2
valószínűleg igen	29,7	33,4	31,6
valószínűleg nem	6,8	4,1	5,4
biztos, hogy nem	8,1	2,3	5,1

7. Táblázat Fogyasztási gyakoriság életprevalencia értékei
(Az összes válaszoló százalékában)

	Fogyasztás gyakorisága az eddigi életében						
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40 +
Dohányzás							
Cigaretta	30,8	17,3	6,0	5,2	6,0	4,8	29,8
Alkohol							
Alkohol tartalmú ital	8,6	17,5	15,0	14,4	16,9	10,4	17,3
Részegség	46,7	21,2	11,3	6,4	5,9	3,7	4,9
Más drogfogyasztás							
Tiltott drogfogyasztás	94,8	3,3	0,8	0,3	0,3	0,2	0,3
Tiltott drogfogyasztás a marihuána és hasis nélkül	98,1	0,7	0,2	0,1	0,0	0,1	0,1
Fecskendővel bevitt drog	99,5	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
Marihuána v. hasis	95,2	3,2	0,7	0,3	0,2	0,1	0,2
Amfetamin	99,5	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
LSD v más hallucinogén	98,6	0,9	0,2	0,1	0,1	0,0	0,1
Crack	99,6	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kokain	99,5	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1
XTC	99,3	0,4	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1
Heroin	99,5	0,3	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1
Relevin	99,8	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Trankvillánsok v. szedatívumok	91,4	6,2	1,2	0,5	0,3	0,2	0,3
Inhalánsok	94,7	4,1	0,5	0,3	0,1	0,1	0,2
Anabolikus szteroidok	98,6	0,8	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2
Alkohol gyógyszerrel	90,6	7,1	1,2	0,5	0,2	0,1	0,3
Orvosi javaslatra	Soha		< 3 hét		> 3 hét		
Trankvillánsok v. szedatívumok	92,5		6,1		1,4		

8. Táblázat Fogyasztási gyakoriság életprevalencia értékei az összes válaszolónál
(Abszolút számok)

	Fogyasztás gyakorisága az eddigi életében						
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40 +
Dohányzás							
Cigaretta	5194	2981	1020	876	1017	809	5035
Alkohol							
Alkohol tartalmú ital	1416	2894	2476	2370	2790	1713	2851
Részegség	7853	3563	1898	1073	995	618	823
Más drogfogyasztás							
Tiltott drogfogyasztás	16144	562	129	50	43	27	50
Tiltott drogfogyasztás a marihuána és a hasis nélkül	16714	127	33	21	8	13	22
Fecskendővel bevitt drog	16780	39	17	7	3	1	12
Marihuána v. hasis	16118	549	121	44	36	23	41
Amfetamin	16807	40	14	7	3	7	7
LSD v más hallucinogén	16688	155	28	19	10	7	17
Crack	16850	30	7	7	6	2	8
Kokain	16843	34	16	9	5	3	12
XTC	16743	65	19	10	6	6	11
Heroin	16836	45	7	12	4	1	15
Relevin	16871	11	6	5	2	2	7
Trankvillánsok v. szedatívumok	15485	1042	199	86	43	33	53
Inhalánsok	16067	697	91	52	19	13	32
Anabolikus szteroidok	16647	135	32	18	15	10	28
Alkohol gyógyszerrel	15307	1194	197	93	42	25	56
Orvosi javaslatra	Soha		< 3 hét		> 3 hét		
Trankvillánsok v. szedatívumok	15565		1022		241		

Táblázat 9. Fogyasztási gyakoriság életprevalencia értékei
(A fiú válaszolók százalékában)

	Fogyasztás gyakorisága az eddigi életében						
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40 +
Dohányzás							
Cigaretta	29,1	16,3	5,4	4,8	5,4	4,5	34,6
Alkohol							
Alkohol tartalmú ital	8,5	15	11,9	11,9	16	12,2	24,4
Részegség	39,2	18,6	12,3	8,1	8,1	5,5	8,3
Más drogfogyasztás							
Tiltott drogfogyasztás	93,7	3,8	0,9	0,3	0,4	0,2	0,5
Tiltott drogfogyasztás a marihuána és hasis nélkül	97,6	1,0	0,3	0,1	0,1	0,1	0,2
Fecskendővel bevitt drog	99,3	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
Marihuána v. hasis	94,3	3,8	0,8	0,3	0,3	0,2	0,4
Amfetamin	99,4	0,3	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1
LSD v más hallucinogén	98,3	1,0	0,2	0,2	0,1	0,0	0,1
Crack	99,5	0,2	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1
Kokain	99,3	0,3	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1
XTC	99,0	0,5	0,2	0,0	0,1	0,1	0,1
Heroin	99,3	0,4	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1
Relevin	99,7	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1
Trankvillánsok v. szedatívumok	94,7	3,8	0,7	0,3	0,1	0,2	0,3
Inhalánsok	94,1	4,4	0,6	0,3	0,1	0,1	0,3
Anabolikus szteroidok	97,9	1,1	0,3	0,2	0,1	0,1	0,3
Alkohol gyógyszerrel	91,6	6,1	1,1	0,6	0,2	0,1	0,4
Orvosi javaslatra	Soha		< 3 hét		> 3 hét		
Trankvillánsok v. szedatívumok	94,6		4,6		0,9		

10. Táblázat Fogyasztási gyakoriság élet prevalencia értékei a fiúk esetében
(Abszolút szám)

	Fogyasztás gyakorisága az eddigi életében						
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40 +
Dohányzás							
Cigaretta	2363	1324	440	392	438	362	2808
Alkohol							
Alkohol tartalmú ital	680	1197	948	946	1278	973	1947
Részegség	3171	1507	993	655	655	747	671
Más drogfogyasztás							
Tiltott drogfogyasztás	7703	316	71	25	30	18	40
Tiltott drogfogyasztás a marihuána és hasis nélkül	8026	80	24	8	5	12	17
Fecskendővel bevitt drog	8095	26	10	4	2	1	10
Marihuána v. hasis	7691	308	65	24	25	15	31
Amfetamin	8099	23	9	4	2	6	5
LSD v más hallucinogén	8033	85	16	14	8	3	12
Crack	8119	18	4	7	6	2	6
Kokain	8111	21	12	5	5	3	9
XTC	8067	42	13	4	6	5	8
Heroin	8108	31	3	7	2	1	12
Relevin	8132	8	5	5	2	2	5
Trankvillánsok v. szedatívumok	7737	310	59	21	10	14	21
Inhalánsok	7703	364	47	25	11	11	25
Anabolikus szteroidok	7972	90	27	14	12	9	23
Alkohol gyógyszerrel	7465	500	88	46	17	9	29
Orvosi javaslatra	Soha		< 3 hét		> 3 hét		
Trankvillánsok v. szedatívumok	7642		368		70		

11. Táblázat Fogyasztási gyakoriság élet prevalencia értékei a lányok esetében
(A válaszolók százalékában)

	Fogyasztás gyakorisága az eddigi életében						
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40 +
Dohányzás							
Cigaretta	32,4	18,2	6,6	5,5	6,6	5,1	25,5
Alkohol							
Alkohol tartalmú ital	8,6	19,9	17,9	16,7	17,7	8,7	10,6
Részegség	53,7	23,6	10,4	4,8	3,9	2,0	17
Más drogfogyasztás							
Tiltott drogfogyasztás	95,8	2,8	0,7	0,3	0,1	0,1	0,1
Tiltott drogfogyasztás a marihuána és hasis nélkül	98,6	0,5	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1
Fecskendővel bevitt drog	99,7	0,1	0,1	0,0	0,0	--	0,0
Marihuána v. hasis	96,1	2,7	0,6	0,2	0,1	0,1	0,1
Amfetamin	99,7	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
LSD v más hallucinogén	98,9	0,8	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1
Crack	99,8	0,1	0,0	--	--	--	0,0
Kokain	99,7	0,1	0,0	0,0	--	--	0,0
XTC	99,6	0,3	0,1	0,1	--	0,0	0,0
Heroin	99,7	0,2	0,0	0,1	0,0	--	0,0
Relevin	99,9	0,0	0,0	--	--	--	0,0
Trankvillánsok v. szedatívumok	88,4	8,3	1,6	0,7	0,4	0,2	0,4
Inhalánsok	95,2	3,8	0,5	0,3	0,1	0,0	0,1
Anabolikus szteroidok	99,3	0,5	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
Alkohol gyógyszerrel	89,6	7,9	1,3	0,47	0,3	0,2	0,3
Orvosi javaslatra	Soha		< 3 hét		> 3 hét		
Trankvillánsok v. szedatívumok	90,6		7,5		2,0		

12. Táblázat Fogyasztási gyakoriság élet prevalencia értékei a lányok estében
(Abszolút számok)

	Fogyasztás gyakorisága az eddigi életében						
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40 +
Dohányzás							
Cigaretta	2831	1594	580	484	579	447	2227
Alkohol							
Alkohol tartalmú ital	736	1697	1528	1424	1512	740	904
Részegség	4682	2056	905	418	340	171	152
Más drogfogyasztás							
Tiltott drogfogyasztás	8441	246	58	25	13	9	10
Tiltott drogfogyasztás a marihuána és hasis nélkül	8688	47	9	13	3	1	5
Fecskendővel bevitt drog	8685	13	7	3	1	--	2
Marihuána v. hasis	8427	241	56	20	11	8	10
Amfetamin	8708	17	5	3	1	1	2
LSD v más hallucinogén	8655	70	12	5	2	4	5
Crack	8731	12	3	--	--	--	2
Kokain	8732	13	4	4	--	--	3
XTC	8676	23	6	6	--	1	3
Heroin	8728	14	4	5	2	--	3
Relevin	8739	3	1	--	--	--	2
Trankvillánsok v. szedatívumok	7748	732	140	65	33	19	32
Inhalánsok	8364	333	44	27	8	2	7
Anabolikus szteroidok	8672	45	5	4	3	1	5
Alkohol gyógyszerrel	7842	694	109	37	25	16	27
Orvosi javaslatra	Soha		< 3 hét		> 3 hét		
Trankvillánsok v. szedatívumok	7923		654		171		

13. Táblázat Absztinensek
(A válaszolók százalékában)

	Fiúk	Lányok	Összesen
Cigaretta	29,1	32,4	30,8
Alkohol	8,5	8,6	8,6
Tiltott drogok	93,7	95,8	94,8
Trankvillánsok v. szedatívumok	94,7	88,4	91,4
Inhalánsok	94,1	95,2	94,7
Cigaretta és alkohol	5,9	6,0	6,0
Cigaretta, alkohol és tiltott drogok	5,8	5,8	5,8
Cigaretta, alkohol és tiltott drogok, Trankvillánsok v. szedatívumok	5,7	5,7	5,7
Cigaretta, alkohol és tiltott drogok, Trankvillánsok v. szedatívumok és inhalánsok	5,7	5,6	5,7

14. Táblázat Absztinensek
(Abszolút számok)

	Fiúk	Lányok	Összesen
Cigaretta	2363	2831	5194
Alkohol	680	736	1416
Tiltott drogok	7703	8441	16144
Trankvillánsok v. szedatívumok	7737	7748	15485
Inhalánsok	7703	8364	16067
Cigaretta és Alkohol	487	528	1015
Cigaretta, Alkohol és tiltott drogok	497	515	994
Cigaretta, Alkohol és tiltott drogok, Trankvillánsok v. szedatívumok	471	504	975
Cigaretta, Alkohol és tiltott drogok, Trankvillánsok v. szedatívumok és inhalánsok	466	497	963

15. Táblázat Fogyasztási gyakoriság az elmúlt évben az összes válaszoló esetében
(Százalék)

	Fogyasztási gyakoriság az elmúlt évben						
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40 +
Alkohol							
Alkohol tartalmú ital	19,4	28,1	16,9	12,3	10,5	6,6	6,2
Részegség	57,6	21,5	8,4	5,0	4,0	2,0	1,6
Más drogfogyasztás							
Marihuána v. hasis	96,9	2,1	0,5	0,1	0,2	0,1	0,2
Inhalánsok	98,6	0,9	0,2	0,1	0,1	0,0	0,1

16. Táblázat Fogyasztási gyakoriság az elmúlt évben a fiúk esetében
(Százalék)

	Fogyasztási gyakoriság az elmúlt évben						
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40 +
Alkohol							
Alkohol tartalmú ital	18,9	22,8	15,0	12,6	12,3	8,9	9,5
Részegség	49,2	22,0	10,2	7,0	5,7	3,1	2,8
Más drogfogyasztás							
Marihuána v. hasis	96,2	2,4	0,5	0,1	0,3	0,1	0,3
Inhalánsok	98,1	1,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1

17. Táblázat Fogyasztási gyakoriság az elmúlt évben a lányok esetében
(Százalék)

	Fogyasztási gyakoriság az elmúlt évben						
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40 +
Alkohol							
Alkohol tartalmú ital	20,0	32,9	18,6	12,0	8,8	4,4	3,2
Részegség	65,5	21,0	6,6	3,2	2,3	0,9	0,5
Más drogfogyasztás							
Marihuána v. hasis	97,5	1,8	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1
Inhalánsok	99,0	0,7	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0

18. Táblázat Az elmúlt évben nem fogyasztók
(Százalék)

	Fiúk	Lányok	Összesen
Alkohol	18,9	20,0	19,4
Marihuána v. hasis	96,2	97,5	96,9
Inhalánsok	98,1	99,0	98,6
Alkohol marihuána v. hasis	17,6	18,7	18,1
Alkohol marihuána v. hasis + inhalánsok	17,4	18,5	18,0

19. Táblázat Fogyasztási gyakoriság az elmúlt 30 napban az összes válaszoló esetében
(Százalék)

	Fogyasztási gyakoriság az elmúlt 30 napban						
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40 +
Alkohol							
Alkohol tartalmú ital	49,6	29,3	11,9	4,7	2,6	0,9	1,0
Sör	69,2	17,6	6,8	2,9	2,1	0,6	0,9
Bor	63,5	23,2	7,3	3,1	1,8	0,5	0,6
Égetett szesz	60,4	24,9	8,5	3,3	1,7	0,6	0,7
Részegség	78,4	15,2	4,2	1,4	0,5	0,1	0,2
5 v. több ital	74,7	11,0	6,6	5,4	1,3	1,0	--
Más drogfogyasztás							
Marihuána v. hasis	98,8	0,8	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1
Inhalánsok	99,4	0,4	0,1	0,0	0,0	--	0,1
	Fogyasztási gyakoriság az elmúlt 30 napban (szál/nap)						
	0	heti 1	<1	1-5	6-10	11-20	21 +
Cigaretta	64,2	6,0	3,5	11,9	8,3	4,5	1,6

20. Táblázat Fogyasztási gyakoriság az elmúlt 30 napban a fiúk esetében
(Százalék)

	Fogyasztási gyakoriság az elmúlt 30 napban						
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40 +
Alkohol							
Alkohol tartalmú ital	44,3	28,0	14,4	6,2	4,1	1,4	1,6
Sör	56,3	21,6	10,5	5,0	3,9	1,1	1,6
Bor	57,8	24,0	9,0	4,3	2,9	9,0	1,1
Égetett szesz	59,6	22,5	9,4	4,1	2,3	0,9	1,1
Részegség	71,1	19,1	6,2	2,2	0,9	0,2	0,4
5 v. több ital	64,9	13,7	9,2	8,2	2,2	1,8	--
Más drogfogyasztás							
Marihuána v. hasis	98,6	0,8	0,1	0,2	0,1	0,0	0,1
Inhalánsok	99,2	0,4	0,1	0,1	0,0	--	0,2
	Fogyasztási gyakoriság az elmúlt 30 napban (szál/nap)						
	0	heti 1	<1	1-5	6-10	11-20	21 +
Cigaretta	61,0	5,2	3,4	11,4	10,4	6,2	2,3

21. Táblázat Fogyasztási gyakoriság az elmúlt 30 napban lányok esetében
(Százalék)

	Fogyasztási gyakoriság az elmúlt 30 napban						
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40 +
Alkohol							
Alkohol tartalmú ital	54,5	30,5	9,7	3,2	1,3	0,4	0,4
Sör	81,2	13,9	3,3	0,9	0,5	0,1	0,2
Bor	68,7	22,4	5,8	1,9	0,8	0,2	0,2
Égetett szesz	61,1	27,1	7,7	2,5	1,1	0,3	0,3
Részegség	85,2	11,5	2,4	0,6	0,2	0,1	0,0
5 v. több ital	83,7	8,5	4,1	2,4	0,5	0,4	--
Más drogfogyasztás							
Marihuána v. hasis	99,1	0,7	0,1	0,1	0,0	--	0,1
Inhalánsok	99,6	0,3	0,1	--	--	--	0,0
	Fogyasztási gyakoriság az elmúlt 30 napban (szál/nap)						
	0	heti 1	<1	1-5	6-10	11-20	21 +
Cigaretta	67,2	6,7	3,6	12,4	6,4	2,8	0,9

22. Táblázat Hány évesen próbálta először?
(Az összes válaszoló százalékában)

	Összesen					
	-11	12	13	14	15	16+
Cigaretta						
Első cigaretta	11,4	10,0	12,7	17,7	13,2	4,3
Rendszeres dohányzás	1,0	1,6	3,3	7,2	11,9	7,2
Alkohol						
Sör	11,0	10,1	11,9	16,6	12,4	4,0
Bor	10,0	10,5	13,5	20,7	15,8	4,9
Égetett szesz	3,1	4,3	9,3	18,3	21,7	9,4
Részegség	1,3	1,6	4,6	12,8	20,3	10,7
Más drog						
Marihuána v. hasis	0,1	0,0	0,2	0,5	1,4	1,3
Amfetamin	0,1	0,1	0,1	0,2	3,0	0,2
LSD v más hallucinogén	0,1	0,1	0,1	0,2	0,4	0,4
Crack	0,1	0,1	0,0	0,0	0,5	0,5
Kokain	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1
Relevin	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
XTC	0,1	0,0	0,0	0,0	0,2	0,3
Heroin	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2
Trankvillánsok v. szedatívumok	0,2	0,2	0,5	1,2	2,3	1,4
Inhalánsok	1,2	0,6	0,6	0,7	0,8	0,5
Anabolikus szteroidok	0,1	0,0	0,0	0,1	0,3	0,4

23. Táblázat Az első fogyasztás életkora (nemenként)
(Százalék)

	Fiúk						Lányok					
	-11	12	13	14	15	16+	-11	12	13	14	15	16+
Cigaretta												
Első cigaretta	15,6	11,7	12,8	16,6	9,8	3,8	7,6	8,4	12,6	18,7	16,3	4,8
Rendszeres dohányzás	1,6	2,3	4,0	8,0	11,8	7,8	0,5	1,0	2,7	6,5	12,1	6,7
Alkohol												
Sör	12,9	11,7	14,0	19,2	13,7	4,8	9,3	8,6	9,9	14,1	11,2	3,2
Bor	13,0	12,7	15,0	20,6	13,9	5,0	7,2	8,4	12,1	20,8	17,7	4,9
Égetett szesz	4,1	5,1	10,4	19,1	20,1	9,3	2,2	3,6	8,2	17,6	23,2	9,6
Részegség	2,0	2,4	6,5	15,9	20,3	11,9	0,6	0,9	2,9	9,9	20,3	9,8
Más drog												
Marihuána v. hasis	0,2	0,1	0,2	0,5	1,6	1,6	0,0	0,0	0,2	0,4	1,2	1,1
Amfetamin	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,0	0,1	0,1	0,3	0,2
LSD v más hallucinogén	0,1	0,1	0,0	0,2	0,4	0,6	0,0	0,0	0,1	0,2	0,4	0,3
Crack	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	--	0,0	0,1	0,1
Kokain	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,2	0,0	--	0,0	0,0	0,1	0,1
Relevin	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	--	0,0	--	0,0	--
Ecstasy	0,1	0,1	0,0	0,1	0,2	0,5	0,0	--	0,0	0,0	0,2	0,2
Heroin	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,2	0,0	--	0,0	0,0	0,1	0,1
Trankvillánsok v. szedatívumok	0,2	0,2	0,4	0,6	1,0	0,9	0,2	0,3	0,6	0,7	3,5	1,9
Inhalánsok	1,0	0,6	0,6	0,7	1,0	0,6	1,3	0,6	0,6	0,7	0,7	0,3
Anabolikus szteroidok	0,1	0,1	0,1	0,2	0,5	0,6	0,1	--	--	0,1	0,1	

**24. Táblázat A legutóbb fogyasztott szeszesitalok alkoholtartalma
(Százalék)**

	Fiúk	Lányok	Összesen
Sör			
Soha nem ivott sört	36,3	62,2	49,7
Legutóbb nem ivott sört	15,3	19,6	17,5
- 50 cl	18,7	13,9	16,2
50 - 100 cl	17,6	3,4	10,2
101 - 200 cl	7,1	0,6	3,8
201 + cl	5,0	0,3	2,6
Bor			
Soha nem ivott bort	32,2	45,5	36,5
Legutóbb nem ivott bort	14,7	15,5	15,1
- 10 cl	16,9	23,8	20,5
10 - 20 cl	22,9	16,0	19,3
30 - 75 cl	7,4	2,8	5,0
75 + cl	6,0	1,3	3,5
Égetett szesz			
Soha nem ivott égetettszeszt	38,2	35,1	36,6
Legutóbb nem ivott égetettszeszt	14,1	11,4	12,7
- 5 cl	17,4	28,3	23,0
5 - 10 cl	17,3	17,8	17,6
11 - 25 cl	8,5	5,8	7,1
30 + cl	4,5	1,7	3,0
Nagyivás gyakorisága az elmúlt hónapban			
Soha	64,9	83,7	74,7
1	13,7	8,5	11,0
2	9,2	4,1	6,6
3 - 5	8,2	2,8	5,4
6 - 9	2,2	0,5	1,3
10 +	1,8	0,4	1,0

25. Táblázat Hol ivott legutóbb?
(Százalék)

	Fiúk	Lányok	Összesen
Az ivás helye			
Soha nem ivott	8,7	8,5	8,6
Otthon	19,0	25,8	22,5
Más lakásban	16,7	16,8	16,8
Utcán	5,5	2,9	4,2
Vízparton vagy más nyitott helyen	3,8	1,2	2,4
Kocsmában, sörözőben, mulatóhelyen	27,9	16,3	21,9
Discóban	29,3	30,7	30,0
Étteremben	4,4	4,1	4,2
Máshol	6,6	5,2	5,9

26. Táblázat A legutóbb elfogyasztott szeszesital(ok) átlagos alkoholtartalma (ml)

	Fiúk	Lányok	Összesen
Sör	22,7	3,0	12,4
Bor	18,7	10,7	14,6
Égetett szesz	25,5	17,3	21,3
Total	54,8	24,6	39,2

27. Táblázat Az alkoholfogyasztás lehetséges hatásai

(Százalék /a valószínű és a nagyon valószínű válaszok aránya/).

	Fiúk	Lányok	Összesen
“pozitív” következmények			
Feloldódnék	53,2	55,2	54,2
Boldognak érezném magam	36,8	34,4	35,5
Barátságosabb és szókimondóbb lennék	52,4	51,2	51,8
Nagyon jól szórakoznék	56,8	50,7	53,6
Elfelejténém a problémáimat	38,9	31,2	34,9
“negatív”következmények			
Betegnek érezném magam	18,7	23,4	21,1
Másnapos lennék	44,2	44,4	44,3
Nem lennék képes abbahagyni	9,2	6,6	7,9
Ártanék az egészségemnek	53,8	55,3	54,6
Olyat tennék amit később megbánnék	19,0	20,0	19,5
Problémám lenne a rendőrséggel	11,0	5,5	8,1

28. Táblázat Alkoholfogyasztással kapcsolatos problémák
(Százalék)

	Előfordulási gyakoriság								
	Fiúk			Lányok			Összesen		
	1	2	3+	1	2	3+	1	2	3+
Individuális problémák									
Csökken az iskolai teljesímenyem	8,3	1,9	3,2	5,1	1,3	1,6	6,6	1,6	2,4
Megrongáltam bizonyos dolgokat	10,6	3,5	5,9	3,7	0,7	0,7	7,1	2,1	3,2
Elvesztettem valamit	6,2	1,1	1,0	4,0	0,5	0,5	5,1	0,8	0,7
Baleset ért, v megsérültem	4,4	1,3	1,3	1,9	0,4	0,3	3,1	0,9	0,8
Közösségi problémák									
Veszekedtem , vitatkoztam	12,4	4,9	7,1	13,0	3,8	3,3	12,7	4,3	5,1
Problémáim voltak a barátaimmal	9,5	2,5	2,5	12,0	2,3	1,9	10,8	2,4	2,2
Problémáim voltak a szüleimmel	10,8	2,7	3,7	7,3	1,2	1,5	9,0	1,9	2,2
Problémáim voltak a tanáraimmal	3,6	1,0	2,0	1,7	0,3	0,6	2,6	0,7	1,2
Szexuális tapasztalatok									
Megbánt szexuális kapcsolat	7,4	1,7	2,1	5,0	0,9	0,6	6,1	1,3	1,3
Védekezés nélküli kapcsolat	5,6	2,1	4,6	3,5	0,8	1,5	4,5	1,4	3,0
Bűnügyi problémák									
Rablás, lopás áldozata lettem	1,3	0,3	0,5	0,4	0,1	0,0	0,8	0,2	0,2
Ittasan vezettem	6,6	2,5	4,1	1,4	0,2	0,2	3,9	1,3	2,1
Problémám volt a rendőrséggel	5,1	1,7	1,5	1,2	0,2	0,2	3,1	0,9	0,8

29. Táblázat A nem ivás különböző okaival egyetértők aránya
(Százalék)

	Fiúk	Lányok	Összesen
Káros az egészségre	90,5	95,7	93,2
Túl sokba kerül	77,3	81,2	79,3
Vallási okból	15,6	18,6	17,1
Önkontról elvesztése miatt	72,6	79,3	76,1
Nehéz abbahagyni	53,5	63,7	58,8
Szüleim helytelenítik	77,2	74,7	75,9
Hízlal	24,0	27,2	25,7
Egy ismerősömet tönkretette	57,0	70,8	64,1
Borzalmas az íze	29,6	40,0	35,0
Kellemetlen hatása miatt	79,6	82,2	80,9
Bűncselekményhez, erőszakhoz vezet	66,8	78,6	72,9
Ellentmond az elveimnek	47,9	58,3	53,3
Súlyos balesetekhez vezet	87,1	92,8	90,8
Káros hatással van a családi életre	78,8	85,1	82,1

30. Táblázat Gondolod, hogy fogyasztasz majd alkoholt, ha 25 éves leszel?
(Százalék)

	Fiúk	Lányok	Összesen
Nem	23,2	34,8	29,2
Igen	30,2	19,6	24,7
Nem tudom	46,7	45,7	46,1

31. Táblázat Hallottál-e a következő drogokról?

(Az igen válaszok százalékos aránya)

	Fiúk	Lányok	Összesen
Trankvillánsok v. szedatívumok	90,5	95,4	93,0
Marihuána v. hasis	90,4	92,1	91,3
LSD	86,9	87,7	87,3
Amfetamin	23,8	18,9	21,3
Crack	30,2	18,5	24,1
Kokain	92,3	97,2	94,9
Relevin	8,1	6,4	7,4
Heroin	92,1	96,6	94,4
XTC	25,0	25,4	25,2
Methadon	13,7	13,3	13,5

32. Táblázat Hozzáférési lehetőségek

("Inkább könnyű", "nagyon könnyű" válaszok százalékos aránya)

	Fiúk	Lányok	Összesen
Alkohol			
Sör	91,8	89,5	90,6
Bor	92,1	90,1	91,1
Égetett szesz	84,6	79,8	82,0
Más drog			
Marihuána v. hasis	12,4	9,8	11,0
Amfetamin	6,3	4,7	5,5
LSD v más hallucinogén	8,1	6,1	7,1
Crack	5,1	3,8	4,4
Kokain	5,5	3,6	4,6
XTC	6,2	4,6	5,4
Heroin	6,4	4,7	5,5
Trankvillánsok v. szedatívumok	33,3	42,4	38,3
Inhalánsok	48,9	51,5	50,3
Anabolikus szteroidok	12,7	6,9	9,6

33. Táblázat Helyteleníted-e azt, ha az emberek a következő dolgokat csinálják?
(A helytelenítem és az erősen helytelenítem válaszok százalékos megoszlása)

	Fiúk	Lányok	Összesen
Cigaretta			
Alkalmankénti dohányzás	31,7	22,3	26,8
Napi 10 vagy több cigaretta	71,2	78,9	75,2
Alkohol			
1-2 ital kipróbálása	19,5	17,7	18,6
1-2 ital elfogyasztása hetente többször	65,9	76,1	71,2
Hetente berúgni	71,0	80,4	75,9
Más drog			
Marihuána kipróbálása	86,4	86,9	86,6
Marihuána alkalmi fogyasztása	90,6	93,4	92,1
Marihuána rendszeres fogyasztása	93,2	97,0	95,1
LSD kipróbálása	90,0	90,5	90,3
Heroin kipróbálása	91,4	92,7	92,1
Tranquillánsok kipróbálása	88,2	84,2	86,2
Amfetamin kipróbálása	90,4	91,5	91,0
Crack kipróbálása	90,8	91,9	91,4
Kokain kipróbálása	91,7	93,2	92,4
XTC kipróbálása	89,8	90,8	90,3
Inhalánsok kipróbálása	89,7	90,4	90,0

34. Táblázat Mennyire veszélyes?
(Százalék)

	Fiúk			Lányok			Összesen		
	Nem v kicsit	Közepes en	Nagyon	Nem v kicsit	Közepes en	Nagyo n	Nem v kicsit	Közepese n	Nagy on
Cigaretta									
Alkalmi cigarettázás	69,6	20,4	6,3	72,0	20,8	4,2	70,9	20,6	5,2
Napi legalább 1 doboz	9,1	15,9	72,7	4,1	13,2	81,3	6,5	14,5	77,1
Alkohol									
1-2 ital naponta	33,4	35,3	17,9	23,9	45,7	27,2	33,2	40,7	22,8
4-5 ital naponta	11,3	25,3	60,4	3,2	17,0	77,8	7,1	21,0	69,5
5+ ital hetente egyszer	17,2	29,0	48,7	6,6	26,1	63,0	11,7	27,5	56,1
Más drog									
Marihuána kipróbálása	15,0	13,9	64,1	13,0	19,0	61,5	13,9	16,5	62,7
Marihuána alkalmi fogy.	8,4	12,9	71,7	5,3	17,2	71,1	6,8	15,1	71,4
Marihuána rendszeres fogy.	4,7	3,0	86,6	1,4	2,3	92,4	2,9	2,6	89,6
LSD kipróbálása	12,5	15,9	63,4	10,7	22,7	58,6	11,6	19,4	60,9
LSD rendszeres fogy.	4,3	3,1	86,3	1,3	3,0	91,5	2,7	3,0	89,0
Amfetamin kipróbálása	10,6	15,2	63,6	8,3	21,7	58,8	9,4	18,6	61,1
Amfetamin rendszeres fogy.	4,3	3,2	83,7	1,1	2,8	89,1	2,6	3,0	86,5
Kokain kipróbálása	8,9	13,8	68,7	6,6	20,6	63,9	7,7	17,3	66,2
Kokain rendszeres fogy.	4,2	1,8	87,2	1,0	1,5	92,9	2,5	1,6	90,1
XTC kipróbálása	10,4	14,7	63,6	8,3	21,5	58,5	9,3	18,2	60,9
XTC rendszeres fogy.	4,4	3,0	83,6	1,3	2,6	88,7	2,6	2,8	86,2
Inhalánsok kipróbálása	13,4	16,7	61,3	12,8	24,5	54,8	13,0	20,7	57,9
Inhalánsok rendszeres fogy.	4,5	4,8	83,8	1,4	6,1	87,7	3,0	5,5	85,8

35. Táblázat Barátok drogfogyasztása
(Százalék)

	Legtöbb, v. összes választ adók		
	Fiúk	Lányok	Összesen
Cigaretta			
Dohányzás	39,9	42,8	41,4
Alkohol			
Alkoholfogyasztás	37,5	30,0	33,6
Legalább heti 1 lerészegedés	12,1	7,7	9,8
	Néhány, legtöbb, v. összes választ adók		
	Fiúk	Lányok	Összesen
Más drog			
Marihuána, hasis szívás	2,8	2,7	2,7
Amfetamin fogyasztás	1,2	0,7	1,0
LSD v más hallucinogén fogyasztása	1,6	1,4	1,5
Kokain, Crack fogyasztás	1,1	0,6	0,8
XTC fogyasztása	1,5	1,0	1,2
Heroin fogyasztás	1,0	0,6	0,8
Trankvillánsok v. szedatívumok fogyasztása	1,8	2,3	2,1
Inhalánsok fogyasztása	2,0	1,4	1,7
Anabolikus szteroidok fogyasztása	1,8	0,7	1,2

36. Táblázat Az első drog
(Százalék)

	Fiúk	Lányok	Összesen
Soha nem fogyasztott	87,8	87,7	87,7
Trankvillánsok v. szedatívumok	1,2	3,9	2,6
Marihuána v. hasis	3,2	2,1	2,6
LSD v más hallucinogén	0,3	0,2	0,3
Amfetamin	0,0	0,0	0,0
Crack	0,1	0,0	0,0
Kokain	0,0	0,0	0,0
Relevin	--	--	--
Heroin	--	--	--
XTC	0,2	0,2	0,2
Nem tudja	0,2	0,4	0,3

37. Táblázat Kitől kapta az első adagot
(Százalék)

	Fiúk	Lányok	Összesen
Soha nem fogyasztott	91,1	90,2	90,6
Idősebb testvértől	0,2	0,2	0,2
Idősebb baráttól	1,8	1,8	1,8
Azonos korú baráttól	1,3	1,0	1,1
Ismerőstől	0,2	0,2	0,2
Idegentől	0,1	0,1	0,1
Baráti társasággal osztottunk	2,2	1,6	1,9
Barátomtól vettem	0,5	0,2	0,3
Ismerőstől vettem	0,2	0,1	0,1
Idegentől vettem	0,1	0,1	0,1
Szülőtől kaptam	0,4	1,3	0,9
Elvettem otthonról	1,1	2,5	1,9
Más módon	0,8	0,8	0,8

39. Táblázat Szabadidő eltöltés

(“Legalább havonta egyszer” válaszok százaléka)

	Fiúk	Lányok	Összesen
Motorozok	37,1	5,5	20,7
Nyerőautomatával játszom	17,3	4,8	10,7
Számítógépes játékokkal	59,9	34,2	46,6
Sportolok	72,8	68,3	70,5
Könyvet olvasok	56,0	77,4	67,1
Elmegyünk otthonról	71,0	74,0	72,6
Más hobby	52,1	59,7	56,1

40. Táblázat Milyen gyakran néz videót vagy TV-t? (Egy átlagos hétköznap)
(Százalék)

	Fiúk	Lányok	Összesen
Soha	2,0	3,7	2,9
Fél óra vagy kevesebb	6,5	9,6	8,1
Kb 1 órát	14,7	17,3	16,0
Kb 2 órát	24,2	24,6	24,4
Kb 3 órát	23,9	21,8	22,8
Kb 4 órát	16,5	14,5	15,3
5 vagy több órát	12,3	8,9	10,5

41. Táblázat Hiányzás az elmúlt 30 napban.
(Százalék)

	Soha	1-2 nap	3+ nap
Betegség miatt			
Fiúk	61,9	13,7	24,4
Lányok	58,9	14,8	26,3
Összesen	60,3	14,3	25,4
“Lógás” miatt			
Fiúk	84,8	10,5	4,6
Lányok	84,6	12,0	2,4
Összesen	84,7	11,2	4,0
Más okból			
Fiúk	70,2	23,6	6,2
Lányok	72,5	22,6	4,9
Összesen	71,4	23,1	5,5

42. Táblázat Tanulmányi átlag
(Százalék)

	Fiúk	Lányok	Összesen
Megbukott	5,4	2,0	3,6
2-2.50	10,	3,6	6,7
2.51-3.50	50,0	40,5	45,1
3.51-4.5	30,6	45,3	38,2
4.51+	3,9	8,7	6,4

43. Táblázat Véleménye szerint mennyire jó az iskolai munkája.
(Százalék)

	Fiúk	Lányok	Összesen
Kiváló	2,8	1,4	2,1
Jóval átlag feletti	3,3	3,2	3,3
Átlag feletti	12,5	12,8	12,6
Átlagos	64,9	71,3	68,2
Átlag alatti	11,5	8,5	10,0
Jóval átlag alatti	3,0	1,5	2,2
Gyenge	1,9	1,2	1,5

44. Táblázat Szülők iskolai végzettsége
(Százalék)

	Fiúk	Lányok	Összesen
Apa			
8 általánosnál kevesebb	1,0	1,0	1,0
8 általános	7,0	8,9	8,0
középiskola	44,1	44,9	44,5
gimnázium	22,8	21,0	21,7
főiskola v egyetem	21,3	19,1	20,1
nem tudom, v nincs szülő	4,2	5,3	4,7
Anya			
8 általánosnál kevesebb	1,0	1,3	1,1
8 általános	14,1	19,2	16,7
középiskola	27,3	26,8	27,1
gimnázium	34,4	33,3	33,8
főiskola v egyetem	20,8	17,5	19,1
nem tudom, v nincs szülő	2,4	1,9	2,1

45. Táblázat Kikkel él közös háztartásban?
(Százalék)

	Fiúk	Lányok	Összesen
Egyedül él	0,2	0,1	0,2
Apjával	80,0	77,3	78,6
Mostohaapával	6,7	7,7	7,2
Anyjával	95,1	95,5	95,3
Mostohaanyával	1,7	1,2	1,4
Testvérekkel	79,6	81,0	80,3
Nagyszülőkkel	14,0	13,3	13,7
Más rokonnal	1,9	2,3	2,1
Nem rokon személlyel	0,9	1,0	0,9
Intézetben	0,4	0,2	0,3

46. Táblázat Iskolai teljesítmény és drogfogyasztás
(Százalék)

Iskolai teljesítmény(39)						
	Fiúk			Lányok		
	Átlag feletti	Átlagos	Átlag alatti	Átlag feletti	Átlagos	Átlag alatti
Cigaretta						
Több mint 40-szer életében	23,1	34,3	47,1	15,9	25,2	41,5
Alkohol						
Alkoholtartalmú ital több mint 6-szor az elmúlt 30 napban	11,5	11,7	17,4	4,4	4,4	10,8
Sör több mint 6-szor az elmúlt 30 napban	7,9	11,0	15,3	1,1	1,5	1,3
Bor több mint 6-szor az elmúlt 30 napban	8,0	8,3	11,4	2,7	2,7	5,0
Égetett szesz több mint 6-szor az elmúlt 30 napban	6,4	8,0	10,9	2,9	3,8	8,5
Öt v. több ital több mint 3-szor az elmúlt 30 napban	8,0	12,0	16,5	2,0	3,4	7,9
Részegség több mint 3-szor az elmúlt 30 napban	7,0	9,0	12,9	1,7	2,8	8,3
Sör 101+ cl utolsó alkalommal	3,2	5,8	7,1	0,5	0,3	1,0
Bor 37+ cl utolsó alkalommal	9,3	12,3	3,5	4,9	5,2	6,4
Égetett szesz 11+ cl utolsó alkalommal	26,2	30,0	31,6	26,1	30,0	35,6
Más drog, eddigi életében						
Tiltott drogfogyasztás	5,9	5,1	9,3	3,4	3,6	8,5
Tiltott drogfogyasztás a marihuána és hasis nélkül	1,8	1,4	2,4	0,9	0,8	1,8
Fecskendővel bevitt drog	1,1	0,5	0,6	0,1	0,2	0,1
Marihuána v. hasis	5,9	4,8	8,7	3,2	3,5	8,3
Amfetamin	0,7	0,5	0,8	0,6	0,2	0,6
LSD v más hallucinogén	2,0	1,3	2,3	1,2	0,9	2,4
Crack	1,1	0,3	0,7	0,2	0,1	0,5
Kokain	1,1	0,5	0,8	0,3	0,2	0,8
XTC	1,0	0,7	1,4	0,4	0,4	0,9
Heroin	1,3	0,5	0,8	0,4	0,2	1,0
Trankvillánsok v. szedatívumok	5,8	4,7	6,8	11,2	10,9	17,3
Inhalánsok	6,5	5,3	7,3	4,7	4,3	8,1
Anabolikus szteroidok v más doppingyszer	2,3	2,0	2,2	0,8	0,6	1,0
Alkohol gyógyszerrel	8,3	8,0	12,1	7,9	9,6	19,4

A KUTATÁS KÉRDŐÍVE

Az Európa Tanács kérésére a feldolgozás során a következő jelöléseket használtuk:

A kérdés sorszáma a kérdőívben	Az elemzés során alkalmazott jelölés
1.	Q1
2.	Q2
3.	Q38
4	Q36
5.	Q37
6.	OSI1
7./a-g.	OSI2/a-g.
8./a-g.	Q3/a-g.
9.	Q4
10.	Q5
11.	Q39
12./a-c.	Q6/a-c.
13.	Q7
14.	Q8
15./a-c.	Q9/a-c.
16./a-o.	Q10/a-o.
17.	Q11
18./a-c.	Q12/a--c.
19.	Q14
20.	Q15
21.	Q16
22.	Q17
23.	Q18

A kérdés sorszáma a kérdőívben	Az elemzés során alkalmazott jelölés
24.	Q19
25./a-k.	Q20/a-k.
26./a-c.	Q21/a-c.
27./a-m.	Q22/a, c-n.
28./a-m	Q23/a-m.
29./a-c.	Q24/a-c.
30./a-c.	OSI3/a-c.
31./a-c.	Q25/a-c.
32./a-l.	Q26/a-l.
33.	Q27
34.	OSI4
35./a-s.	Q28/a-s.
36.	Q29
37.	Q30
38./a-p.	Q31/a-p.
39./a-v.	Q32/a-v.
40./a-p	Q33/a-p.
41.	OSI5
42.	OSI6
43./a-n.	Q34/a-n.
44.	Q40
45.	Q41